

Spis treści

Cel, zakres i metody opracowania	3
Mierniki wielkości firm	3
Źródła i metody analizy danych	4
Struktura raportu.....	7
1. Rynek przedsiębiorstw krakowskich	9
1.1. Duże przedsiębiorstwa w Krakowie na tle innych ośrodków	9
1.2. Przychody firm krakowskich	10
Przychody wielkich przedsiębiorstw	10
Przychody dużych przedsiębiorstw	12
Dynamika przychodów	13
1.3. Zatrudnienie w krakowskich przedsiębiorstwach	15
Najwięksi pracodawcy	16
Dynamika zatrudnienia	17
1.4. Wielkie przedsiębiorstwa przemysłowe Krakowa	22
1.5. Wielkie przedsiębiorstwa handlowe i usługowe Krakowa	25
1.6. Zachowania przestrzenne firm.....	26
1.7. Instytucje i przedsiębiorstwa publiczne oraz grupy kapitałowe	28
1.9. Instytucje okołobiznesowe	31
1.10. Podsumowanie i rekomendacje	32
2. Inwestycje zagraniczne w Krakowie	35
2.1. Inwestycje zagraniczne <i>greenfield</i> w gospodarce Krakowa	38
2.2. Zatrudnienie w firmach zagranicznych	40
2.3. Inwestycje zagraniczne w przemyśle Krakowa	44
2.4. Inwestycje zagraniczne w krakowskim handlu	48
2.5. Inwestycje zagraniczne w krakowskich usługach	51
2.6. Podsumowanie i rekomendacje	58
3. Inwestycje polskich przedsiębiorstw prywatnych w Krakowie	62
3.1. Najwięksi prywatni inwestorzy polscy	62
3.2. Inwestorzy polscy według rodzajów działalności	64
3.3. Podsumowanie i rekomendacje	69
4. Sytuacja na rynku pracy	71
4.1. Zatrudnienie i bezrobocie	71
4.2. Uczelnie na krakowskim rynku pracy	79
4.3. Podsumowanie i rekomendacje	84
5. Analiza rynku przedsiębiorstw z punktu widzenia intencjonalnych zapisów w dokumentach programowych Krakowa	87
5.1. Wizja Krakowa	87
5.2. Rozwój rynku przedsiębiorstw a realizacja zapisów w Strategii Rozwoju	88
5.3. Rekomendacje służące realizacji zapisów w dokumencie strategicznym	91
5.4. Podsumowanie	94
6. Prognoza rozwoju lokalnego rynku przedsiębiorstw sektora prywatnego w latach 2006-2010	96
7. Wnioski.....	102
Bibliografia.....	105
Załączniki	106
Załącznik 1. Słownik pojęć	106
Załącznik 2. Wielkie przedsiębiorstwa krakowskie według przychodów	108
Załącznik 3. Najwięksi inwestorzy zagraniczni w Krakowie w latach 1989-2005.....	111
Załącznik 4. Krakowskie jednostki okołobiznesowe	114
Załącznik 5. Model systemowego aktualizowania informacji na temat przedsiębiorstw	125

Cel, zakres i metody opracowania

Głównym celem raportu jest identyfikacja i charakterystyka grupy największych krakowskich przedsiębiorstw oraz dynamiki ich rozwoju w latach 2000-2005. Duże firmy określane są nierzadko metaforycznie mianem „motorów” lub „lokomotyw” rozwoju gospodarki lokalnej. W raporcie dokonano ponadto analizy ważniejszych realizowanych w Krakowie inwestycji, w szczególności inwestycji zagranicznych, oraz charakterystyki sytuacji na rynku pracy. Podjęto również próbę oceny tendencji na rynku przedsiębiorstw i polityki władz miasta w tym zakresie z punktu widzenia dokumentów programowych Krakowa.

Mierniki wielkości firm

Wielkość firmy można opisywać za pomocą różnych mierników. Przychody ze sprzedaży należą do najlepszych spośród dostępnych zmiennych ilustrujących znaczenie firmy w gospodarce lokalnej. Interpretując dynamikę przychodów, warto mieć na uwadze, że ich wzrost lub spadek może wynikać z kilku przyczyn. Najczęściej odzwierciedla on wzmocnienie lub osłabienie pozycji firmy na rynku. Spadek przychodów może być również rezultatem sprzedaży części przedsiębiorstwa, natomiast wzrost przychodów firmy wynika w niektórych przypadkach z fuzji lub przejęć. Na przykład Bank Przemysłowo-Handlowy ponad dwukrotnie zwiększył przychody po połączeniu z Powszechnym Bankiem Kredytowym w końcu 2001 roku. Kolejną przyczyną są zmiany w strukturze organizacyjnej spółek. W 2000 roku pozakrakowskie zakłady Delphi Poland działały jako samodzielne firmy, np. Delphi Krosno. Przeprowadzona reorganizacja przedsiębiorstwa polegała m.in. na przyłączeniu spółek do firmy–matki.

Jedną z głównych wad przychodów jako miernika wielkości jest zróżnicowanie wielkości przychodów w zależności od rodzaju prowadzonej działalności. Nawet niewielkie z punktu widzenia zatrudnienia firmy handlowe, zajmujące się dystrybucją wyrobów finalnych, znajdują się na końcu łańcucha wartości i osiągają z natury rzeczy wysokie przychody. W porównaniu z nimi przychody, wielu nawet dużych firm usługowych, na przykład przedsiębiorstw świadczących usługi informatyczne, są relatywnie niskie.

Liczba zatrudnionych w przedsiębiorstwie jest drugim podstawowym miernikiem wykorzystanym w raporcie. Pozwala on ocenić znaczenie przedsiębiorstwa na rynku pracy. Należy jednak pamiętać o różnej pracochłonności poszczególnych rodzajów działalności

gospodarczej, np. wysokiej w przypadku wielkopowierzchniowego handlu czy ochrony osób i mienia, a niewielkiej w zaawansowanej technologicznie produkcji.

Wielkość firmy mogą pokazywać również mierniki takie jak wartość majątku trwałego czy wolumen inwestycji. Dostępność danych na ten temat dla wielu firm jest jednak ograniczona, podobnie jak dostępność informacji na temat wielkości zysku netto. Dlatego też jako podstawowe uniwersalne miary wielkości firm krakowskich przyjęto wartość przychodów ze sprzedaży oraz liczbę zatrudnionych.

Za duże przedsiębiorstwo uznano firmę, która w dowolnym roku w latach 2000-2005 osiągnęła przychody ze sprzedaży nie mniejsze niż 20 mln zł, lub której zatrudnienie w dowolnym roku wyniosło co najmniej 100 osób. W analizowanej grupie dużych przedsiębiorstw wydzielono dodatkowo wielkie firmy o przychodach powyżej 100 mln zł. Określenie to stosowane jest również w odniesieniu do przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 1000 osób.

Przyjęto zasadę, że przychody przypisane są do siedziby firmy, zatrudnienie natomiast do faktycznego miejsca prowadzenia działalności. W przypadku przychodów analizą objęto więc wyłącznie przedsiębiorstwa zarejestrowane w Krakowie. Analiza przychodów nie obejmuje zatem funkcjonujących w stolicy Małopolski oddziałów i filii przedsiębiorstw zarejestrowanych w innych miastach. W przypadku zatrudnienia uwzględniono także podmioty zarejestrowane poza Krakowem, ale zatrudniające na jego terenie co najmniej 100 osób. Dla przedsiębiorstw wielooddziałowych brano pod uwagę wyłącznie zatrudnienie w samej stolicy Małopolski w oparciu o informacje z baz danych, wywiady telefoniczne, ankiety oraz kwerendę prasową.

W sumie zidentyfikowano 431 przedsiębiorstw spełniających w analizowanym okresie jedno z dwóch wyżej wymienionych kryteriów, to jest osiągających przychody ze sprzedaży nie mniejsze niż 20 mln zł lub zatrudniających co najmniej 100 osób.

Źródła i metody analizy danych

Głównym źródłem informacji o przychodach przedsiębiorstw krakowskich były sprawozdania finansowe publikowane w Monitorze Polskim B. Jest to zdecydowanie najbardziej rzetelne i najszersze źródło informacji o przychodach firm. Zgodnie z *Ustawą*

o *Rachunkowości* (Dz.U. z 2002 roku, Nr 76, poz. 694) obowiązek publikowania rocznych sprawozdań finansowych mają bowiem:

- banki oraz zakłady ubezpieczeń,
- jednostki działające na podstawie przepisów o publicznym obrocie papierami wartościowymi i funduszach powierniczych oraz przepisów o funduszach inwestycyjnych,
- jednostki działające na podstawie przepisów o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych,
- spółki akcyjne,
- pozostałe jednostki, które spełniły co najmniej dwa z następujących warunków:
 - a) średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty wyniosło co najmniej 50 osób,
 - b) suma aktywów bilansu na koniec roku obrotowego stanowiła równowartość w walucie polskiej co najmniej 2,5 mln euro,
 - c) przychody netto ze sprzedaży towarów i produktów oraz operacji finansowych za rok obrotowy stanowiły równowartość w walucie polskiej co najmniej 5 mln euro.

Główną niedogodnością korzystania z danych Monitora Polskiego B jest długi okres, jaki upływa od zakończenia roku sprawozdawczego do upublicznienia sprawozdania. W końcu 2006 roku dostępne są tylko pojedyncze sprawozdania za 2005 rok. Niewątpliwą zaletą bazy skonstruowanej na podstawie danych Monitora Polskiego B jest jej relatywnie wysoka kompletność w przypadku wcześniejszych lat, np. 2004 roku. Warto wspomnieć, że sprawozdania publikowane w Monitorze Polskim B są wykorzystywane w konstrukcji rankingów dużych przedsiębiorstw oraz małych i średnich dynamicznych firm publikowanych odpowiednio w Rzeczpospolitej i Pulsie Biznesu.

Pomocniczym źródłem informacji wykorzystanym w porównaniu dużych miast były *Listy 500 i 2000 (Ranking 2006, Polskie 2006)* dziennika Rzeczpospolita. W celu identyfikacji mniejszych firm, które w ostatnim roku mogły osiągnąć próg 20 mln zł przychodów wykorzystano ranking 3 108 małych i średnich dynamicznych firm opublikowany przez Puls Biznesu (*Gazeta Biznesu 2005*). Do rankingu mogła zakwalifikować się firma, która w kolejnych latach 2002-2004 wykazywała dodatni wynik finansowy oraz wzrost sprzedaży, a jej poziom sprzedaży w roku 2002 kształtował się w przedziale od 3 do 300 mln zł. Dane o wielkości zatrudnienia pozyskano bezpośrednio z firm oraz z baz Hoppenstedt Bonnier i Teleadreson.

Analizie poddano przychody firm wytworzone w 2000 i 2004 roku. W razie niedostępności danych za powyższe lata posłużono się odpowiednio rokiem 2001 lub 2005 (dla tego ostatniego roku dostępne były sprawozdania dla 30,6% analizowanych przedsiębiorstw). Jeśli brakowało danych również dla lat 2001 lub 2005, wykorzystano dane za rok początkowy 1999, a następnie 2002 (w sumie 31 podmiotów), lub rok 2003 w przypadku roku końcowego (36 firm). Wskaźniki dynamiki przychodów firm zostały skonstruowane z uwzględnieniem wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych wynoszącego 12,2% w okresie 2000-2004.

Wykorzystano i przetworzono wyniki badań firm z udziałem kapitału zagranicznego w województwie małopolskim (Domański i in. 2006). W przypadku inwestycji zagranicznych podstawowe cechy i charakterystyki odnoszą się do skumulowanej wartości bezpośrednich inwestycji zagranicznych zrealizowanych do końca grudnia 2005 roku lub do podstawowego badanego okresu (2000-2005). Szczególną uwagę zwrócono na inwestycje, jakie miały miejsce w ostatnich latach. Dane dotyczące wielkości zatrudnienia oraz wartości inwestycji zagranicznych były pozyskiwane z kilku, porównywanych względem siebie źródeł. Podstawowym źródłem wiedzy na temat wyżej wymienionych mierników były informacje uzyskiwane bezpośrednio w badanych firmach poprzez ankietę pocztową lub wywiady telefoniczne. Na pozostałe, składały się m.in. informacje spółek giełdowych (raporty roczne, prospekty emisyjne), lista największych inwestorów Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PAIiIZ), informacje prasowe, jak również szacunki własne. W przypadku zatrudnienia cennym źródłem danych okazały się być: baza Business CD firmy Hoppenstedt Bonnier, a także baza Centrum Informacji Profesjonalnej Teleadreson.

Z uwagi na niedostępność niektórych informacji forma analizy danych jest zróżnicowana w całej pracy w zależności od opisywanego zjawiska i dostępnych mierników. W rozdziale opisującym inwestycje rodzimych firm krakowskich zastosowano z konieczności odmienną metodologię. W inwestycjach polskich przedsiębiorstw mieści się również ich aktywność poza Krakowem¹. Nie brano pod uwagę prowadzonych w Krakowie inwestycji firm polskich, jeżeli realizowały je przedsiębiorstwa zarejestrowane poza stolicą Małopolski. Informacje na temat wartości inwestycji polskich w poszczególnych latach badanego okresu (2000-2005) uzyskano na podstawie sprawozdań finansowych publikowanych w Monitorze Polskim B oraz rankingów największych przedsiębiorstw działających w Polsce publikowanych przez dziennik Rzeczpospolita (Listy 500 i 2000 z lat 2001-2006). Cennym

¹ Przykładem może być tu grupa polskich firm budowlanych, które inwestowały poza stolicą Małopolski, w krajowych lub zagranicznych oddziałach.

źródłem informacji były w kilku przypadkach dostępne w sieci internetowej raporty roczne firm oraz ich prospekty emisyjne. Informacje dotyczące firm inwestujących w Specjalnej Strefie Ekonomicznej opierały się na danych Krakowskiego Parku Technologicznego. Istotnym źródłem informacji dotyczących inwestycji firm była kwerenda prasowa i internetowa.

Rozdział o rynku pracy został oparty m.in. na raportach Grodzkiego i Wojewódzkiego Urzędu Pracy (*Informacja o bezrobociu* 2005, 2006) i badaniach małopolskiego rynku pracy realizowanych w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (*Obserwator gospodarczy* 2006a, 2006b). W celu uchwycenia stopnia i zakresu współpracy przedsiębiorstw i wyższych uczelni przeprowadzono sześć wywiadów w krakowskich biurach karier. Opinie przedsiębiorców o wyższych uczelniach oparto na analizie rankingów wyższych uczelni publikowanych przez Newsweek, Rzeczpospolitą, Perspektywy i Wprost.

Dodatkowo, autorzy posiłkowali się wynikami własnych badań obejmujących m.in. ocenę sytuacji na lokalnych rynkach pracy przez przedsiębiorców reprezentujących firmy informatyczne, elektroniczne, odzieżowe i obuwnicze.

W pracy zastosowano kilka poziomów odniesienia sytuacji w Krakowie do innych obszarów. Wszędzie, gdzie było to możliwe, dokonano porównania Krakowa do pozostałych wielkich miast Polski (Gdańska, Łodzi, Poznania, Warszawy i Wrocławia), w niektórych przypadkach również zespołu miast konurbacji katowickiej i całego Trójmiasta. W przypadku wynagrodzeń porównano stolicę Małopolski z wszystkimi innymi stolicami województw. W rozdziałach dotyczących inwestycji zagranicznych oraz rynku pracy prowadzono również analizę porównawczą wartości inwestycji i zatrudnienia w Krakowie na tle Małopolski i całego kraju.

Struktura raportu

Raport składa się z sześciu części. W pierwszej zidentyfikowano duże krakowskie przedsiębiorstwa pod względem przychodów i zatrudnienia. Analiza ta ma charakter dynamiczny – obejmuje rok 2000 i 2004 (w przypadku zatrudnienia rok 2005). W pierwszym rozdziale zaprezentowano również strukturę branżową sektora dużych przedsiębiorstw. W części drugiej przedstawiono wielkość i strukturę napływu kapitału zagranicznego. Krótko scharakteryzowano również ważniejsze inwestycje firm polskich w Krakowie. Trzecią część raportu poświęcono rynkowi pracy oraz współpracy firm i wyższych uczelni. W kolejnych częściach przeprowadzono analizę intencjonalnych zapisów w dokumentach programowych w świetle zidentyfikowanych procesów zachodzących na rynku

przedsiębiorstw (część 4) oraz przedstawiono prognozy w zakresie rozwoju tego rynku w latach 2006-2010 (część 5). Raport kończy syntetyczna prezentacja najważniejszych prawidłowości dotyczących rynku przedsiębiorstw w Krakowie.

Na końcu każdego z rozdziałów umieszczono podsumowanie najważniejszych wniosków połączone z oceną zachodzących procesów. W podsumowaniu pierwszych czterech rozdziałów podano też propozycje działań, które mogłyby służyć polepszeniu sytuacji w sektorze dużych przedsiębiorstw. Należy przy tym pamiętać, że duża część tych propozycji może być realizowana tylko we współpracy z innymi podmiotami, z inicjatywy lub przy współudziale Urzędu Miasta.

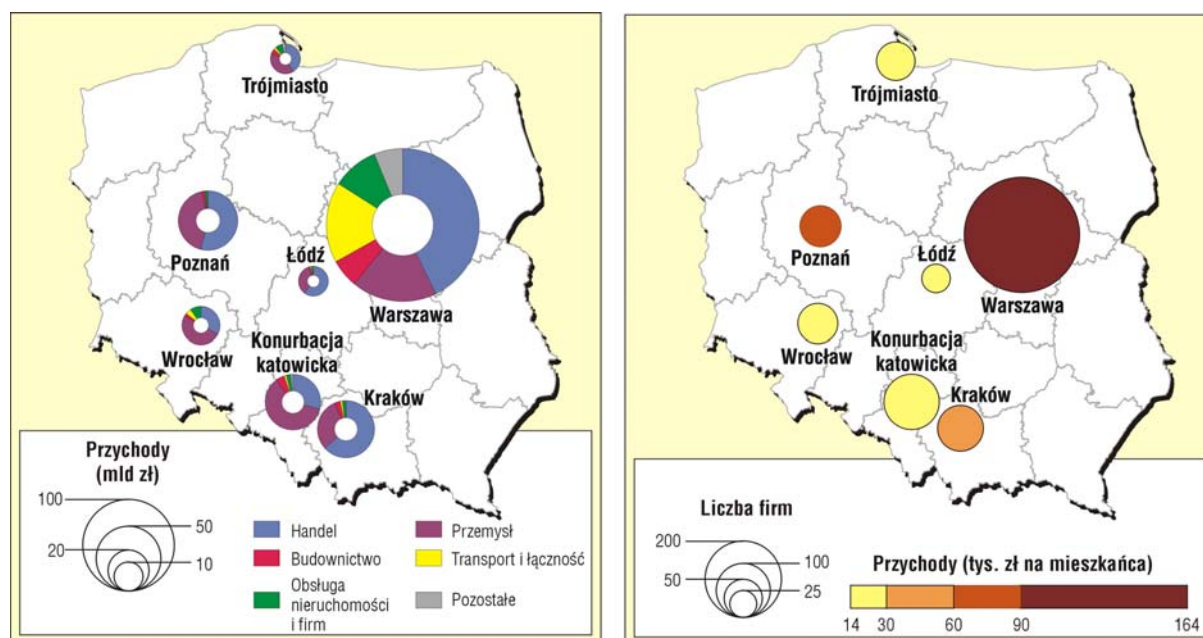
W załącznikach umieszczono: słownik pojęć (Załącznik 1), listę wielkich krakowskich przedsiębiorstw według przychodów (Załącznik 2), wykaz największych inwestorów zagranicznych (Załącznik 3) oraz instytucji okołobiznesowych współpracujących z firmami (Załącznik 4). W ostatnim załączniku opisano model aktualizowania informacji na temat rynku przedsiębiorstw w Krakowie (Załącznik 5).

1. Rynek przedsiębiorstw krakowskich

1.1. Duże przedsiębiorstwa w Krakowie na tle innych ośrodków

Kraków na tle innych dużych ośrodków miejskich odznacza się trzecią po Warszawie i konurbacji katowickiej liczbą dużych przedsiębiorstw (rys. 1). Analiza największych firm o większościowym kapitale prywatnym przeprowadzona na podstawie *Listy 2000* Rzeczypospolitej wskazuje, że stolica Małopolski zajmuje trzecie miejsce po Poznaniu pod względem wielkości przychodów w przeliczeniu na 1000 ludności (51 mln zł). Wynika to z faktu, że w stolicy Małopolski działa mniej firm bardzo dużych (tylko 9 podmiotów z przychodami powyżej 1 mld zł) niż w Poznaniu (11 przedsiębiorstw). W Krakowie zlokalizowanych jest wiele przedsiębiorstw z *Listy 2000* (72 wobec 59 poznańskich), ale generują one niższe przychody.

Struktura przychodów według sekcji wskazuje na przewagę firm handlowych, zarówno pod względem liczby firm (54% ogółu), jak i przychodów (64% ogółu). Obydwie wartości należą do najwyższych wśród dużych miast i wskazują na znaczną asymetrię struktury przychodów i firm według sekcji. Struktura przychodów jest w dużej mierze zdeterminowana rejestracją w Krakowie czterech bardzo dużych (powyżej 1 mld zł przychodów) firm handlowych: sieci sklepów wielkopowierzchniowych i supermarketów

Rys. 1. Przychody 2000 największych prywatnych przedsiębiorstw w Polsce zlokalizowanych w dużych miastach według sekcji w roku 2005

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Polskich spółek* (2006).

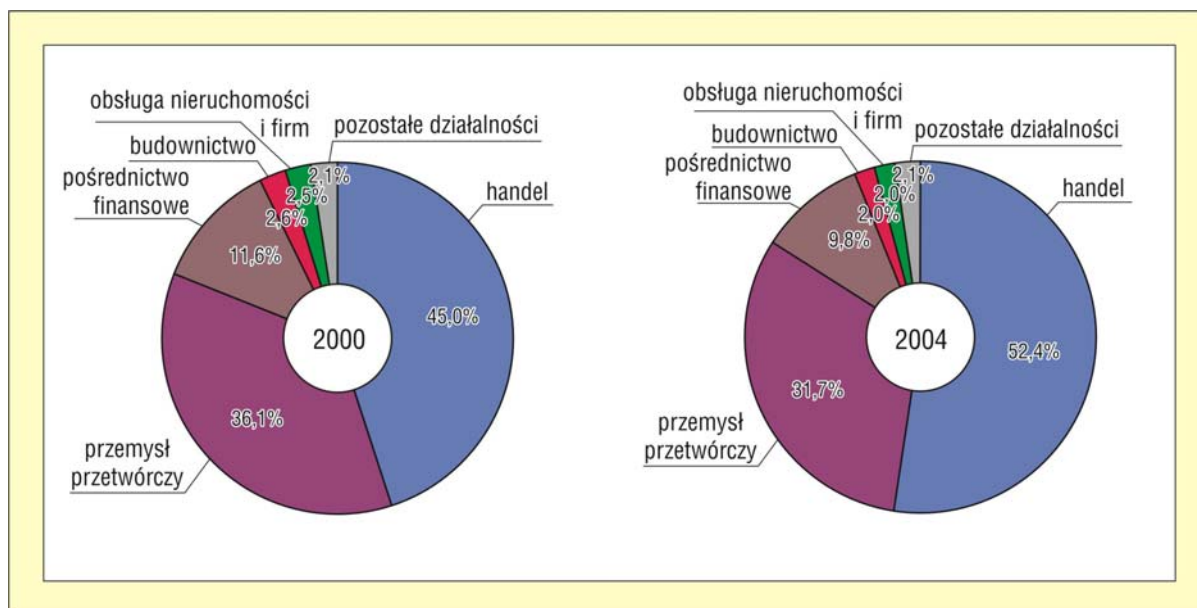
Tesco i Ahold oraz podmiotów zajmujących się sprzedażą paliw BP Polska i Slovnaft Polska. W porównaniu z konurbacją katowicką, Poznaniem i Wrocławiem w Krakowie relatywnie mniejsze przychody (30% ogółu) powstają w firmach produkcyjnych – jedynie cztery z nich wypracowały powyżej 1 mld zł przychodów: Tele-Fonika Kable, Delphi Poland, Can-Pack i Philip Morris Polska. Specyfiką Krakowa jest przewaga zagranicznych firm produkcyjnych nad firmami polskimi. W stolicy Małopolski działają 22 przedsiębiorstwa produkcyjne znajdujące się na *Liście 2000* Rzeczypospolitej, z tego aż 14 należy do inwestorów zagranicznych. Większy udział firm zagranicznych wykazują tylko Poznań (82% ogółu) i Warszawa (70%). Warto zauważyć, że w porównaniu z innymi ośrodkami niezbyt wysoki jest udział obsługi nieruchomości i firm w tworzeniu przychodów wielkich firm krakowskich. W sumie firmy usługowe zarejestrowane w Krakowie (bez handlu) generują tylko 3% ogółu przychodów wielkich przedsiębiorstw, w konurbacji katowickiej 6%, a we Wrocławiu i Trójmieście po 14%. Obecność w Krakowie tylko 5 wielkich przedsiębiorstw usługowych stawia stolicę Małopolski na przedostatniej pozycji pod tym względem (przed Łodzią).

1.2. Przychody firm krakowskich

Przychody wielkich przedsiębiorstw

Analizę rozpoczęto od zidentyfikowania wielkich przedsiębiorstw, które wytworzyły co najmniej 100 mln zł przychodów w 2004 roku. W Krakowie działały w tym roku 73 takie przedsiębiorstwa (Załącznik 1). Ponad połowa przychodów wielkich przedsiębiorstw powstawała w firmach handlowych, a niecałe 32% w przedsiębiorstwach produkcyjnych.

W roku 2000 funkcjonowało w Krakowie zaledwie 56 wielkich przedsiębiorstw – cztery lata później liczba wielkich firm zwiększyła się aż o 17. W analizowanym okresie zmieniła się również struktura branżowa (rys. 2) – wyższe niż 5 lat wcześniej przychody wytwarzały firmy handlowe, co wynikało głównie z dużego wzrostu przychodów największych przedsiębiorstw. Niemal czterokrotnie wzrosły przychody Tesco, ponad dwukrotnie BP Polska i Slovnaftu, niemal dwukrotnie Aholda (tab. 1). Równocześnie z 29 do 38 wzrosła liczba firm handlowych zaliczanych do wielkich przedsiębiorstw – grupę tę zasiliły m.in. Garmond Press-Kraków, Polska Grupa Dealerów, wydzielony z krakowskiej huty HTS Stal-Handel (dawniej Stal-Biznes). Mniejszy udział w tworzeniu przychodów

Rys. 2. Struktura przychodów wielkich krakowskich przedsiębiorstw według sekcji w 2000 i 2004 roku

Tab. 1. Pierwsza dwudziestka wielkich firm krakowskich według przychodów w 2000 i 2004 roku

Lp.	Przedsiębiorstwo	Przychody w mln zł (2000)	Lp.	Przedsiębiorstwo	Przychody w mln zł (2004)
1.	Philip Morris Polska	3528,6	1.	Philip Morris Polska	5017,6
2.	Huta im. Tadeusza Sendzimira	3196,0	2.	Tesco Polska	4913,2
3.	Bank Przemysłowo-Handlowy	2786,7	3.	BP Polska	4780,1
4.	BP Polska	2276,2	4.	Bank Przemysłowo-Handlowy	4375,7
5.	Ahold Polska	1650,7	5.	Ahold Polska	3120,0
6.	Tesco Polska	1287,8	6.	Tele-Fonika Kable	2763,0
7.	Plus Discount	853,2	7.	Delphi Poland	2231,6
8.	BP Express	828,0	8.	Slovnaft Polska	1576,8
9.	Slovnaft Polska	709,8	9.	Can-Pack	1131,2
10.	Delphi Poland	503,6	10.	PHU Energokrak	850,0
11.	Can-Pack	443,5	11.	R. R. Donnelley (Europe i Poland)	809,4
12.	Orlen Oil	436,0	12.	Żywiec Trade Kraków	661,2
13.	Pliva Kraków Zakłady Farmaceutyczne	427,3	13.	Grupa Polska Stal	649,2
14.	Żywiec Trade	422,4	14.	Sambud-2	589,5
15.	Elektrociepłownia Kraków	379,5	15.	Orlen Oil	578,6
16.	Krakowska Fabryka Kabli	364,4	16.	Mix Electronics	486,8
17.	FH Sambud-2 Krzysztof Stępak i Wspólnicy	362,1	17.	Elektrociepłownia Kraków	410,9
18.	Donnelley Polish American Printing Company	356,0	18.	Garmond Press-Kraków	382,8
19.	Arge	301,9	19.	Destylarnia Polmos	378,0
20.	Expans	289,7	20.	Pliva Kraków Zakłady Farmaceutyczne	371,7

wielkich przedsiębiorstw miały firmy reprezentujące pozostałe sekcje. W ujęciu bezwzględny przychody wielkich firm wzrosły we wszystkich sekcjach: niemal dwukrotnie w handlu, a o ponad 50% w działalności produkcyjnej.

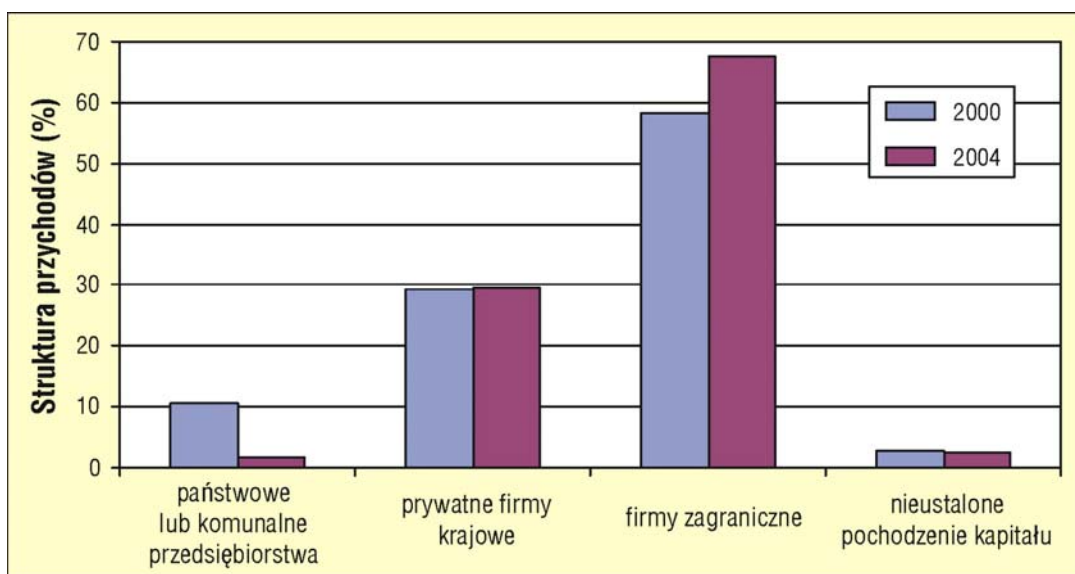
W porównaniu z rokiem 2000 w pierwszej dwudziestce wielkich firm według przychodów nie zaszły duże zmiany. Tylko sześć firm znalazło się w 2004 roku poza nią, ale był to głównie wynik przejęć (HTS), reorganizacji firm (BP Express), lub przenosin do innego miasta (Plus Discount). Na miejsce tych firm weszło kilka przedsiębiorstw powstałych około roku 2000, m.in. Grupa Polska Stal i PHU Energokrak. Interesujący jest zwłaszcza szybki wzrost przychodów tej drugiej spółki do wartości 1 050 mln zł w 2005 roku. Od 2000 roku Energokrak zajmuje się dostawami węgla do elektrowni i elektrociepłowni grupy Electricité de France Internationale i jest obecnie jednym z największych odbiorców węgla w Polsce. Z największych firm bezwzględny spadek przychodów w badanym okresie odnotowały: Arge (o ponad 60 mln zł), Pliva Kraków (o ponad 50 mln zł), Del Monte Fresh Produce Polska (dawny Expans; o ponad 40 mln zł).

Przychody dużych przedsiębiorstw

W gronie 431 dużych firm krakowskich obserwujemy wyraźne zróżnicowanie przychodów według sekcji (rys. 3). Zaznacza się tu także pewna przewaga firm handlowych (37,8% ogółu przychodów) nad produkcyjnymi (25,6%). Wzrost udziału handlu jest tu mniejszy niż w przypadku wielkich przedsiębiorstw, co świadczy o tym, że dynamika przychodów średnich firm handlowych nie jest już taka znaczna. Szczególnie zauważalne są w Krakowie firmy handlujące wyrobami stalowymi (Grupa Polska Stal, Sambud-2, HTS Stal-Handel), których przychody wzrosły w badanym okresie o ponad 800 mln zł.

W przypadku dużych firm zanotowano dużo mniejsze niż w przypadku wielkich podmiotów przesunięcia w strukturze przychodów między rokiem 2000 a 2004 – we wszystkich sekcjach (poza przetwórstwem przemysłowym i handlem) nie przekroczyły one 0,6 punktu procentowego. Zaznaczył się niewielki spadek udziałów pośrednictwa finansowego, który wynika z różnych czynników, m.in. przyłączenia Małopolskiego Banku Regionalnego do Banku Polskiej Spółdzielczości (127 mln zł przychodów w 2000 roku). Biorąc pod uwagę 310 firm działających w 2000 roku, dla których większość przychodów powstała w samym Krakowie, struktura ta przyjmuje postać jeszcze bardziej zrównoważoną. Różnice między działalnością handlową a produkcyjną są tu mniejsze, zaś udział przedsiębiorstw produkcyjnych w tworzeniu przychodów nieco wyższy.

W analizowanym okresie nastąpił wzrost udziału firm z większościowym kapitałem zagranicznym w tworzeniu przychodów dużych przedsiębiorstw w Krakowie (rys. 3) – zwiększył się on z 58,0% do 67,3%. Ponad dwie trzecie przychodów dużych firm jest już więc generowane przez firmy zagraniczne. Można zatem stwierdzić, że firmy zagraniczne są w znacznym stopniu odpowiedzialne za rozwój rynku dużych przedsiębiorstw. Nie zmienił się udział firm z polskim kapitałem prywatnym. W latach 2000-2004 znacząco zmalały przychody przedsiębiorstw państwowych i komunalnych, co głównie wiązało się z prywatyzacją Huty im. Tadeusza Sendzimira.

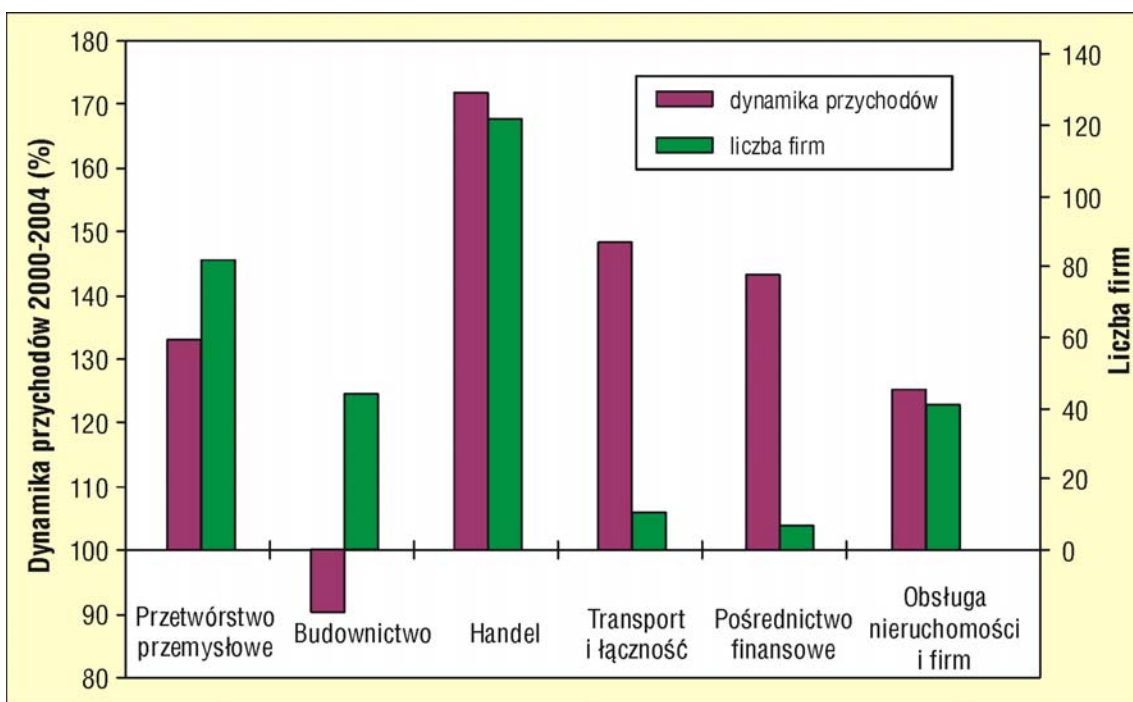

Rys. 3. Struktura własności dużych firm krakowskich według wielkości przychodów w 2000 i 2004 roku

Dynamika przychodów

Ponad połowa, bo aż 172 z 297, funkcjonujących w 2004 roku w Krakowie dużych przedsiębiorstw zwiększyło przychody od 2000 roku. W 105 istniejących spółkach wartość przychodów się obniżyła. Czterdzieści pięć dużych podmiotów zaprzestało w latach 2000-2005 działalności. W grupie 16 przedsiębiorstw o ponad 2,5-krotnym wzroście przychodów znalazło się 5 firm zagranicznych. W grupie tej znalazło się 6 firm produkcyjnych i budowlanych oraz po 5 przedsiębiorstw handlowych i usługowych.

Wskaźniki dynamiki dla dużych firm reprezentujących poszczególne sektory gospodarki przedstawiono na rysunku 4. Są one najwyższe dla sekcji związanej z ochroną

Rys. 4. Dynamika przychodów dużych przedsiębiorstw Krakowa w latach 2000-2004 według sekcji (2000 = 100)

zdrowia oraz sektora handlowego (wskaźniki dynamiki równe odpowiednio 206 i 172). Dobry wynik pierwszej sekcji wynika z wysokiego wzrostu przychodów zarządzającej stacjami dializ International Nephropology Center. Wzrost przychodów w działalności handlowej należy przypisać, jak już wspomniano, przede wszystkim przyrostowi przychodów największych firm.

Dynamicznie rozwijają się również w Krakowie duże przedsiębiorstwa z sektora transportu i łączności, pośrednictwa finansowego oraz przetwórstwa przemysłowego (wskaźniki dynamiki równe odpowiednio: 148, 143 i 133). Spadek przychodów wykazują firmy budowlane, a także spółki zarejestrowane w sekcji hotele i restauracje (głównie z uwagi na spadek przychodów Przedsiębiorstwa Usług Socjalnych Hut-Pus i spółki Wawel Imos International) oraz pozostałej działalności usługowej.

Wzrost w działalności produkcyjnej jest między innymi wynikiem ponad 3-krotnego wzrostu przychodów takich firm jak: Delphi Poland (producent części samochodowych), Air Liquide Polska (producent gazów technicznych), Traks (spółka wydzielona z HTS, w październiku 2005 roku włączona do spółki Grupa Serwisowa), Przedsiębiorstwo Badawczo-Produkcyjno-Handlowe Techglass (dostawca pieców szklarskich, zasilaczy i zestawiarni). Z przejęcia innych zakładów produkcyjnych wynika ponad 6-krotny wzrost przychodów Tele-Foniki Kable. Ponad dwuipółkrotny wzrost przychodów zanotowały też Zakład Przerobu Żłomu Żłomex, Koba Organizacja Odzysku oraz Zakłady Kablowe Bitner.

Ponieważ nie było możliwe odniesienie wolumenu przychodów z roku 2000 do 2005 dla wszystkich przedsiębiorstw, postanowiono przyjrzeć się bliżej tym firmom, które do końca października 2006 roku opublikowały sprawozdania finansowe za rok poprzedni. O ponad 1/3 wzrosły w 2005 roku w porównaniu do roku poprzedniego przychody BP Polska, co wysunęło ją na pierwsze miejsce wśród krakowskich przedsiębiorstw pod względem przychodów. Bardzo wysoki wzrost zanotowały także Tesco, Delphi i Slovnaft, a także grupa firm informatycznych (IT²): Motorola, Comarch i Veracomp. Również wiele mniejszych przedsiębiorstw znacząco poprawiło w 2005 roku swój wynik finansowy. Przykładem może być restauracja Chłopskie Jadło, która niemal 5-krotnie zwiększyła przychody w ostatnim roku, przy spadku przychodów notowanym w okresie wcześniejszym.

Zaobserwowano bardzo znaczący wzrost przychodów grupy firm, które w 2000 roku były bardzo niewielkie lub w ogóle nie istniały. Cztery krakowskie firmy znalazły się w pierwszej setce najprężniej rozwijających się przedsiębiorstw w Polsce (*Gazeta Biznesu* 2005). Największy wzrost w skali całego kraju zanotowało kontrolowane obecnie przez Siemens³ krakowskie Przedsiębiorstwo Automatyki Hutniczej VAI Polska – jego przychody wzrosły w latach 2001-2004 o 2306%. Firma, której 90% przychodów pochodzi z eksportu, realizuje obecnie kontrakt na dostawę nowej walcowni dla krakowskiej huty. Innymi dynamicznymi przedsiębiorstwami, które odnotowały ponad 3,5-krotny wzrost przychodów były: Dynamik (handel hurtowy artykułami elektroenergetycznymi, telekomunikacyjnymi i instalacyjnymi), Platinet Polska (dystrybutor nośników danych i akcesoriów komputerowych) oraz Biuro Informatyczno-Wdrożeniowe Koncept.

1.3. Zatrudnienie w krakowskich przedsiębiorstwach

Zidentyfikowano 198 firm, które w 2005 roku zatrudniały co najmniej 100 pracowników. We wszystkich tych przedsiębiorstwach działających w Krakowie pracowało wtedy 71,7 tys. osób. W 2005 roku w krakowskim sektorze przedsiębiorstw było zatrudnionych 164,6 tys. osób (bez firm poniżej 10 pracowników). Udział dużych przedsiębiorstw w zatrudnieniu w sektorze przedsiębiorstw sięgał więc w stolicy Małopolski 43,6%.

Rola największych firm w zatrudnieniu w sektorze przedsiębiorstw jest stosunkowo niewielka. Jedenaście wielkich przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 1000 osób

² Sektor IT (*information technologies*) – sektor informatyczny obejmuje działalności związane z gromadzeniem, przetwarzaniem i przesyłaniem informacji, zaliczane do klasy PKD 72 (informatyka i działalność pokrewna).

³ Poprzez spółkę zależną Voest-Alpine Industrieanlagenbau z siedzibą w Linz (Austria).

koncentrowało 10,1% ogółu zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw, a największa firma prywatna działająca w Krakowie (Mittal Steel Poland) zaledwie 3,2%. Powyższe dane wskazują na korzystne zróżnicowanie gospodarki miasta w zakresie struktury wielkościowej, w tym duże znaczenie firm małych i średnich (do 100 osób).

Najwięksi pracodawcy

Przyjrzenie się tendencjom zmian w zakresie zatrudnienia prowadzi do wniosku o spadku liczby pracujących u największych pracodawców. W grupie przedsiębiorstw zatrudniających co najmniej 1000 osób (tab. 2) w roku 2000 znalazło się 13 firm, zaś 5 lat później o dwie mniej. W 2000 roku wielkie firmy zatrudniały 25,5 tys. osób, a pięć lat później – 16,7 tys. Za spadek ten odpowiedzialne jest w ponad połowie wydzielenie spółek ze struktury HTS oraz redukcje zatrudnienia. W samej Hucie zatrudnienie zmalało w badanym okresie o około 5 tysięcy, a w niektórych wydzielonych spółkach zwolnienia przekroczyły 250 osób (Przedsiębiorstwo Usług Socjalnych Hut-Pus, Przedsiębiorstwo Materiałów Ogniotrwałych Komex, Hutnicze Przedsiębiorstwo Remontowe). Należy przyznać, że w wielu dużych firmach o korzeniach państwowych w 2000 roku wciąż jeszcze występowało nadmierne zatrudnienie. Redukcje miejsc pracy w niektórych innych przedsiębiorstwach (Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego Budostal-3, Przedsiębiorstwo Zaopatrzenia Farmaceutycznego Cefarm, Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego Chemobudowa Kraków, Geofizyka Kraków) także przekroczyły 300 osób.

Tab. 2. Największe krakowskie firmy według zatrudnienia w 2000 i 2005 roku

Lp.	Przedsiębiorstwo	Zatrudnienie (2000)	Lp.	Przedsiębiorstwo	Zatrudnienie (2005)
1.	Huta im. Tadeusza Sendzimira (HTS)	10000	1.	<i>Mittal Steel Poland Oddział w Krakowie</i>	5200
2.	Philip Morris Polska	2130	2.	Bank Przemysłowo-Handlowy	1550
3.	Telekomunikacja Polska	1660	3.	<i>Centrum Handlowe M1</i>	1500
4.	Spółdzielnia MUSI	1440	4.	<i>Carrefour Polska</i>	1450
5.	Bank Przemysłowo-Handlowy	1400	5.	Tesco Polska	1400
6.	Pliva Kraków Zakłady Farmaceutyczne	1290	6.	Philip Morris Polska	1200
7.	Carrefour Polska	1200	7.	RR Donnelley (Poland i Europe)	1200
8.	Przeds. Budow. Przemysłowego Chemobudowa-Kraków	1130	8.	Spółdzielnia Musi w Krakowie	1120
9.	Krakowska Fabryka Kabli	1100	9.	<i>Group 4 Securicor</i>	1120
10.	Vistula	1100	10.	Comarch	1100
11.	Mostostal Kraków	1050	11.	Przedsiębiorstwo Usługowo-Handlowe Prof-us	1070
12.	Orbis	1020			
13.	Krakowska Fabryka Armatur	1000			

Uwaga: Kursywą zaznaczono oddziały firm zarejestrowanych poza Krakowem.

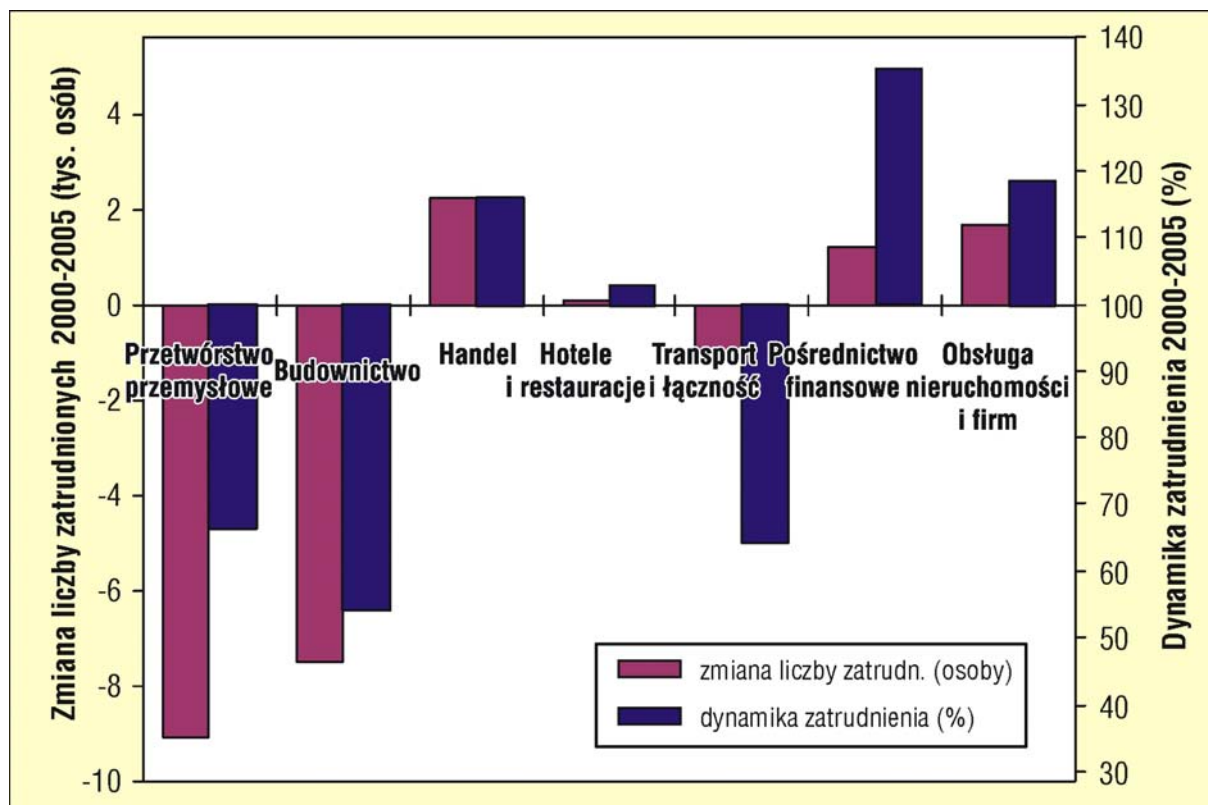
O ile pod względem przychodów zmiany w gronie wielkich firm były niewielkie, to w zakresie zatrudnienia na liście największych pozostały w 2005 roku tylko Mittal Steel Poland (dawny HTS), Philip Morris i Bank Przemysłowo-Handlowy. Korzystnym zjawiskiem jest pojawienie się na liście największych pracodawców w 2005 roku (tab. 2) firm reprezentujących nowoczesne gałęzie gospodarki, np. informatykę (Comarch) i przemysł poligraficzny (RR Donnelley). Nieco poniżej tysiąca osób pracuje w: Delphi Poland, Zakładach Farmaceutycznych Pliva i Centrum Oprogramowania Motoroli. Grono największych pracodawców opuściły firmy produkcyjne o wysokim stopniu pracochłonności (Vistula, Krakowska Fabryka Kabli, Krakowska Fabryka Armatur).

Dynamika zatrudnienia

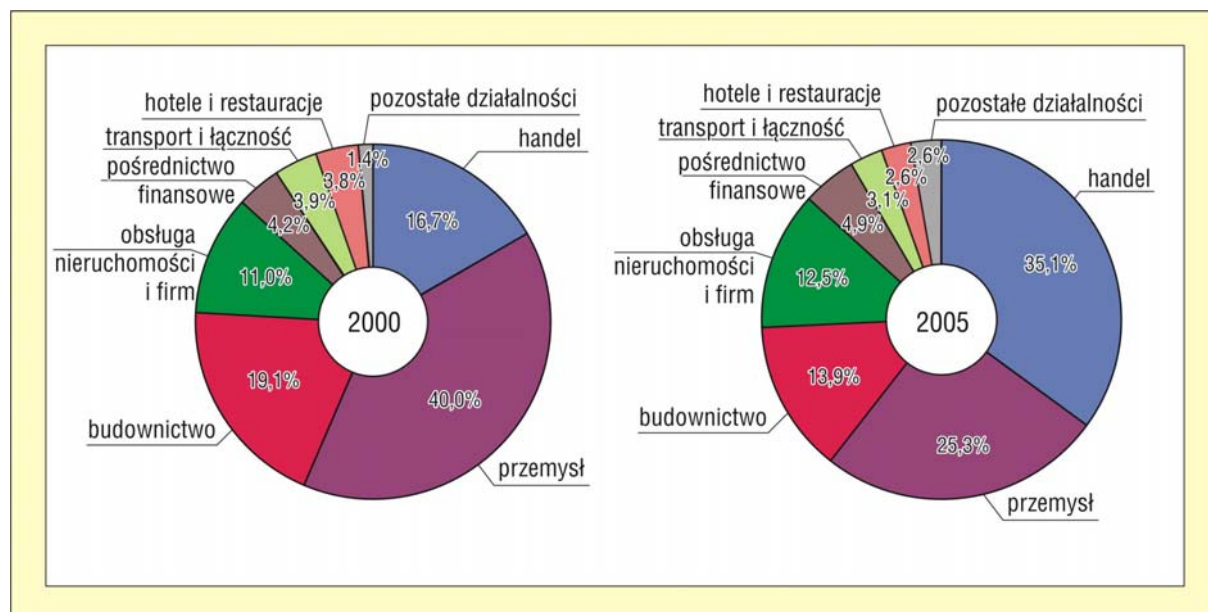
Liczba zatrudnionych w dużych firmach wykazuje tendencję spadkową w przeciwieństwie do obserwowanego wzrostu przychodów. W latach 2000-2005 obniżyła się ona o 12,6 tys. osób. Przyrost zatrudnienia (rys. 5) zanotowano w czterech sekcjach: handlu (+2,3 tys.), pośrednictwie finansowym (+1,3 tys.), obsłudze nieruchomości i firm (+1,7 tys.) oraz hotelach i restauracjach (+0,1 tys.). Tendencje te świadczą o rozwoju gospodarczym miasta w kierunku działalności usługowych (tercjaryzacji⁴ gospodarki miasta), co potwierdza analiza struktury zatrudnienia według sekcji (rys. 6). Wysoki jest równocześnie prawie 23% spadek zatrudnienia w przemyśle oraz daleko posunięty regres w budownictwie wynikający z przejścia części pracowników na samozatrudnienie oraz zmniejszenia liczby miejsc pracy.

Duży spadek zatrudnienia odnotowano w działalności produkcyjnej, w której ubyło 9,1 tys. miejsc pracy. Jest on w znacznym stopniu spowodowany wzrostem produktywności przedsiębiorstw – w badanym okresie przychody w sektorze produkcyjnym wzrosły realnie (przy uwzględnieniu inflacji) o 33%. Potwierdzają to wskaźniki rentowności obrotu netto, które dla krakowskich firm przemysłowych wykazywały w badanym okresie znaczący wzrost (z 2,4% w 2000 do 5,9% w 2005 roku). Pod względem wskaźnika rentowności krakowskie firmy zachowały wysoką drugą pozycję wśród przedsiębiorstw z dużych miast, za przedsiębiorstwami poznańskimi. Jedynie w 34 prywatnych firmach przemysłowych spadkowi zatrudnienia towarzyszył spadek przychodów. Wśród wielkich firm spadek wartości obydwu mierników odnotowały jedynie cztery podmioty: Pliva, Przedsiębiorstwo Materiałów Ogniotrwałych Komex, Krakowska Fabryka Armatur (obecnie Armatura Kraków) i Vistula (obecnie Vistula & Wólczanka).

⁴ Tercjaryzacja – proces wzrostu znaczenia sektora usługowego w rozwoju gospodarczym (często ujmowany też w kategoriach wzrostu odsetka pracujących w trzecim sektorze).

Rys. 5. Dynamika zatrudnienia w dużych firmach w Krakowie w latach 2000-2005

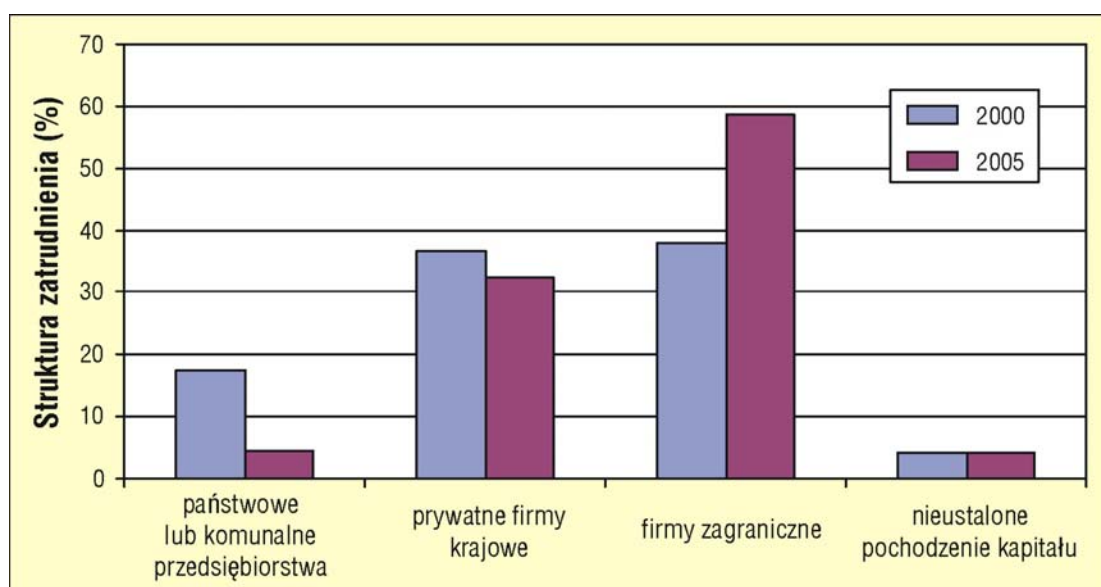

Rys. 6. Struktura zatrudnienia dużych firm w Krakowie w 2000 i 2005 roku

W sektorze budowlanym liczba pracujących w dużych firmach zmniejszyła się prawie o połowę. Niektóre polskie firmy budowlane (Budostal-2, Budopol) ponad dwukrotnie zmniejszyły liczbę miejsc pracy. Podobna restrukturyzacja zatrudnienia miała miejsce w firmach przejętych przez przedsiębiorstwa zagraniczne (Krakowskie Przedsiębiorstwo Robót Drogowych, Hydrotrest).

Warto podkreślić wzrost udziału (z 11,0% do 12,5%) firm działających w sektorze obsługi nieruchomości i firm w generowaniu zatrudnienia dużych przedsiębiorstw, co wskazuje na przesunięcie struktury gospodarczej w stronę nowoczesnych działalności.

Podobnie jak w przypadku przychodów również w zatrudnieniu zmalał udział krajowych firm prywatnych. Aż o 21 punktów procentowych wzrósł udział firm z przewagą kapitału zagranicznego – w strukturze według wielkości przychodów wzrost ten wyniósł tylko 9 punktów procentowych (rys. 7). Tendencja ta wynika z rozwoju zagranicznych firm usługowych oraz pośrednio ze spadku liczby miejsc pracy w dużych firmach państwowych. Znaczącym czynnikiem wzrostu udziału firm zagranicznych jest również prywatyzacja największego krakowskiego pracodawcy w sektorze przedsiębiorstw – Huty im. Tadeusza Sendzimira. Ten ostatni fakt uwidacznia się w spadku znaczenia firm państwowych i komunalnych (z 17,5% do 4,5%) w strukturze zatrudnienia dużych krakowskich przedsiębiorstw.

Rys. 7. Struktura własności dużych firm w Krakowie według zatrudnienia w 2000 i 2005 roku

W grupie firm, w których zatrudnienie w Krakowie wzrosło w analizowanym okresie o co najmniej 250 osób znalazło się 13 przedsiębiorstw (tab. 3). Firmy te zwiększyły zatrudnienie w sumie o 7,3 tys. osób. W grupie tej większość stanowią przedsiębiorstwa usługowe, znalazła się tu tylko jedna firma prowadząca w Krakowie działalność produkcyjną (RR Donnelley). Pod względem liczebności dominują tu firmy handlowe, w tym głównie sieci sklepów. Przedsiębiorstwa o największym wzroście zatrudnienia reprezentują również informatykę (Comarch, Motorola) i usługi dla przedsiębiorstw (Group 4 Securicor, Aspen).

Analiza dynamiki rozwoju dużych firm wskazuje na znaczący udział oddziałów firm zarejestrowanych poza Krakowem w kreowaniu zatrudnienia w mieście. Spośród 45 firm, które zwiększyły zatrudnienie o 100 osób, aż 27 pochodzi spoza stolicy Małopolski. Odpowiadają one za 53,6% przyrostu zatrudnienia wielkich firm i 49,5% przyrostu zatrudnienia dużych przedsiębiorstw. Inwestycje z zewnątrz przyczyniają się więc do wzrostu liczby pracujących w dużych krakowskich firmach.

Tab. 3. Największe przyrosty zatrudnienia w Krakowie w latach 2000-2005

Lp.	Przedsiębiorstwo	Przyrost zatrudnienia
1.	<i>Centrum Handlowe M1*</i>	1470
2.	<i>Group 4 Securicor</i>	660
3.	Tesco Polska	650
4.	<i>Cap Gemini Polska*</i>	650
5.	Comarch	600
6.	Motorola Polska Electronics	590
7.	Delphi Poland	460
8.	<i>Castorama Polska</i>	360
9.	Hurtownia Artykułów Motoryzacyjnych Franciszek Stachura	342
10.	Aspen	330
11.	<i>Selgros Cash & Carry*</i>	300
12.	RR Donnelley (Europe i Poland)	300
13.	Carrefour Polska	250

* firmy, które w 2000 roku zatrudniały poniżej 50 osób lub nie istniały

Uwaga: Kursywą zaznaczono firmy posiadające siedzibę poza Krakowem.

W Krakowie prowadzą działalność 32 firmy wykazujące bardzo dużą dynamikę wzrostu zarówno w zakresie przychodów, jak i zatrudnienia (tab. 4). Wśród tych podmiotów nie wyróżniają się tak wydatnie firmy handlowe. Nie ustępują im przedsiębiorstwa usługowe, zwłaszcza firmy zajmujące się informatyką (Motorola Polska Electronics, Comarch, Onet.pl, Clico). Trzy duże przedsiębiorstwa (RR Donnelley, Delphi Poland, Linde Gaz Polska) mają charakter produkcyjny⁵.

W grupie dynamicznych firm znalazło się również kilka średniej wielkości przedsiębiorstw przemysłowych. Firma produkcyjno-handlowa Gór-Hut zajmuje się produkcją i sprzedażą wyrobów hutniczych (m.in. rur i blach), produkuje ocynkowane blachy trapezowe. Przedsiębiorstwo posiada magazyn główny w Sulechowie koło Kocmyrzowa. Elpe Elektroprodukt zajmuje się produkcją elektrycznych ogrzewaczy olejowych i promienników podczerwieni i jest w tej dziedzinie jednym z największych dostawców w Europie. Wśród najbardziej dynamicznych firm znalazły się jedno duże (Re-Bau) i jedno małe przedsiębiorstwo budowlane (Proins).

⁵ Należy jednak pamiętać, że w samym Krakowie dwie ostatnie firmy nie mają zakładów produkcyjnych – w stolicy Małopolski działają jedynie siedziby zarządu Linde Gaz i Delphi Poland (to ostatnie wraz z centrum badawczo-rozwojowym).

Tab. 4. Dynamika zatrudnienia i przychodów w wybranych firmach zarejestrowanych w Krakowie w latach 2000-2004(2005)

Zatrudnienie /przychody		Zatrudnienie (2000-2005)		
		Wzrost powyżej 25%	Względna stabilność	Spadek powyżej 25%
Przychody (2000-2004)	Wzrost powyżej 25%	32 firmy, w tym m.in.: Tesco Polska, RR Donnelley (dwa zakłady), Motorola Polska Electronics, Comarch., Delphi Poland, Hurtownia Artykułów Motoryzacyjnych Franciszek Stachura, BP Polska, Linde Gaz Polska, Artman, Przedsiębiorstwo Badawczo-Produkcyjno-Handlowe Techglass, Gór-Hut, Wisła Kraków, Hako Polska, Clico, PHP Promogaz-KPIS, Proins, Greek Trade, International Nephrology Centers Poland, PPHU Diamond, Re-Bau, Elpe Elektroprodukt, Abra, Heban Steinhof, Onet.pl, Sambud-2, PHU Energokrak, Slovnaft Polska, Grupa Polska Stal	58 firm, w tym m.in.: Żywiec Trade Kraków, Mix Electronics, Krakodlew, Przedsiębiorstwo Usługowe Sed-Hut, Stalprodukt - Centrostal Kraków, HTS - Stal Handel, Wawel, Zakład Przerobu Żelaza Żłomex, Mostostal Kraków FH, DRQ, Zakład Walcowniczy Profil, Euromarket, Wierzynek, Interia.pl, Bank Przemysłowo-Handlowy, PPHU Serpol Gubała & Gubała, ABM, Biuro Maklerskie BPH, Variant, BWR Podolscy, Krakowskie Zakłady Wyrobów Papierowych Trefl-Kraków, Statoil Lubricants, Biuro Informatyczno-Wdrożeniowe Koncept, Termo Organika, Hydrosolar, Air Liquide Polska, Rieker Polska, Lurgi Polska, Thyssenkrupp GfT Polska	17 firm, w tym m.in.: Philip Morris Polska, Ahold Polska, Tele-Fonika Kable, Can-Pack, Destylarnia Polmos, Action2 (obecnie A.pl), Krakowskie Zakłady Mięsne, Mostostal Kraków, Impol
	Względna stabilność	8 firm, w tym m.in.: Solidex, Art Fm, Bit Computer, Orlen Oil, Isoglass	53 firmy, w tym m.in.: Naftobudowa, Zakłady Usługowe Południe, Handlowa Spółdzielnia Jubilat, PPU Metalodlew, Elektrociepłownia Kraków, Polska Grupa Dealerów, Radio Muzyka Fakty, Słag Recycling, Sold, De Medici Europe KZF, Viamot, Polskie Zakłady Zbożowe, Krakowskie Biuro Projektów Dróg i Mostów Transprojekt, HSK Data, FH Dom Pod Jagnięciem, FH Max-Fliz, Ecolab, Biuro Jordan, Sobiesław Zasada Kraków, Auto Centrum Golemo, Ramsat Telesystem, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Multioffice, Grudnik	31 firm, w tym m.in.: Geofizyka Kraków, Pliva Kraków Zakłady Farmaceutyczne, STP Elbud, Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego Budostal-2, Elektrimont, Orlen Budonaft, Transbud Nowa Huta, Hutnicze Przedsiębiorstwo Remontowe, Poszukiwania Nafty i Gazu Kraków, Budostal-5, Firma Remontowo-Budowlana Inter-Bud, Georyt Centrum Produkcyjne, Drukarnia Narodowa, Drukarnia Kolejowa Kraków, Biprostal, Biprocemwap, Przedsiębiorstwo Handlowo-Usługowe Lobos, Instal Kraków, ES System, Ascomp, Vistula & Wólczanka, Krakowskie Zakłady Automatyki, Statoil Lubricants Technologies
	Spadek powyżej 25%	3 firmy: Arge, River, Restauracja Chłopskie Jadło	46 firm, w tym m.in.: Spółdzielnia Musi, Wydawnictwo Jagiellonia, Wawel Imos International, PHP Krakbau, Przedsiębiorstwo Budowlano-Produkcyjne Łęgrzem, Korporacja Gospodarcza Efekt, Krakowskie Zakłady Odlewnicze Zremb, Alma Market (d. Firma Handlowa Krakchemia), Lynka, Bank Spółdzielczy Rzemiosła w Krakowie, Veracomp, AMK Kraków, Hortaqua, PHU Juka, Digital Network Services Polska, Krakowskie Zakłady Zielarskie Herbapol, Mercator Poligrafia, DTK Computer Polska	31 firm, w tym m.in.: Hut-Pus, Elektromontaż Kraków, Przedsiębiorstwo Robót Zmechanizowanych Budostal-8, Telkom-Telos, PZF Cefarm (obecnie PGF Cefarm - Kraków), Budopol, Polmozbyt Kraków, Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego Budostal-3, Zespół Uzdrawisk Krakowskich, Zakłady Budowy Maszyn i Aparatury im. Ludwika Zieleniewskiego, Przedsiębiorstwo Materiałów Ogniotrwałych Komex, Biprokom-Kraków, ZIS Przedsiębiorstwo Instalacji Sanitarnych i Robót Ogólnobudowlanych, Aparator-Kfap (d. KFAP-WSK, KFAP), Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego Chemobudowa-Kraków, Buma System

Uwaga: Nie uwzględniono przedsiębiorstw, które zaprzestały działalności lub rozpoczęły działalność po 2001 roku.

1.4. Wielkie przedsiębiorstwa przemysłowe Krakowa

W pierwszej dwudziestce największych krakowskich firm przemysłowych pod względem przychodów znalazło się osiem wielkich firm przemysłowych. Większość wielkich przedsiębiorstw jest równocześnie dużymi inwestorami zagranicznymi w Krakowie. Nakłady inwestycyjne poniesione przez każde z nich w latach 2000-2005 przekroczyły w większości 10 mln USD.

Przychody największej firmy przemysłowej Krakowa Philip Morris przekroczyły w 2004 roku 5 mld zł, a zatrudnienie obniżyło się z 2 125 w 2000 roku do 1 200 pracowników pięć lat później. W okresie 2000-2004 przychody przedsiębiorstwa wzrosły o 27%. Zakłady tytoniowe są równocześnie największą inwestycją zagraniczną w przemyśle Krakowa i województwa małopolskiego. Firma powstała w wyniku przejęcia dawnych krakowskich Zakładów Przemysłu Tytoniowego przez światowego potentata na rynku wyrobów tytoniowych, Philip Morris, który wchodzi w skład amerykańskiej Altria Group. W 2003 roku firma zakończyła realizację siedmioletniego programu inwestycyjnego w krakowskim zakładzie. Modernizacja istniejących linii produkcyjnych i wyposażenie zakładu w nowe linie pochłonęła blisko 300 mln USD. Warto zwrócić uwagę, że Philips Morris zdecydował się również na zlokalizowanie w Krakowie swojego centrum księgowo-rozliczeniowego (o docelowym zatrudnieniu 450 osób), co świadczy niewątpliwie o pozytywnej ocenie klimatu inwestycyjnego w Krakowie przez amerykańskie przedsiębiorstwo.

Bardzo dużą dynamikę wzrostu wykazuje drugie pod względem przychodów krakowskie przedsiębiorstwo przemysłowe Tele-Fonika Kable – największy producent kabli w Europie Środkowo-Wschodniej. W latach 2000-2004 przychody firmy zwiększyły się niemal 6-krotnie. Tele-Fonika Kable funkcjonowała w 2000 roku jako Krakowska Fabryka Kabli, a pod obecną nazwą została zarejestrowana w 2003 roku po połączeniu firm Tele-Fonika KFK oraz Tele-Fonika Kable (dawny Elektrim Kable). Wtedy to znacząco (o ponad 800 mln zł) wzrosły przychody przedsiębiorstwa. Ta szósta pod względem wielkości przychodów krakowska firma posiada swoje zakłady produkcyjne w Bydgoszczy, Krakowie, Myślenicach i Szczecinie.

Ponad 4-krotny wzrost przychodów zanotował w badanym okresie zajmujący się produkcją komponentów samochodowych Delphi Poland. Wzrost ten jest częściowo wynikiem włączenia zakładów produkcyjnych w Krośnie, Jeleśni, Ostrowie Wielkopolskim, Błoniu i Gdańsku w struktury spółki Delphi Poland. W Krakowie nie funkcjonują zakłady produkcyjne amerykańskiego koncernu, działa tu jednak duże Centrum Techniczne, w którym

do końca 2005 roku pracę znalazło ponad 500 osób (według planów do końca 2007 roku zatrudnienie ma wzrosnąć do 1 100 pracowników). Od 2000 roku liczba zatrudnionych w krakowskim centrum badawczo-rozwojowym oraz zarządzie firmy wzrosło ponad 2,5-krotnie.

Jednym z najważniejszych dla gospodarki Krakowa przedsiębiorstw jest Mittal Steel Poland Oddział w Krakowie (około 1,5 mld zł przychodów). Zaangażowanie się w dawną Hutę im. T. Sendzimira międzynarodowego koncernu LNM, funkcjonującego w Polsce poprzez spółkę zależną Mittal Steel Poland, nastąpiło w 2004 roku. Sumaryczne inwestycje w krakowską hutę sięgają 190 mln USD. Rolę tego największego zakładu produkcyjnego w gospodarce miasta zwiększa posiadanie przez Grupę Mittal pakietów akcji w szeregu spółek na terenie Krakowa. Obok ponad 5 tysięcy pracowników Mittal Steel Poland Oddział w Krakowie, na rzecz huty pracuje co najmniej 3,2 tysięcy osób w spółkach zależnych, bądź niepowiązanych kapitałowo, ale świadczących usługi dla przedsiębiorstwa.

Działający w branży produkcji opakowań metalowych Can-Pack posiada w Krakowie siedzibę zarządu. Zakłady produkcyjne firmy zlokalizowane są w Brzesku, Bydgoszczy, Dębicy oraz na Ukrainie, w Rosji i Rumunii. Do 2004 roku funkcjonował w stolicy Małopolski należący do firmy zakład produkcji kapsli (dawny Artigraph), którego produkcję przeniesiono do rozbudowanej fabryki w Brzesku. Can-Pack odnotował w latach 2000-2005 ponad dwukrotny wzrost przychodów przy znacznym spadku zatrudnienia w mieście (z 279 do 117 pracowników).

Specyfiką Krakowa jest niewątpliwie duża aktywność przedsiębiorstw poligraficznych. Rozwój branży poligraficznej bywa często postrzegany jako wskaźnik nowoczesności struktury przemysłu. Krakowska poligrafia jest sektorem rozwojowym, gdyż wzrostowi przychodów w firmach towarzyszy przyrost zatrudnienia. Ponad 170 mln USD pochłonęły największe inwestycje w działalność poligraficzną i wydawniczą w Krakowie. Do największych inwestycji w tej branży w Polsce należą dwie drukarnie amerykańskiej firmy RR Donnelley, specjalizującej się w druku, w głównej mierze na eksport, kolorowych czasopism (Reader's Digest, Wprost, Glamour, Avon) oraz książek telefonicznych. W 1994 roku uruchomiona została drukarnia w Podgórzu (RR Donnelley Europe), a w 2001 roku kolejna na terenie podstrefy Branice Krakowskiego Parku Technologicznego (RR Donnelley Poland). Nakłady poniesione przez amerykańskiego inwestora w obu zakładach przekroczyły 100 mln USD. Ponad 1,5-krotnemu przyrostowi przychodów towarzyszył znaczący wzrost zatrudnienia (z 900 do 1200 pracowników). Dwie offsetowe drukarnie prasowe w Krakowie należą do niemieckiego potentata na rynku prasy lokalnej w Polsce – Passauer Neue Presse.

Są to Polskapresse (dawna Krakowska Drukarnia Prasowa Drukpress) oraz Centrum Prasowo-Poligraficzne. Należy podkreślić, że niemiecki koncern oprócz wyżej wymienionych drukarni, jest również właścicielem tytułu Gazeta Krakowska oraz posiada mniejszościowe udziały w Wydawnictwie Jagiellonia, do której należy Dziennik Polski.

Ponad 400 mln zł przychodów w 2004 roku wypracowała Elektrociepłownia Kraków. Większościowy pakiet udziałów w elektrociepłowni nabył od Skarbu Państwa w 1998 roku francuski koncern Electricité de France (Edf). Zakup akcji i późniejsza modernizacja, w tym szeroko zaplanowany program inwestycyjny na lata 2003-2008, który pozwoli firmie spełnić unijne wymogi ochrony środowiska, przekroczyły do końca 2005 roku 100 mln USD. Podobnie jak większości krakowskich dużych firm przemysłowych krakowskiej elektrociepłowni nie ominął również spadek zatrudnienia, o prawie 15% w badanym okresie.

Wielką firmą produkcyjną jest również producent wódek i spirytusu Destylernia Polmos, kontrolowana od 2004 roku przez spółkę Sobieski Dystrybucja z francuskiej grupy Belvedere. W badanym okresie Destylernia Polmos ponad dwukrotnie zwiększyła przychody do poziomu 378 mln zł. W ostatnich latach zanotowano spadek zatrudnienia w firmie (z 250 do 150 pracowników).

Ponad 370 mln zł przychodów odnotowała w 2004 roku Pliva Kraków, Zakłady Farmaceutyczne. Na inwestycje chorwackiego koncernu farmaceutycznego przypada ponad 200 mln USD. Pliva zakupiła akcje Krakowskich Zakładów Farmaceutycznych w 1997 roku. Od początku podjęto restrukturyzację zatrudnienia, które zmalało z niemal 1 300 osób do 950 w 2005 roku. W 1999 roku w struktury przedsiębiorstwa włączono krakowską firmę Farmacon, specjalizującą się w produkcji leków psychotropowych i przeciwzapalnych. Spółkę tę, należącą w latach 1991-1996 do holenderskiej spółki Valutaf, odkupiono od francuskiego koncernu farmaceutycznego Sanofi. Bardzo ważnym elementem funkcjonowania Plivy w krakowskiej gospodarce są inwestycje w rozbudowę ośrodka badawczo-rozwojowego firmy. Jest to jedno z trzech, obok Zagrzebia i Brna, centrów R & D Plivy w Europie. Krakowskie centrum specjalizuje się w badaniach nad lekami odtwórczymi. Co więcej rola krakowskich zakładów w strukturze chorwackiego koncernu będzie rosła. Według planów Plivy krakowskie zakłady mają stać się jednym z trzech głównych centrów produkcyjnych firmy.

1.5. Wielkie przedsiębiorstwa handlowe i usługowe Krakowa

Wśród największych dwudziestu krakowskich firm znajduje się dwanaście wielkich przedsiębiorstw handlowych i jedna firma usługowa.

Firmą, która zanotowała w 2004 roku najwyższe przychody z działalności handlowej jest Tesco Polska (6,5 mld zł) – największy zagraniczny inwestor handlowy w Krakowie. Pod marką Tesco działa w Polsce 85 sklepów, w tym 2 hiper- i 3 supermarkety w samym Krakowie.

Krakowska specyfika branżowa jest związana również z obecnością dużych firm zajmujących się sprzedażą paliw. Choć w samym mieście nie są one dużymi inwestorami i pracodawcami, generują wysokie przychody. BP Polska i Slovnaft Polska (odpowiednio: druga i czwarta firma na liście największych przedsiębiorstw handlowych pod względem przychodów) odnotowały w latach 2000-2004 2-krotny wzrost przychodów. Z uwagi na wzrost cen paliw przychody obydwu firm w 2005 roku były znacząco wyższe i sięgnęły ponad 6,5 mld zł (BP) i 1,9 mld zł (Slovnaft).

Trzecie miejsce na liście największych firm handlowych według przychodów zajmuje Ahold, który w latach 2000-2004 zwiększył przychody z 1,7 mld zł do 3,1 mld zł. Kolejne miejsca należą do PHU Enerograk (sprzedaż węgla do elektrowni i elektrociepłowni), Żywiec Trade Kraków (dystrybucja produktów grupy Żywiec), Polska Stal i Sambud-2 (sprzedaż hurtowa i dystrybucja wyrobów hutniczych), Orlen Oil (sprzedaż hurtowa olejów i środków smarnych), Mix Electronics (sprzedaż hurtowa i detaliczna sprzętu RTV, AGD, GSM oraz komputerów), Garmond Press Kraków (dystrybucja prasy). Warto zauważyć, że w grupie wielkich przedsiębiorstw handlowych znalazły się również firmy polskie. W dynamice przychodów nie odbiegają one od podmiotów zagranicznych. W latach 2000-2004 przychody PHU Energokrak wzrosły ponad 3,5-krotnie, Mix Electronics o ponad 75%, a Sambud-2 o ponad 45%.

Jedyną firmą usługową, która znalazła się w pierwszej dwudziestce największych przedsiębiorstw pod względem przychodów jest Bank Przemysłowo-Handlowy. W 2000 roku przychody BPH nie przekraczały 2,8 mld zł, a cztery lata później osiągnęły poziom 4,4 mld zł. Nie pozwoliło to jednak firmie utrzymać trzeciej pozycji na liście największych krakowskich przedsiębiorstw – w związku ze znacznym wzrostem przychodów Tesco Polska i BP Polska, Bank Przemysłowo-Handlowy spadł na czwartą pozycję w rankingu.

Analiza zatrudnienia w handlu wskazuje na istnienie trzech wielkich pracodawców (Tesco, Centrum Handlowe M1, Carrefour). W hiper- i supermarketach Tesco pracuje około

1400 osób, co daje firmie trzecie miejsce w Krakowie, po Centrum Handlowym M1 (1500 pracowników) i Carrefourze (1450 pracowników). Powyżej 500 osób zatrudniają w Krakowie: Castorama oraz hipermarket Géant. Zarejestrowany w stolicy Małopolski Ahold zatrudniał w 2005 roku w całej Polsce 9 500 osób, a w Krakowie jedynie około 250 pracowników (po sprzedaży Hypernowej Castoramie). Zdecydowana większość krakowskich pracowników Aholda pracuje w środkowoeuropejskim centrum usług księgowych, utworzonym w sierpniu 2005 roku. Nowa firma grupy Aholda świadczy usługi związane z przetwarzaniem transakcji gospodarczych, przygotowuje również sprawozdania finansowe na rzecz 13 spółek Aholda w Polsce, Czechach i na Słowacji. Przyszłość centrum księgowego może być niepewna w sytuacji ogłoszonej w grudniu 2006 roku sprzedaży udziałów w Ahold Polska firmie Carrefour.

Największym pracodawcą spośród firm usługowych w 2005 roku był Bank Przemysłowo-Handlowy zatrudniający w Krakowie 1550 osób. Firma ochroniarska Group 4 Securicor zatrudnia ponad 1 100 osób, zaraz po niej plasuje się firma z branży informatycznej Comarch (1 100 pracowników w Krakowie). Podobną liczbę pracowników zatrudniają firmy zajmujące się ochroną osób i mienia oraz pracami porządkowymi: Spółdzielnia Musi i Przedsiębiorstwo Usługowo-Handlowe Prof-us. Kolejne miejsca należały do firm zatrudniających od 600 do ponad 700 pracowników. Były to: sieć hoteli Orbis, centrum oprogramowania Motoroli, w którym w najbliższym czasie możemy się spodziewać dalszego wzrostu zatrudnienia, Bank Pekao, Telekomunikacja Polska oraz centrum outsourcingowe Cap Gemini Polska, które już w 2006 roku zwiększyło zatrudnienie do tysiąca kilkuset osób, tym samym sytuując się w czołówce największych zagranicznych pracodawców. Powyżej 500 miejsc pracy stworzył w Krakowie amerykański McDonald's Polska. Około 450 miejsc pracy dla mniej wykwalifikowanej kadry zapewnia niemiecka firma Aspen specjalizująca się w sprzątanii obiektów i *catering*u.

1.6. Zachowania przestrzenne firm

Bardzo interesująco przedstawiają się kwestie związane z zachowaniami przestrzennymi krakowskich firm. Na szczególną uwagę zasługuje problematyka związana z relokacją przedsiębiorstw z Krakowa do jego strefy metropolitalnej.

W 2005 roku w stolicy Małopolski działało 50 firm zarejestrowanych poza Krakowem, w których krakowskich oddziałach zatrudnionych było co najmniej 100 osób (głównie hipermarkety i banki). Jednostki takie zatrudniały w sumie 16 tys. osób. Podmiotów tych nie objęto szczegółową analizą pod względem przychodów.

Kilkanaście firm, które funkcjonowały na początku analizowanego okresu jako samodzielne przedsiębiorstwa, z czasem stały się oddziałami lub filiami firm zlokalizowanych poza Krakowem. Najbardziej znanym przykładem jest tu Huta im. Tadeusza Sendzimira, która w wyniku włączenia do Polskich Hut Stali, a następnie przejęciu przez Mittal Steel stała się oddziałem wielkiego przedsiębiorstwa. Przejęcia lub fuzje stały się przyczyną relokacji zarządów niektórych firm do Warszawy: dawnej Krakowskiej Drukarni Prasowej Drukpress (obecnie oddział Polskapresse), dawny Cukier Królewski (obecnie biuro handlowe Südzucker Polska), Qumak International (obecnie oddział Qumak-Sekom). Zanotowano też kilka przypadków przenosin central firm poza Kraków przez przedsiębiorstwa zagraniczne (Plus Discount do Poznania, Deutsche Bank PBC do Warszawy) i krajowe (Georyt Centrum Produkcyjne do Trzebini).

Interesującym procesem była duża skala przenosin dużych i średnich firm z Krakowa do miejscowości zlokalizowanych w jego obszarze metropolitalnym, m.in.: Equus do Węgrze, ATSI i Sawan Grupa Softbank (obecnie oddział Softbanku) do Zabierzowa oraz Firma Handlowa Jago do Krzeszowic. Istnieją też przykłady przenoszenia produkcji do fabryk zlokalizowanych poza Krakowem, np. przeniesienie przez Wawel produkcji słodczy do fabryki w Dobczycach, przez Can-Pack produkcji kapsli z dawnego zakładu Artigraph do zakładu w Brzesku oraz przez Unimil produkcji prezerwatyw do fabryki w Dobczycach. W przypadku przenosin poza Kraków ostatnim rokiem, dla którego uwzględniano przychody firmy był rok przeprowadzki.

Skutki przenosin firm poza granice miasta są wielorakie. Po pierwsze, z punktu widzenia Gminy jest nim utrata dużych podatników i pracodawców. Po drugie, sprzedaż gruntów pociąga za sobą pojawienie się nowych funkcji dotychczas zajmowanych przez przemysł czy usługi (np. funkcji mieszkaniowych). Relokacje firm do strefy metropolitalnej Krakowa nie wpływają znacząco na osłabienie funkcji miastotwórczych. Przenosiny firm do innych dużych miast są na razie wydarzeniami jednostkowymi. Nie wydaje się, aby relokacje, które miały do tej pory miejsce mogły pociągnąć za sobą przenosiny kolejnych firm. Z drugiej strony takie przenosiny wpływają na osłabienie funkcji metropolitalnych (dotyczy to zwłaszcza relokacji central bankowych) i pośrednio utrudniają przyciąganie nowych inwestycji.

Zdarza się, że firma ma liczne oddziały pozakrakowskie i większość zatrudnienia koncentruje się poza stolicą Małopolski. Zidentyfikowano 77 dużych przedsiębiorstw, w których większość zatrudnienia skupia się poza Krakowem, tj. prawie 18% ogólnej liczby firm poddanych analizie. Należało do nich: 8 przedsiębiorstw usługowych (m.in. TP Emitel,

Zakłady Usługowe Południe), 38 firm handlowych (m.in. BP Polska, Orlen Oil, Slovnaft, Action2, Veracomp), w tym największe sieci handlowe (m.in. Tesco, Ahold, Plus Discount, Abra), 18 przedsiębiorstw przemysłowych (m.in. Tele-Fonika Kable, Can-Pack), 6 spółek budowlanych (m.in. Re-Bau, Przedsiębiorstwo Specjalistyczne Hydrokop), 7 banków i biur maklerskich (m.in. Bank Przemysłowo-Handlowy, Deutsche Bank PBC, Dom Maklerski Polonia Net). W niektórych przypadkach w Krakowie działa tylko zarząd przedsiębiorstwa, zakłady zaś są zlokalizowane gdzie indziej. Dotyczy to głównie firm produkcyjnych, np. Alkatu (z fabryką w Dąbrowie Górniczej), Zakładów Kablowych Bitner (z zakładem produkcyjnym w Trzyciążu) i WKT Polska (z 21 placówkami w całym kraju).

1.7. Instytucje i przedsiębiorstwa publiczne oraz grupy kapitałowe

Analiza rynku przedsiębiorstw nie objęła instytucji oraz przedsiębiorstw komunalnych i należących do Skarbu Państwa, których głównym celem działalności jest obsługa mieszkańców, a nie generowanie zysku. W grupie tej mieszczą się między innymi takie instytucje jak: urzędy, wyższe uczelnie i szpitale. Znalazła się tu też duża grupa firm sektora użyteczności publicznej, w tym duże spółki komunalne, legitymujące się wysokimi przychodami. Przychody największego przedsiębiorstwa tej grupy (Enion) w 2005 roku sięgnęły 4,3 mld złotych (tab. 5).

Tab. 5. Największe przedsiębiorstwa i instytucje publiczne zarejestrowane w Krakowie

Lp.	Instytucja	Przychody w mln zł (2004)
1.	Enion	2751,9
2.	Urząd Miasta Krakowa*	678,3
3.	Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego	486,1
4.	Uniwersytet Jagielloński	469,8
5.	Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej	344,1
6.	Akademia Górniczo-Hutnicza	317,9
7.	Szpital Uniwersytecki	245,4
8.	Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji	244,7
9.	Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne	218,1
10.	Politechnika Krakowska	161,3
11.	Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II	120,2
12.	Akademia Ekonomiczna	110,5
13.	Akademia Rolnicza	106,7

* wyłącznie dochody własne

Przyjęte w raporcie progi 20 mln złotych przychodów lub 100 zatrudnionych osób spełniało 41 krakowskich grup kapitałowych oraz 3 grupy przedsiębiorstw, w których strukturze nie można było wyróżnić dużych firm. Warto podkreślić, że dwadzieścia osiem funkcjonujących w 2004 roku krakowskich grup kapitałowych wytworzyło 22,9 mld zł przychodów, co stanowiło 44,2% ogółu przychodów dużych przedsiębiorstw krakowskich.

W latach 2000-2005 średnie przychody powyżej 200 mln zł odnotowało 19 grup kapitałowych (tab. 6). Osiem grup prowadziło działalność handlową, a siedem – produkcyjną. W analizowanym okresie największe przychody wypracowała składająca się z siedmiu dużych i kilkudziesięciu mniejszych podmiotów grupa Banku Przemysłowo-Handlowego – z dużych firm należących do grupy jedynie Bank BPH i Centrum Bankowości Bezpośredniej były zarejestrowane w Krakowie. Na koniec 2005 roku połowa analizowanych grup należała do większościowego udziałowca zagranicznego, a w dwóch dalszych właściciel zagraniczny przekroczył próg 10% udziałów.

Tab. 6. Średnie przychody największych krakowskich grup kapitałowych*

Lp.	Grupa kapitałowa	Sekcja PKD	Średnie przychody w mln zł (2000-2005)
1.	Bank Przemysłowo-Handlowy (d. Bank Przemysłowo-Handlowy PBK)	J	4 245
2.	BP Polska	G	3 754
3.	Tele-Fonika Kable	D	2 930
4.	Huta im. Tadeusza Sendzimira	D	2 759
5.	Delphi Poland	D	1 987
6.	Vistula	D	909
7.	Can-Pack	D	836
8.	Sobiesław Zasada LTD	G	551
9.	Elektrociepłownia Kraków	E	514
10.	Comarch	K	444
11.	Grupa Polska Stal	G	434
12.	Firma Handlowa Sambud-2 Krzysztof Stępak i Wspólnicy	G	410
13.	Grupa Polska Stal	G	400
14.	Pliva Kraków Zakłady Farmaceutyczne	D	362
15.	Polska Grupa Dealerów	G	283
16.	Alma Market (d. Firma Handlowa Krakchemia)	G	276
17.	Arge	G	234
18.	Destylernia Polmos	D	226
19.	Mostostal Kraków	F	203

* uwzględniono grupy kapitałowe, których średni przychód w latach 2000-2005 wyniósł co najmniej 200 mln zł

Z uwagi na nieuwzględnianie w obliczeniach małych i średnich firm niniejsza analiza w niewielkim stopniu obejmuje niektóre dynamicznie rozwijające się w naszym mieście rodzaje działalności. W gronie dużych firm zmieściły się dwie firmy deweloperskie (S.M. Salwator i Novo Maar). Pomimo funkcjonowania w Krakowie około 60 deweloperów rozwój rynku odbywa się dzięki działalności małych i średnich podmiotów.

Ze struktury wielkościowej sektora wynika, że analiza objęła również w niewielkim stopniu dynamicznie rozwijające się działalności turystyczne. Jedynie kilka firm zarządzających hotelami (Wawel Imos International, Rezidor SAS Hospitality, Wawel Hotel Development, Hekon Hotele Ekonomiczne, Przedsiębiorstwo Usług Hotelarskich i Turystycznych) i biur podróży zmieściło się w gronie dużych przedsiębiorstw. Zaobserwowana w branży deweloperskiej i turystycznej struktura wielkościowa z przewagą

liczebną firm małych i średnich nad dużymi oraz brakiem dominacji wielkich podmiotów jest zjawiskiem korzystnym dla rozwoju miasta. Zwrócić trzeba ponadto uwagę, że wiele dużych krakowskich hoteli należy do przedsiębiorstw mających siedzibę poza Krakowem.

1.8. Oddziaływanie dużych przedsiębiorstw na otoczenie

Całościowe spojrzenie na mechanizmy rozwoju lokalnej gospodarki wymaga uwzględnienia oddziaływania dużych firm na otoczenie. Rozwój lokalny mogą stymulować powiązania dużego podmiotu z dostawcami dóbr i usług. Duże przedsiębiorstwo oddziałuje na otaczającą go przestrzeń poprzez budowę sieci powiązań oraz wprowadzanie do gospodarki środków pieniężnych w postaci wynagrodzeń pracowników. W tym miejscu pojawia się pytanie o skalę dochodowych i zaopatrzeniowych efektów mnożnikowych⁶ generowanych przez największe przedsiębiorstwa. Mierzyć można je liczbą miejsc pracy powstających dzięki wydatkom konsumpcyjnym pracowników oraz kreowanych u dostawców firmy. Odpowiedź na pytanie o liczbę miejsc pracy generowanych poprzez efekty mnożnikowe działania dużych krakowskich przedsiębiorstw wymagałaby jednak osobnych, pogłębionych badań. Przykładowo badania efektów mnożnikowych wywołanych przez firmy zlokalizowane w Specjalnej Strefie Ekonomicznej Euro-Park Mielec pozwoliły stwierdzić, że na każde 100 nowych miejsc pracy w Strefie przypadało dodatkowo około 35 miejsc pracy w innych firmach lokalnych (Domański i in. 2005). W niniejszym raporcie dokonano uproszczonej ogólnej oceny oddziaływania wielkich firm na otoczenie (lokalnych dostawców dóbr i usług), posługując się trójstopniową skalą (oddziaływanie ograniczone, przeciętne, ponadprzeciętne) w oparciu o charakterystykę branży, w której działa firma. Wielkość dochodowych efektów mnożnikowych uznano za proporcjonalną do liczby zatrudnionych pracowników i wysokości wynagrodzeń w danej branży w Krakowie. Warto zwrócić uwagę, że do firm, które wykazują przeciętne lub ponadprzeciętne efekty dochodowe i zaopatrzeniowe (Załącznik 1) zalicza się 34 z 73 dużych podmiotów. Liczna grupa firm handlowych, w szczególności central dystrybucji hurtowej, odznacza się niewielkim oddziaływaniem na otoczenie ze względu na niskie zatrudnienie i korzystanie z pozalokalnych dostawców. Duże przedsiębiorstwa produkcyjne są silniej niż firmy

⁶ Efekty mnożnikowe – obrazują wpływ przedsiębiorstwa na funkcjonowanie firm w otoczeniu. Wyróżnia się dwa rodzaje efektów mnożnikowych. Efekty zaopatrzeniowe wynikają z dodatkowego popytu, tworzonego przez nowo powstałe lub rozwijające się przedsiębiorstwa, umożliwiające wzrost firm, będących dostawcami dóbr i usług. Efekty dochodowe są skutkiem zwiększenia się siły nabywczej ludności poprzez wynagrodzenia pracowników, tym samym przyczyniając się do rozwoju firm, zaspokajających potrzeby konsumpcyjne. Efekty mnożnikowe można mierzyć liczbą miejsc pracy powstających dzięki wydatkom konsumpcyjnym pracowników oraz kreowanych u dostawców firmy.

handlowe powiązane z otoczeniem. Większe efekty zaopatrzeniowe obserwujemy w spółkach powiązanych lub współpracujących z Mittal Steel Poland oraz zakładach poligraficznych. Stosunkowo silne efekty dochodowe generują firmy informatyczne, pośrednictwa finansowego, a także niektóre większe przedsiębiorstwa produkcyjne (np. Philip Morris, Tele-Fonika Kable).

Duże znaczenie dużych firm dla rozwoju lokalnej gospodarki wynika z różnych przesłanek. Największe podmioty oddziałują na otoczenie lokalne bezpośrednio poprzez dużą liczbę miejsc pracy, w niemałej części stosunkowo dobrze płatnych i przeznaczonych dla wykwalifikowanej kadry. Strategie zatrudnienia realizowane przez duże przedsiębiorstwa mają ogromny wpływ na kształt lokalnego rynku pracy. Niezwykle ważnym czynnikiem rozwoju gospodarki lokalnej są podatki, nie tylko lokalne, ale również dochodowe odprowadzane przez przedsiębiorstwa. Każde z kilkunastu największych krakowskich przedsiębiorstw wnosi do budżetu gminy z tytułu jej udziału w podatku od osób prawnych co najmniej milion złotych. Na przykład znajdujący się na 10 miejscu listy największych firm krakowskich Can-Pack w roku bilansowym 2004/2005 przyniósł budżetowi gminy, z samego podatku CIT, dochody w wysokości 1,9 mln zł.

1.9. Instytucje okołobiznesowe

Czynnikiem stymulującym rozwój lokalny są instytucje okołobiznesowe (Załącznik 4). W badaniach przeprowadzonych na użytek niniejszego opracowania zidentyfikowano w Krakowie 57 jednostek otoczenia biznesu, w tym 7 jednostek posiadających tylko ograniczone własności instytucji okołobiznesowych.

Duża część jednostek otoczenia biznesu prowadzi działalność edukacyjną z zakresu m.in. przedsiębiorczości, innowacyjności czy nowych technologii (np. Fundacja Wspierania Edukacji Informatycznej Proidea, Centrum Innowacji Transferu Technologii i Rozwoju Uniwersytetu, Instytut Przedsiębiorczości Prymus). Kilka jednostek zajmuje się wspieraniem małych i średnich przedsiębiorstw (np. Fundusz Mikro, Euro Info Center). Największa grupa jednostek okołobiznesowych obsługuje wybrane branże gospodarki (np. Krakowska Izba Turystyki, Odlewnicza Izba Gospodarcza) lub inwestorów pochodzących z konkretnych krajów (Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Holandii). Specyfiką Krakowa jest duża reprezentacja instytucji wspierających relacje między wyższymi uczelniami a firmami. W stolicy Małopolski działa ich co najmniej osiem. Warto zwrócić uwagę, że rozwój firm mogą również wspierać zarówno fundusze typu *venture capital* oraz tzw. aniołowie biznesu. Ci ostatni to inwestorzy prywatni, którzy własne nadwyżki finansowe lokują w nowe firmy,

a ich głównym celem jest osiągnięcie wysokiego wzrostu wartości udziałów w przedsiębiorstwie. Aniołowie biznesu wykazują w ostatnim czasie zainteresowanie inwestowaniem w niewielkie przedsiębiorstwa krakowskie.

Warto zaznaczyć, że obok istniejących formalnych stowarzyszeń zaliczanych do instytucji okołobiznesowych działają jeszcze mniej lub bardziej nieformalne grupy wspomagające rozwój firm. Niektóre z konsorcjów zawiązywane są na potrzeby konkretnego projektu (np. finansowanego z środków Unii Europejskiej) i następnie ulegają rozpadowi.

1.10. Podsumowanie i rekomendacje

W analizowanym okresie zaobserwowano w Krakowie korzystne przemiany strukturalne. Do grona dużych firm dołączyły podmioty działające w rozwojowych gałęziach gospodarki. Znacząco (od 1,3 do 1,7 tys. osób) wzrosło zatrudnienie w obsłudze nieruchomości i firm i pośrednictwie finansowym. Warto podkreślić wzrost udziału (z 11,0% do 12,5%) nowoczesnych firm działających w sektorze obsługi nieruchomości i firm w generowaniu zatrudnienia dużych przedsiębiorstw, co jest oznaką przesunięcia struktury gospodarczej w stronę nowoczesnych działalności. Należy dążyć do zwiększenia tego udziału strukturze zatrudnienia dużych firm do poziomu około 20%. Wśród innych dużych miast Kraków odznacza się równocześnie wysokim udziałem działalności handlowych w strukturze przychodów i zatrudnienia dużych przedsiębiorstw. Znaczny spadek liczby pracujących w przemyśle (o ponad 9 tys. osób) wiązał się z koniecznością redukcji zatrudnienia w wielu dużych, niegdyś państwowych firmach. Obserwowany równocześnie wzrost przychodów firm produkcyjnych, za którym nie podąża wzrost zatrudnienia, świadczy o wzroście ich produktywności. W strukturze branżowej cechą Krakowa jest obecność dużych drukarni, w strukturze zatrudnienia wyróżnia się również hutnictwo. Znaczny spadek zatrudnienia, a w mniejszym stopniu przychodów, odnotowano w dużych krakowskich firmach budowlanych.

W badanym okresie wzrosło znaczenie podmiotów zagranicznych w generowaniu zatrudnienia dużych firm. Przedsiębiorstwa zagraniczne generują większe przychody niż firmy polskie (ponad 2/3 ogółu przychodów) i skupiają 58% ogółu zatrudnionych. Można więc stwierdzić, że za rozwój rynku dużych przedsiębiorstw w Krakowie odpowiedzialne są w znacznym stopniu firmy zagraniczne. Są one również bardziej produktywne niż podmioty z kapitałem polskim.

Sektor przemysłowy odnotował znaczący przyrost przychodów (33%), który jednak nie dorównuje dynamice przychodów z działalności handlowej (72%). Widoczny jest

wyraźny trend dezindustrializacji⁷ Krakowa, który uwidacznia się w relatywnym spadku znaczenia firm przemysłowych w strukturze przychodów dużych podmiotów oraz relokacji zakładów produkcyjnych poza Kraków. Procesy te z jednej strony wynikają z rosnących kosztów działek i braku możliwości dalszego rozwoju firm w dotychczasowej lokalizacji. Firmy decydują się więc przenieść produkcję poza Kraków. W zdecydowanej większości przypadków relokacja zakładów następuje do strefy metropolitalnej Krakowa. Konsekwencją tego faktu są nowe inwestycje poza Krakowem, które powodują spadek jego znaczenia w tym aspekcie. Z drugiej strony jednak wspomniany brak terenów pod inwestycje może być efektem niedostatków w polityce proinwestycyjnej miasta (Jarczewski 2006). Kraków tracąc przedsiębiorców na rzecz skutecznie konkurujących z nim gmin podmiejskich pozbawia się ważnego elementu budżetu jakim są wpływy z podatku od nieruchomości i dochodowego od osób prawnych.

Zaobserwowane zmiany strukturalne mogą nieść ze sobą pewne zagrożenia dla rozwoju miasta. Po pierwsze, w przypadku kryzysu gospodarczego i osłabienia siły nabywczej ludności może nastąpić restrukturyzacja zatrudnienia czy nawet likwidacja niektórych firm. Taki scenariusz dotknie zwłaszcza firmy handlowe, których wzrost udziałów w strukturze zatrudnienia dużych firm nie jest zjawiskiem korzystnym. Po drugie, wraz z postępującym procesem konsolidacji i centralizacji zamówień przez Mittal Steel Poland należy obserwować wybór poddostawców i usługodawców przez koncern. W dużej grupie firm zajmujących się obsługą kombinatu (w tym wielu dużych przedsiębiorstwach handlowych) mogą nastąpić w związku z tym redukcje zatrudnienia. Po trzecie, należy zabiegać o utrzymanie istniejących przedsiębiorstw w Krakowie. Szczególnie podatne na relokację mogą być funkcjonujące w mieście duże pozaprodukcyjne firmy zagraniczne (m.in. przedsiębiorstwa handlowe czy koncerny zajmujące się sprzedażą paliw). Ważnym elementem stymulującym lokalne zakorzenienie funkcjonujących tu firm byłby program wspierania powiązań dużych podmiotów zagranicznych i krakowskich małych i średnich przedsiębiorstw. Może być on realizowany w oparciu o istniejące więzi kooperacyjne między małymi firmami oraz o konsorcja tych podmiotów. Należy pokazać, że wyprowadzenie niektórych najprostszych kompetencji (np. rachunkowości czy obsługi serwerów) na zewnątrz firmy stanowi alternatywę wobec redukcji zatrudnienia czy potencjalnej relokacji – działania takie powinny być kierowane w stronę kadry zarządzającej firm zagranicznych. Wzmacnianie więzi kooperacyjnych należy oprzeć o istniejące konsorcja

⁷ Dezindustrializacja – spadek wartości produkcji i zatrudnienia w firmach przemysłowych na danym obszarze.

firm i wyższych uczelni działające m.in. w sektorze informatycznym⁸ i biotechnologicznym oraz o różnego rodzaju stowarzyszenia i grupy nieformalne⁹.

Zniwelowanie przewagi sektora handlowego w strukturze zatrudnienia powinno polegać na stymulowaniu wzrostu udziału sektora usług. Opis czynników wpływających na rozwój działalności usługowych w mieście można znaleźć w podsumowaniach kolejnych rozdziałów.

Tendencje na rynku dużych przedsiębiorstw

- Spadek udziału przemysłu (z 40% do 25%) i wzrost udziału handlu w strukturze zatrudnienia (z 17% do 35%) – postępujące procesy tercjaryzacji,
- Spadek znaczenia firm przemysłowych w strukturze przychodów połączony z relokacją zakładów produkcyjnych poza Kraków (procesy dezindustrializacji),
- Wzrost znaczenia podmiotów zagranicznych w zatrudnieniu w dużych firmach,
- Nowe firmy działające w rozwojowych gałęziach gospodarki (obsługa nieruchomości i firm, pośrednictwo finansowe, hotele i restauracje),
- Wyróżniające się krakowskie działalności: hutnictwo stali, sprzedaż wyrobów stalowych, przemysł poligraficzny, sprzedaż paliw, informatyka, centra finansowo-księgowe.

Rekomendacje

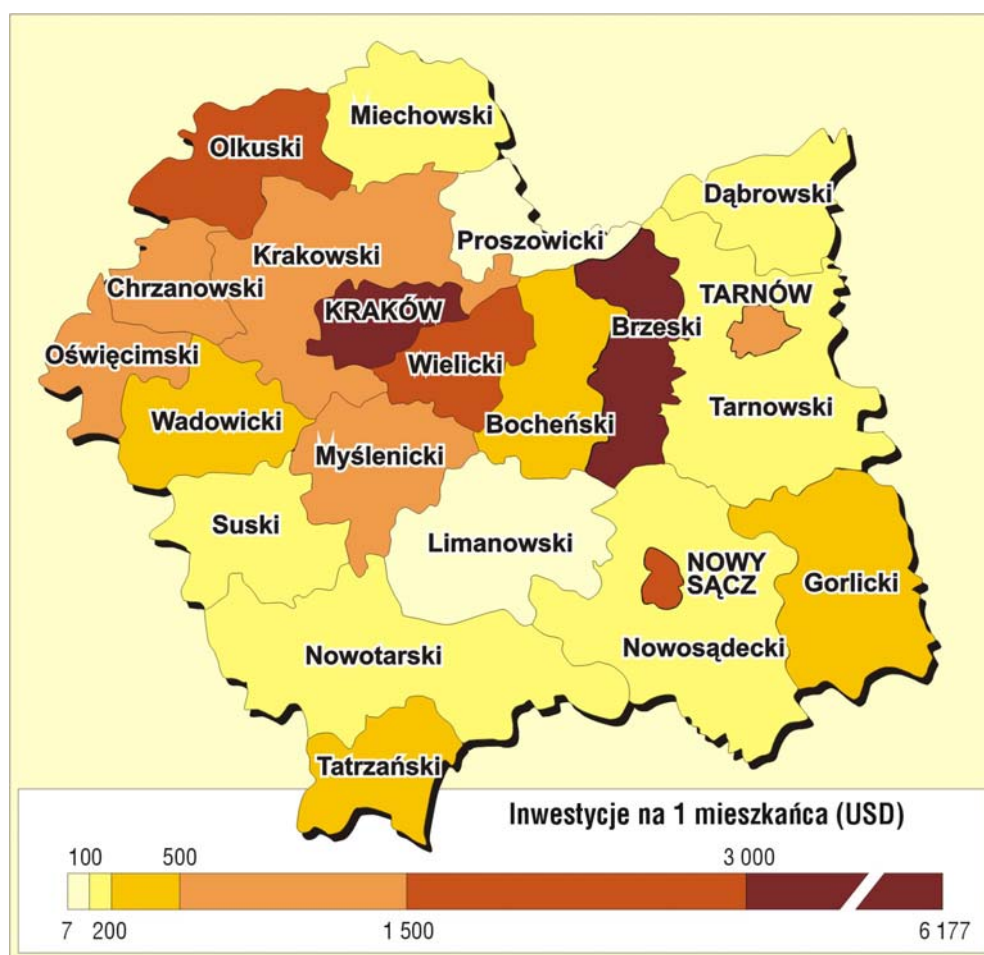
- Zwrócenie uwagi na największe zagraniczne firmy pozaprodukcyjne funkcjonujące w Krakowie – podjęcie działań profilaktycznych zmierzających do wzrostu ich zakorzenienia w Krakowie,
- Program wspierania powiązań między małymi i średnimi firmami a dużymi przedsiębiorstwami zagranicznymi.

⁸ Na przykład o Małopolski Klaster Technologii Informatycznych, inicjatywę eKlaster, itp.

⁹ W przypadku sektora IT, np. o niezależne stowarzyszenia wspierające rozwój informatyki w Krakowie (np. IT w Krakowie), studenckie koła naukowe (do których należą studenci-założyciele firm), krakowskie grupy użytkowników różnego oprogramowania (np. Krakowska Grupa Użytkowników Linuksa).

2. Inwestycje zagraniczne w Krakowie

W opracowaniu przedstawiono jedynie inwestycje bezpośrednie, pojmowane zgodnie z literaturą przedmiotu jako inwestycje, których celem jest osiągnięcie przez inwestora zagranicznego trwałego dochodu w wyniku efektywnego wpływu na decyzje danego przedsiębiorstwa. Wskaźnikiem bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ¹⁰) jest objęcie przez podmiot zagraniczny co najmniej 10% udziału w kapitale akcyjnym/zakładowym spółki (OECD 1994). Sporządzona analiza nie obejmuje inwestycji o charakterze portfelowym, a więc polegających na osiągnięciu zysku przez inwestorów z lokat kapitałowych, przy braku, istotnego z punktu funkcjonowania firmy, udziału w kształcie danego przedsięwzięcia gospodarczego oraz woli kontrolowania przedsiębiorstwa. Do bezpośrednich inwestycji

Rys. 8. Wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych na 1 mieszkańca według powiatów do 2005 roku

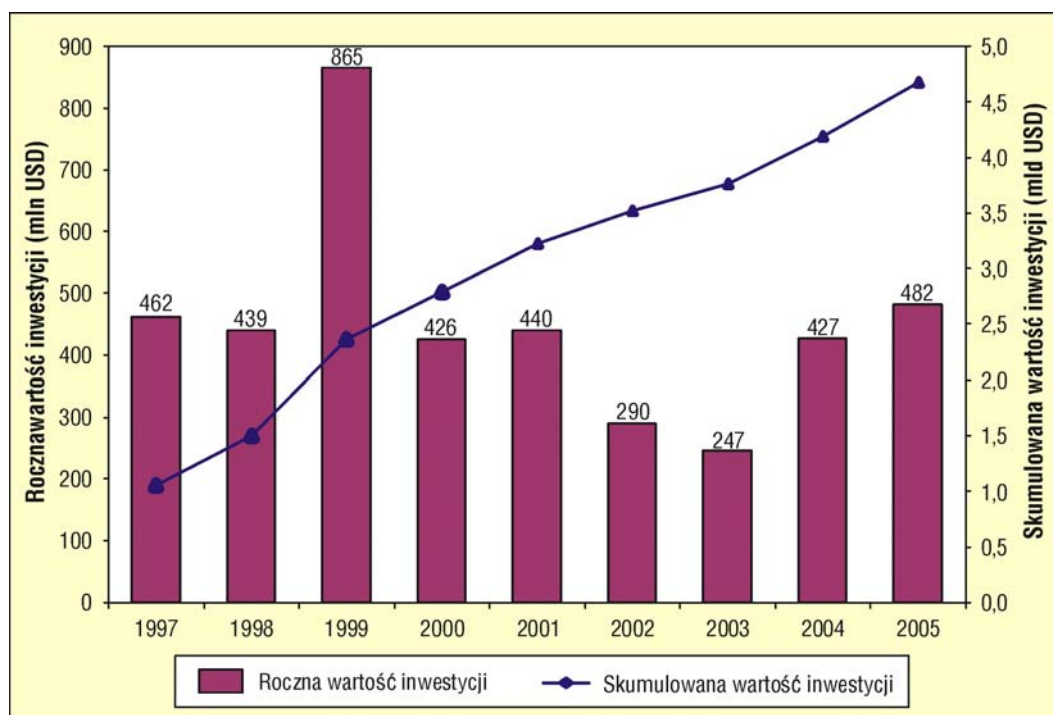
Źródło: Domański i in. (2006).

¹⁰ BIZ (bezpośrednie inwestycje zagraniczne) – obejmują wszystkie przepływy kapitału między firmą-inwestorem a przedsiębiorstwem zależnym stowarzyszonym lub filią, środki zaangażowane w nabywanie akcji/udziałów, zyski reinwestowane (zatrzymane) w firmie miejscowej oraz średnio- i długoterminowe pożyczki własne.

zagranicznych nie zalicza się więc na przykład działalności deweloperskiej, za wyjątkiem sytuacji, kiedy po ukończeniu inwestycja pozostaje w rękach dewelopera i jest przeznaczona na wynajem.

Jednym z kluczowych czynników wpływających na rozwój gospodarczy Krakowa jest wielkość i charakter inwestycji zagranicznych. Znaczenie kapitału zagranicznego w okresie przekształceń systemu społeczno-gospodarczego Polski jest szeroko i jednoznacznie pozytywnie interpretowane przez wielu autorów. Wiodąca rola Krakowa jako stolicy województwa małopolskiego uwidacznia się również w tej dziedzinie. Z łącznej sumy 6 865 mln USD kapitału zagranicznego, jaki napłynął do całego województwa w latach 1989-2005, Kraków przyciągnął 4 674 mln USD, to jest ponad 2/3. W przeliczeniu na jednego mieszkańca daje to 6 177 USD, stawiając Kraków na pierwszym miejscu w regionie (rys. 8). W firmach z kapitałem zagranicznym w stolicy województwa zatrudnionych jest blisko 51 tys. osób spośród 87 tys. w województwie.

Od roku 1996 sumaryczna wartość inwestycji zagranicznych ogółem w Krakowie wzrosła z blisko 600 mln USD do 4,7 mld USD. Średnioroczny napływ kapitału zagranicznego do stolicy województwa małopolskiego w tym okresie mieścił się w przedziale 400-500 mln USD (rys. 9). Jednymi odstępstwami od tej reguły jest widoczne spowolnienie napływu kapitału zagranicznego w latach 2002-2003 oraz wyjątkowy, bo charakteryzujący się ponad dwukrotnym przekroczeniem wartości średniej, rok 1999.

Rys. 9. Wartość inwestycji zagranicznych w Krakowie do roku 2005

W strukturze przyciągniętego kapitału według sektorów gospodarki (tab. 7) pozycja Krakowa najslabiej uwidacznia się w przypadku przemysłu i budownictwa (1,6 mld USD inwestycji stanowiących 46,6% ogółu nakładów zagranicznych w województwie). O dominacji miasta stołecznego pod tym względem można mówić w przypadku handlu (0,5 mld USD – 62,9%), zaś o hegemonii w przypadku sektora usług, na który przypada 2,5 mld USD (97,1%). Stan ten wynika z powszechnie obserwowanej tendencji do koncentracji miastotowórczych usług wyższego rzędu w ośrodkach miejskich stojących najwyżej w hierarchii osadniczej. Należy zwrócić uwagę, że w latach 2000-2005 znaczenie stolicy województwa w całości inwestycji w regionie zmniejszyło się o prawie 10 punktów procentowych. Na spadek ten największy wpływ miały inwestycje w przemyśle i handlu dokonane w tym okresie poza Krakowem. Kraków traci część inwestorów na rzecz terenów położonych w bezpośrednim sąsiedztwie miasta (powiat krakowski ziemski, wielicki) i dalszej części swojej strefy metropolitalnej (powiat chrzanowski, myślenicki). Na spadający udział miasta w wolumenie inwestycji zagranicznych wpływ mają również duże inwestycje realizowane przez największe firmy przemysłowe w regionie, takie jak: Can-Pack i Carlsberg Okocim w Brzesku, Kimberly-Clark w Kluczach (powiat olkuski), SGL Carbon Polska w Nowym Sączu. W przypadku handlu wiąże się to ze zmianą strategii największych sieci handlowych i otwierania przez nie swoich placówek nie tylko w największych ośrodkach miejskich kraju, ale także w ośrodkach subregionalnych.

Tab. 7. Struktura inwestycji zagranicznych w Krakowie według wielkości zainwestowanego kapitału i zatrudnienia do końca 2000 i 2005 roku

Rok	Sektor	Zatrudnienie			Inwestycje		
		Kraków (tys. osób)	Udział w regionie	Region (tys. osób)	Kraków (mln USD)	Udział w regionie	Region (mln USD)
2000	Przemysł	16,3	40,6	40,2	964	54,6	1 765
	Handel	8,6	73,6	11,7	301	77,7	387
	Usługi	10,2	60,3	16,9	1 524	97,7	1 559
	Ogółem	35,2	51,1	68,8	2 789	75,1	3 711
2005	Przemysł	20,8	46,6	44,6	1601	46,6	3433
	Handel	11,8	70,6	16,7	540	69,8	774
	Usługi	18,3	70,4	26,0	2 532	95,3	2 657
	Ogółem	50,9	58,3	87,3	4 674	68,1	6 864

W przypadku zatrudnienia w firmach z kapitałem zagranicznym widoczna jest tendencja odwrotna niż w wartości zainwestowanego kapitału. Kraków zwiększył swój udział w zatrudnieniu w województwie o ponad 7 punktów procentowych (tab. 7). Wiąże się to przede wszystkim z prywatyzacją największego pracodawcy w krakowskim przemyśle

– dawnej Huty im. T. Sendzimira, oraz wysokiej dynamice zatrudnienia w pracochłonnym sektorze gospodarki, jakim są usługi.

Tab. 8. Struktura inwestycji zagranicznych według PKD w Krakowie, województwie małopolskim i Polsce do końca 2005 roku

PKD	Sekcja	Wartość inwestycji w Krakowie w mln USD	Udział		
			Kraków	Małopolska	Polska*
D	Przetwórstwo przemysłowe	1 379	29,5	45,6	39,9
J	Pośrednictwo finansowe	1 303	27,9	19,1	23,4
K	Obsługa nieruchomości i firm	717	15,3	10,7	3,7
G	Handel	540	11,7	11,3	11,8
I	Transport i łączność	244	5,2	4,5	9,7
H	Hotele i restauracje	210	4,5	3,4	1,1
E	Zaopatrywanie w energię	122	2,6	2,7	4,4
F	Budownictwo	101	2,2	1,7	2,6
	Pozostałe działalności	58	1,2	1,0	3,4
	Ogółem	4 674	100,0	100,0	100,0

* do końca 2004 roku

Struktura inwestycji zagranicznych według sekcji PKD pokazuje dominację przemysłu przetwórczego i pośrednictwa finansowego w ogóle przyciągniętego przez Kraków kapitału. Łącznie obie sekcje skupiły do końca 2005 roku ponad 57% całości nakładów inwestycyjnych (tab. 8). W przypadku przetwórstwa przemysłowego był to jednak odsetek zdecydowanie niższy niż analogiczna wartość dla województwa małopolskiego (46%) i Polski (40%). Odwrotnie przedstawia się sytuacja dla pośrednictwa finansowego. Udział tej sekcji w inwestycjach w Krakowie (28%) jest znacząco wyższy niż w województwie (19%) czy kraju (23%). Na tle Polski kilkakrotnie większe znaczenie w Krakowie odgrywają także obsługa nieruchomości i firm oraz branża hotelarsko-gastronomiczna. Zbliżonym udziałem cechuje się działalność handlowa. Niższymi udziałami odznaczają się natomiast: budownictwo, transport i łączność oraz energetyka.

2.1. Inwestycje zagraniczne *greenfield* w gospodarce Krakowa

Większość badaczy rozwoju gospodarczego zwraca uwagę na niebagatelną rolę inwestycji powstających od podstaw, jako tych, które szczególnie intensywnie pobudzają rozwój regionalny. Dzieje się tak w głównej mierze poprzez tworzenie nowych miejsc pracy oraz sieci powiązań funkcjonalnych z lokalną gospodarką, a więc kreowanie dochodowych i zaopatrzeniowych efektów mnożnikowych. Szczególne znaczenie nowych inwestycji rodzi konieczność wyodrębnienia tego zagadnienia spośród ogółu bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) w Krakowie.

Tab. 9. Inwestycje typu *greenfield* w Krakowie na tle województwa małopolskiego

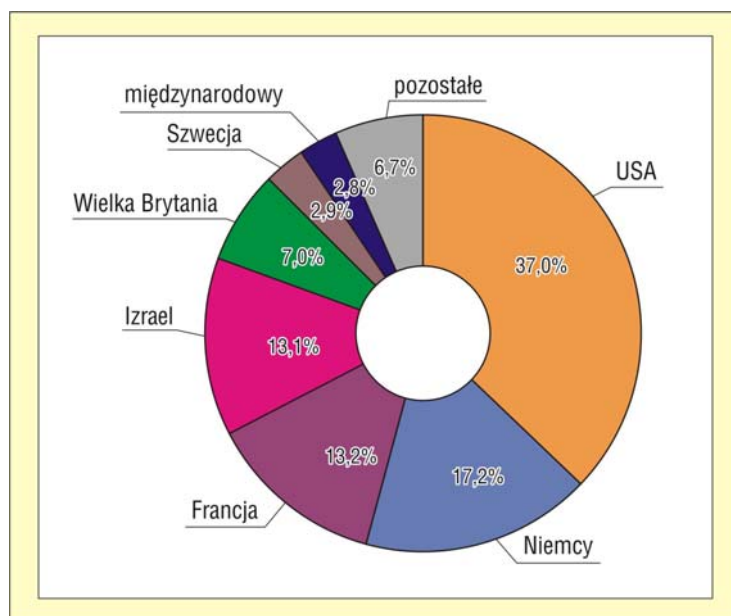
PKD	Sekcja	Wartość inwestycji w mln USD		Odsetek inwestycji		Udział w inwestycjach zagranicznych ogółem danej sekcji		Udział w inwestycjach <i>greenfield</i> w regionie według sekcji
		Kraków	Region	Kraków	Region	Kraków	Region	
G	Handel	422	564	30,8	24,5	88,6	66,7	74,8
K	Obsługa nieruchomości i firm	403	407	29,4	17,7	51,6	61,4	99,0
D	Przetwórstwo przemysłowe	215	959	15,7	41,7	15,6	30,6	22,5
H	Hotele i restauracje	171	179	12,5	7,8	81,5	77,3	95,5
I	Transport i łączność	91	116	6,7	5,0	37,4	37,4	78,7
O	Pozostała działalność usługowa	49	57	3,5	2,5	87,7	85,1	85,1
J	Pośrednictwo finansowe	18	19	1,3	0,8	1,4	1,4	95,2
	Ogółem	1 369	2 301	100,0	100,0	29,3	33,5	56,8

Inwestycje typu *greenfield*¹¹ zlokalizowane w Krakowie pochłonęły 1 369 mln USD (tab. 9). Stanowią one niespełna 1/3 (29%) ogółu inwestycji zlokalizowanych w mieście. Jest to wartość nieco mniejsza niż udział inwestycji *greenfield* w całym województwie małopolskim (34%). Struktura inwestycji zagranicznych w nowe przedsięwzięcia analizowana według sekcji PKD ujawnia wyjątkową pozycję Krakowa w ramach województwa. Najwięcej kapitału przyciągnęły handel oraz obsługa nieruchomości i firm – każda z nich ponad 400 mln USD. Nowe inwestycje w tych dziedzinach koncentrują łącznie 60% ogółu inwestycji w nowe przedsięwzięcia w mieście.

Kraków na tle regionu wyróżnia się ponad dwukrotnie niższym od województwa udziałem inwestycji w nowe zakłady przemysłowe (15,7%). Nakłady na nowe fabryki pochłonęły 215 mln USD, przy czym ponad połowa tej wartości jest zasługą jednego inwestora (Donnelley). Na uwagę zasługuje również dominująca pozycja Krakowa w inwestycjach zagranicznych w hotele i gastronomię. Ze względu na swoją, niekwestionowaną pozycję pod względem atrakcyjności turystycznej wśród dużych miast Polski stolica województwa skoncentrowała ogromną większość inwestycji zagranicznych w hotele i restauracje na terenie Małopolski. Ich wzrost w ostatnich kilku latach wiąże się bez wątpienia z poprawą dostępności komunikacyjnej miasta: realizacją kolejnych odcinków autostrady A4 i rozwojem sieci tanich połączeń lotniczych. Wspomnieć należy również o znaczących, sięgających 90 mln USD inwestycjach zagranicznych w transporcie i łączności (7% ogółu).

¹¹ Inwestycje *greenfield* – budowa zakładów od podstaw w terenach dotąd nie zainwestowanych lub uruchomienie nowego rodzaju produkcji w terenie zainwestowanym wcześniej, ale w innej branży i niesąsiadującym z istniejącym zakładem inwestora.

Ponad 1/3 z blisko 1,4 mld USD nakładów poniesionych przez inwestorów zagranicznych na nowe przedsięwzięcia na terenie Krakowa to inwestycje amerykańskie¹² (rys. 10). Ponad dwukrotnie mniejsze zaangażowanie charakteryzuje kapitał niemiecki¹³ (17%), a niespełna trzykrotnie – francuski¹⁴ oraz izraelski¹⁵ (po 13%). Na inwestorów z Wysp Brytyjskich przypada 7% inwestycji *greenfield*.

Rys. 10. Inwestycje typu *greenfield* według kraju pochodzenia kapitału

2.2. Zatrudnienie w firmach zagranicznych

W roku 2005 firmy z kapitałem zagranicznym zatrudniały w Krakowie blisko 51 tys. osób, spośród 87 tys. pracujących w województwie. Rola Krakowa pod tym względem (obecnie 58% ogółu zatrudnionych) zauważalnie wzrosła od 2000 roku, kiedy to miasto skupiało 51% zatrudnienia w podmiotach zagranicznych. Na tle województwa małopolskiego jego stolica wyróżnia się zdecydowanie mniejszym udziałem przemysłu przetwórczego w strukturze zatrudnionych w firmach z kapitałem zagranicznym (tab. 10). Udział ten w latach 2000-2005 utrzymywał się na podobnym poziomie 32-33%, podczas gdy na obszarze całego województwa zmniejszył się o 5 punktów procentowych (tab. 10). W przypadku działalności handlowej tendencje dla tego samego okresu wykazują już daleko idącą zbieżność zarówno w przypadku miasta stołecznego, jak i województwa. Udział ten

¹² Donnelley, UIH, Starwood Hotels & Resorts, Radisson Hotels & Resorts, Polish Enterprise Fund, Tishman Speyer Properties, Delphi, Advent International i Copernicus Capital Partners, Motorola, Riverside, McDonald's.

¹³ HGA Capital Grundbesitz und Anlage GMBG i ECE, Apollo Real Estate Advisors i Rida Development, Polonia Property Fund, OBI Systemzentrale, Rewe Zentrale i Otto Versand, Metro, Passauer Neue Presse, DeTeMobil, Kaufland Stiftung & Co.

¹⁴ Carrefour, Air Liquide, Casino, Accor, Envergure Hotels, Auchan.

¹⁵ Plaza Centers Europe, Kardan Group, I.T. International Theatres.

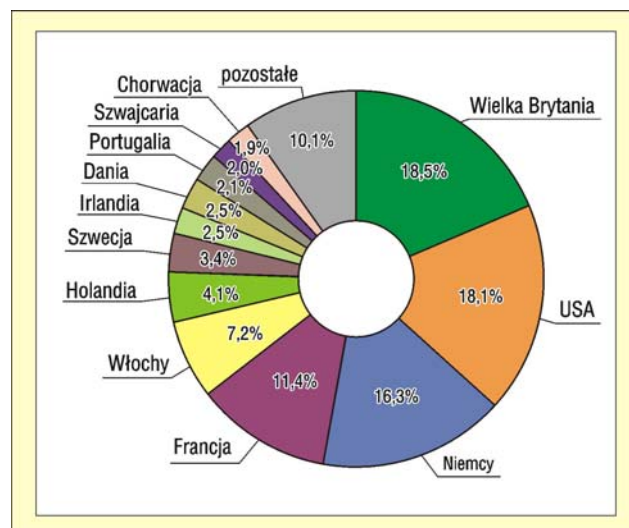
wykazuje wyraźny wzrost, przy czym jego dynamika w przypadku całego województwa jest niemal dwukrotnie wyższa. W samym mieście dostrzec można zdecydowanie większą niż w regionie rolę pracujących w firmach zagranicznych działających w obsłudze nieruchomości i firm, a także hotelarstwie i gastronomii oraz budownictwie.

Tab. 10. Zatrudnienie w Krakowie i województwie małopolskim w 2000 i 2005 roku

PKD	Sekcja	2000				2005			
		Kraków		Region		Kraków		Region	
		Liczba zatrud.	% ogółu	Liczba zatrud.	% ogółu	Liczba zatrud.	% ogółu	Liczba zatrud.	% ogółu
D	Przetwórstwo przemysłowe	10,9	31,2	34,2	49,6	16,6	32,7	39,0	44,7
G	Handel	8,6	24,5	11,7	17,0	11,8	23,2	16,7	19,2
K	Obsługa nieruchomości i firm	2,1	5,9	2,3	3,3	7,4	14,6	8,1	9,3
J	Pośrednictwo finansowe	3,3	9,4	6,2	8,9	5,2	10,2	9,0	10,3
F	Budownictwo	4,6	13,2	5,3	7,7	3,5	6,8	4,2	4,8
H	Hotele i restauracje	2,3	6,5	3,3	4,8	2,9	5,7	4,0	4,6
I	Transport i łączność	2,3	6,5	4,8	7,0	1,8	3,6	3,5	4,0
E	Zaopatrywanie w energię	0,7	2,0	0,7	1,0	0,7	1,3	1,4	1,6
O	Pozostała działalność usługowa	0,3	0,8	0,4	0,6	1,0	1,9	1,4	1,6
	Ogółem	35,2	100,0	68,6	100,0	50,9	100,0	87,3	100,0

Struktura zatrudnienia w firmach z kapitałem zagranicznym w Krakowie według krajów pochodzenia wykazuje bardzo silne zróżnicowanie (rys. 11). Powyżej 1/10 zatrudnienia koncentruje się w firmach brytyjskich (18,5%), amerykańskich (18,1%), niemieckich (16,3%) oraz francuskich (11,4%). Łącznie cztery wymienione kraje skupiają 64% zatrudnienia. Z grupy mniejszych pod względem zatrudnienia inwestorów wymienić należy firmy z udziałami kapitału włoskiego (7,2%), holenderskiego (4,1%) i szwedzkiego (3,4%). Udział pozostałych krajów nie przekracza 2,5% w ogólnej liczbie zatrudnionych, niemniej jednak łącznie stanowią one ponad 1/5 całego zatrudnienia w tego rodzaju firmach w mieście.

Analiza inwestycji *greenfield* pokazuje, że nowe przedsięwzięcia zlokalizowane w stolicy województwa stworzyły łącznie 15,5 tys. miejsc pracy, spośród 27,4 tys. powstałych w województwie. W Krakowie 1/3 miejsc pracy w firmach zagranicznych powstała w nowych zakładach (tab. 11).

Rys. 11. Struktura zatrudnienia w firmach z kapitałem zagranicznym w Krakowie według kraju pochodzenia kapitału w roku 2005

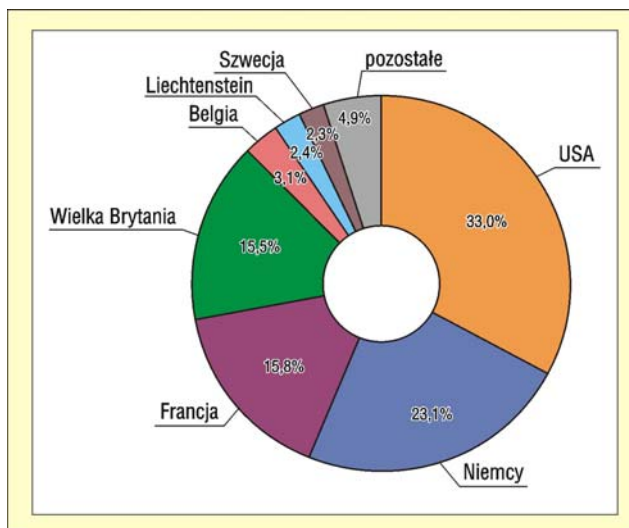
Tab. 11. Zatrudnienie w nowopowstałych przedsiębiorstwach w Krakowie na tle województwa

PKD	Sekcja	Zatrudnienie w nowych zakładach ogółem (tys. osób)		Odsetek zatrudnienia		Udział nowych zakładów w zatrudnieniu w danej sekcji		Udział w zatrudnieniu w zakładach <i>greenfield</i> w regionie wg sekcji
		Kraków	Region	Kraków	Region	Kraków	Region	
G	Handel	7,8	10,2	50,7	37,1	66,2	60,8	76,9
D	Przetwórstwo przemysłowe	2,8	11,3	18,2	41,1	16,9	29,0	24,9
K	Obsługa nieruchomości i firm	1,8	1,8	11,7	6,6	24,3	22,5	98,9
H	Hotele i restauracje	1,7	2,2	10,8	7,9	57,3	8,6	76,7
J	Pośrednictwo finansowe	0,6	0,8	4,0	2,8	11,9	8,6	80,1
I	Transport i łączność	0,4	0,7	2,8	2,7	23,8	20,9	58,4
O	Pozostała działalność usługowa	0,3	0,4	1,9	1,5	44,2	41,7	71,4
	Ogółem	15,5	27,4	100,0	100,0	33,3	31,5	56,4

Połowa miejsc pracy utworzonych w nowych przedsiębiorstwach przez podmioty z kapitałem zagranicznym na terenie Krakowa przypada na działalność handlową. Z łącznej liczby 10,2 tys. miejsc pracy powstałych w tej dziedzinie w regionie, stolica województwa skupiła 7,8 tys. (77% ogółu). Inwestorzy w przemyśle przetwórczym stworzyli 2,8 tys. miejsc pracy w Krakowie, a 11,3 tys. w całym województwie. Wynika to w pewnym stopniu z przyciągania przez stolicę regionu inwestycji kapitałochłonnych, wymagających wykwalifikowanej siły roboczej oraz wyższych w stosunku do reszty województwa kosztów pracy. Na obsługę nieruchomości i firm przypada 1,8 tys. nowych miejsc pracy. Cechą charakterystyczną tej branży na tle województwa jest jej niemal absolutna koncentracja w samym Krakowie.

Najwięcej miejsc pracy utworzonych w fabrykach zbudowanych od podstaw (rys. 12) przypada w Krakowie na zakłady z kapitałem amerykańskim (33,0%), a następnie kolejno

niemieckim (23,1%), francuskim (15,8%) oraz brytyjskim (15,5%). Struktura ta pokrywa się w większości z analogiczną strukturą dla całego regionu (Domański i in. 2006). Jedyną istotną różnicą jest ponad dwukrotnie wyższy niż w regionie udział w zatrudnieniu w nowych obiektach firm brytyjskich (15,4%), za co odpowiedzialne są inwestycje sieci handlowych z tego kraju.

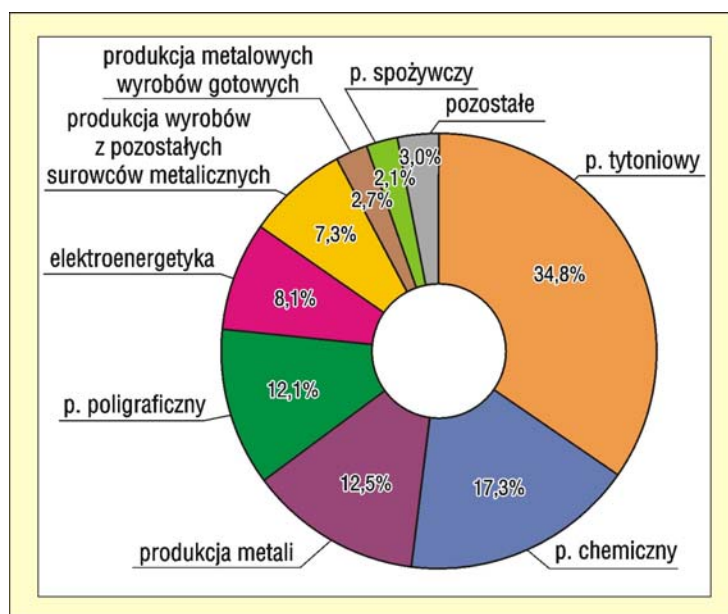

Rys. 12. Zatrudnienie w inwestycjach typu *greenfield* w Krakowie według kraju pochodzenia kapitału

Inwestorów amerykańskich charakteryzuje wyższy udział w wartości zainwestowanego w Krakowie kapitału niż w zatrudnieniu w nowych przedsięwzięciach. Na obraz ten wpływa przede wszystkim obecność dużych kapitałochłonnych inwestycji przemysłowych. Nowe inwestycje niemieckie, francuskie i brytyjskie charakteryzuje wyższa pracochłonność, co spowodowane jest w dużym stopniu zaangażowaniem w działalność handlową.

2.3. Inwestycje zagraniczne w przemyśle Krakowa

Nakłady poniesione w krakowskim przemyśle przez firmy z kapitałem zagranicznym sięgnęły do końca 2005 roku 1,5 mld USD. Odpowiada to 45% ogółu zagranicznych inwestycji przemysłowych w województwie małopolskim (tab. 12). Dominacja stolicy regionu w tej dziedzinie gospodarki widoczna jest przede wszystkim w przemyśle tytoniowym, chemicznym, produkcji metali oraz działalności wydawniczej i poligraficznej. Cztery wymienione działy wytwórczości przemysłowej przyciągnęły łącznie 1 150 mln USD, co daje 83% ogółu BIZ w krakowskim przemyśle przetwórczym. Spośród branż¹⁶, w które w województwie małopolskim zainwestowano ponad 100 mln USD, największe różnice w stosunku do struktury branżowej BIZ Krakowa występują w przemyśle spożywczym, który decyduje o 20% BIZ w przemyśle przetwórczym regionu, przy zaledwie 2,3% w Krakowie. Podobnymi przypadkami są przemysł papierniczy, który w Małopolsce przyciągnął ponad 100 mln USD (3,3%), a w stolicy regionu zaledwie 2 mln, oraz produkcja metalowych wyrobów gotowych z odpowiednio 233 mln USD (7,5%) w województwie i 41 mln USD (2,9%) w jego stolicy (rys. 13). Przewaga województwa widoczna jest także w zakresie produkcji: wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych, maszyn i urządzeń oraz maszyn biurowych i komputerów. Pozostałe gałęzie przemysłu mają w strukturze branżowej BIZ

Rys. 13. Struktura inwestycji zagranicznych w przemyśle przetwórczym i energetyce Krakowa według działów PKD

¹⁶ Produkcja wyrobów tytoniowych, produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych, produkcja metali, działalność wydawnicza i poligraficzna, produkcja wyrobów z pozostałych surowców metalicznych, wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę.

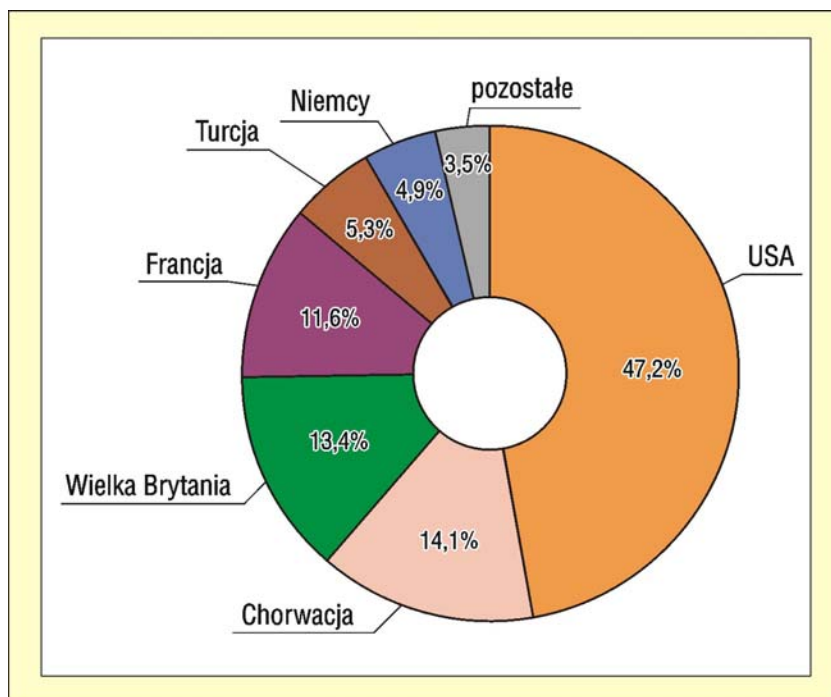
przemysłu Krakowa udział od półtora do dwóch razy większy aniżeli w województwie. Jedynym wyjątkiem od tej reguły jest produkcja wyrobów z pozostałych surowców metalicznych, której udział w BIZ jest prawie identyczny w Krakowie i regionie.

Tab. 12. Struktura inwestycji zagranicznych w przemysł Krakowa na tle województwa małopolskiego według sekcji i działów PKD w latach 1989-2005

PKD	Sekcja/Dział	Wartość inwestycji w mln USD		Udział Krakowa w regionie	Odsetek inwestycji w danej sekcji		Odsetek inwestycji ogółem	
		Kraków	Region		Kraków	Region	Kraków	Region
CDE	Przemysł	1 500,4	3 317,8	45,2	–	–	32,1	48,3
D	przetwórstwo przemysłowe	1 378,8	3 131,2	44,0	100,0	100,0	29,5	45,6
16	produkcja wyrobów tytoniowych	521,7	574,8	90,8	37,8	18,4	11,2	8,4
24	produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	259,4	339,5	76,4	18,8	10,8	5,5	4,9
27	produkcja metali	188,0	254,3	73,9	13,6	8,1	4,0	3,7
22	działalność wydawnicza i poligraficzna	181,9	208,2	87,4	13,2	6,6	3,9	3,0
26	produkcja wyrobów z pozostałych surowców metalicznych	109,6	232,5	47,1	7,9	7,4	2,3	3,4
28	produkcja metalowych wyrobów gotowych	40,7	234,1	17,4	2,9	7,5	0,9	3,4
15	produkcja artykułów spożywczych i napojów	31,9	629,4	5,1	2,3	20,1	0,7	9,2
37	zagospodarowywanie odpadów	17,1	20,7	82,6	1,2	0,7	0,4	0,3
36	produkcja mebli, pozostała działalność produkcyjna	6,9	11,7	58,5	0,5	0,4	0,1	0,2
18	produkcja odzieży	6,7	14,4	46,2	0,5	0,5	0,1	0,2
25	produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	4,4	51,6	8,4	0,3	1,6	0,1	1,8
29	produkcja maszyn i urządzeń	3,4	21,4	16,0	0,2	0,7	0,1	0,3
21	prod. papieru i wyrobów z papieru	2,0	104,3	1,9	0,1	3,3	0,0	1,5
17	włókiennictwo	1,9	1,9	100,0	0,1	0,1	0,0	0,0
32	produkcja sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych	1,6	1,6	100,0	0,1	0,1	0,0	0,0
30	produkcja maszyn biurowych i komputerów	1,3	46,8	2,8	0,1	1,5	0,0	0,7
E	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	121,6	185,1	65,7	100,0	100,0	2,6	2,7

Największymi inwestorami pod względem wielkości zainwestowanego w przemyśle Krakowa kapitału są firmy amerykańskie (rys. 14). Reprezentują one blisko połowę (47%) wartości BIZ. Warto zauważyć, że tak wysoki udział jest w głównej mierze wynikiem zaangażowania dwóch inwestorów: Philip Morris oraz RR Donnelley. Ponad 1/8 zainwestowanego kapitału przypada na chorwackie przedsiębiorstwo Pliva. Od roku 2004, z przejściem koncernu Polskie Huty Stali, a wraz nim Huty im. T. Sendzimira, w Krakowie pojawił się bardzo duży inwestor zagraniczny – koncern LNM. Za kraj pochodzenia tego inwestora przyjęto Wielką Brytanię, zarówno ze względu na miejsce stałego pobytu (Londyn), głównego jego udziałowca – Lakshmi Mittal, jak i posiadanie przez niego brytyjskiego obywatelstwa. Ponad 174 mln USD (12%), stanowią inwestycje kapitału francuskiego związane z zakupem przez Electricité de France Elektrociepłowni Kraków oraz nowym

zakładem wybudowanym przez Air Liquide. Jedynym dużym inwestorem pochodzenia tureckiego jest koncern Rumeli, który nabył Cementownię Nowa Huta. Inwestycje niemieckie w wysokości ponad 60 mln USD są m.in. efektem działalności Passauer Neue Presse i w mniejszym stopniu Continental Can Europe (White Cap Polska).

Rys. 14. Struktura inwestycji zagranicznych w Krakowie w latach 1989-2005 według kraju pochodzenia kapitału

W latach 1989-2005 kapitał zagraniczny dokonał w stolicy województwa małopolskiego inwestycji w 95 dużych i średnich podmiotów produkcyjnych, z czego połowę stanowią firmy, w które zaangażowano co najmniej 1 mln USD (tab. 13). Zdecydowaną większość, bo ponad 3/4 ogółu kapitału zagranicznego w przemyśle, koncentruje pięciu wielkich inwestorów, których łączne nakłady przekroczyły do końca 2005 roku 1,1 mld USD.

Tab. 13. Struktura wielkościowa BIZ w przemyśle Krakowa w latach 1989-2005

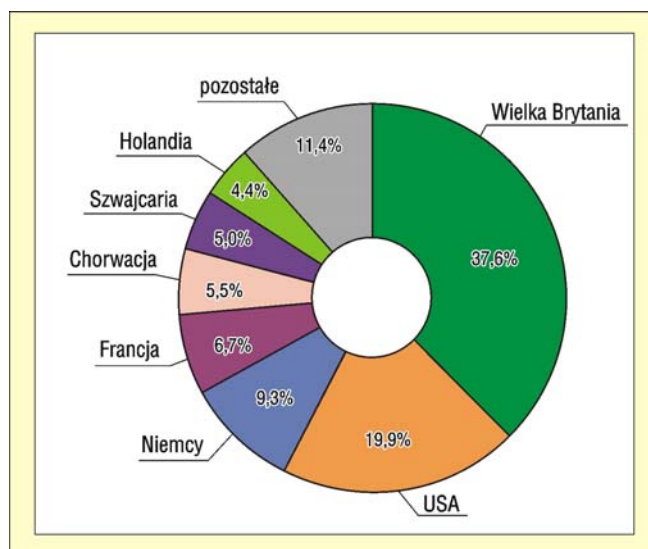
Wartość inwestycji w mln USD	Liczba firm	Skumulowana liczba firm	Udział w skumulowanej liczbie firm	Wartość inwestycji w mln USD	Udział w BIZ w przemyśle	Udział w BIZ skumulowany
powyżej 100	5	5	5,3	1 159,4	77,3	77,3
50-100	1	6	6,3	79,1	5,3	82,5
20-50	3	9	9,5	80,2	5,3	87,9
10-20	5	14	14,7	62,4	4,2	92,0
5-10	5	19	20,0	39,6	2,6	94,7
1-5	30	49	51,6	64,5	4,3	99,0
poniżej 1	46	95	100,0	15,3	1,0	100,0
Ogółem	95	–	–	1 500,4	100,0	–

Firmy z kapitałem zagranicznym zatrudniały w 2005 roku w Krakowie ponad 17 tys. osób. W stosunku do 2000 roku odnotowano blisko 50% wzrost (tab. 14). Jest on przede wszystkim efektem pojawienia się brytyjskiego LNM w krakowskiej hucie oraz spółkach, w których posiadała ona udziały. Poza produkcją metali znaczące zwiększenie zatrudnienia (od 0,3 tys. do 0,8 tys. osób) nastąpiło również w produkcji wyrobów z pozostałych surowców metalicznych, produkcji maszyn i urządzeń oraz przemyśle samochodowym. Bezwzględne spadki zatrudnienia dotknęły przemysł odzieżowy, produkcję wyrobów tytoniowych i przemysł chemiczny. Trzy branże wytwórczości zatrudniające najwięcej osób skupiały w 2005 roku ponad połowę (55%) zatrudnienia w przedsiębiorstwach przemysłowych z kapitałem zagranicznym.

Tab. 14. Zatrudnienie w przedsiębiorstwach przemysłowych z kapitałem zagranicznym w Krakowie w 2005 roku

PKD	Sekcja/Dział	Zatrudnienie (tys. osób)		Udział w zatrudnieniu		Zmiana 2000-2005 w %
		2005	2000	2005	2000	
CDE	Przemysł	17,6	11 687	100,0	100,0	48,3
D	przetwórstwo przemysłowe	16,7	10 993	100,0	100,0	51,7
27	produkcja metali	5,5	0,0	33,3	0,0	–
22	działalność wydawnicza i poligraficzna	2,2	1,7	12,9	15,5	26,5
24	produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	1,5	1,9	9,1	17,6	-21,4
26	produkcja wyrobów z pozostałych surowców metalicznych	1,4	0,6	8,4	5,7	124,4
15	produkcja artykułów spożywczych i napojów	1,3	1,3	7,8	11,8	1,2
16	produkcja wyrobów tytoniowych	1,2	2,1	7,4	19,5	-42,7
18	produkcja odzieży	1,0	1,6	6,1	14,3	-35,6
36	produkcja mebli, pozostała działalność produkcyjna	0,6	0,6	3,9	5,5	6,6
29	produkcja maszyn i urządzeń	0,5	0,0	3,0	0,4	1137,5
34	produkcja części i akcesoriów do pojazdów samochodowych i ich silników	0,3	0,0	1,8	0,0	–
37	zagospodarowywanie odpadów	0,2	0,3	1,4	2,4	-7,7
28	produkcja metalowych wyrobów gotowych	0,2	0,4	1,1	3,3	-49,6
E	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	0,6	0,7	100,0	100,0	-4,3

Porównanie struktury zatrudnienia w firmach z kapitałem zagranicznym (rys. 15) ze strukturą inwestycji według kraju pochodzenia kapitału (rys. 14) pozwala na identyfikację specyfiki aktywności inwestorów z poszczególnych krajów. Do najbardziej pracowitych należą inwestycje brytyjskie i szwajcarskie, najbardziej kapitałochłonne są z kolei inwestycje amerykańskie, chorwackie i francuskie. Szczególnie wysoki udział Wielkiej Brytanii w strukturze zatrudnienia wynika ze wspomnianych już inwestycji związanych z dawną HTS. Większość krajów, z których pochodzą inwestorzy w przemyśle Krakowa preferuje

Rys. 15. Struktura zatrudnienia w firmach z kapitałem zagranicznym w przemyśle Krakowa według kraju pochodzenia kapitału w 2005 roku

inwestycje kapitałochłonne. Wskazuje to na stosunkowo wysokie koszty utopione, a tym samym relatywnie mniejsze zagrożenie relokacją usytuowanej w Krakowie produkcji do regionów lub krajów o niższych kosztach pracy.

2.4. Inwestycje zagraniczne w krakowskim handlu

Wartość zagranicznych inwestycji w krakowskim handlu na koniec roku 2005 wyniosła 540 mln USD, co stanowiło 11,6% ogółu inwestycji zagranicznych pod Wawelem. Kraków skupiał ponad 71% wszystkich zagranicznych inwestycji z zakresu handlu, jakie miały miejsce w województwie małopolskim w badanym okresie. W stosunku do roku 2000 nastąpił wzrost sumy inwestycji w tym sektorze o 240 mln USD. Roczne nakłady inwestycyjne w handlu systematycznie malały jednak od ponad 90 mln USD w latach 2000-2001 do zaledwie 14 mln USD w 2004 roku i 24 mln USD w roku następnym¹⁷. Spadek ten wiąże się z zakończeniem dużych inwestycji w sklepy wielkopowierzchniowe i nasyceniem się tego segmentu rynku. W wyniku inwestycji zagranicznego kapitału do końca 2005 roku na terenie Krakowa powstało 17 obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2 tys. m². Ich łączna powierzchnia wynosi blisko 241 tys. m², przy czym po

¹⁷ Inwestycje w nowe galerie handlowe (np. Galerię Kazimierz, Galerię Krakowską) zaliczane są do sekcji K: obsługa nieruchomości i firm.

uwzględnieniu powstałej już w 2006 roku Galerii Krakowskiej wielkość ta przekroczy 300 tys. m².

Najwięcej środków pochłonęły inwestycje w dziedzinie handlu detalicznego – 338 mln USD (tab. 15), co stanowiło ponad 62% ogółu nakładów zagranicznych w handlu. Niespełna 1/4 środków przypadła na handel hurtowy, a inwestycje w sprzedaż detaliczną paliw na terenie Krakowa stanowiły około 15%, czyli mniej niż 2% ogółu inwestycji zagranicznych w mieście.

Tab. 15. Struktura inwestycji zagranicznych w działalność handlową według sekcji i działów PKD do końca 2005 roku

PKD	Sekcja/Dział	Wartość inwestycji w mln USD	Odsetek inwestycji w danej sekcji	Odsetek inwestycji ogółem
G	Handel ogółem	540,0	100,0	11,6
52	handel detaliczny	337,6	62,5	7,2
51	handel hurtowy	124,7	23,1	2,7
50	sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów	77,8	14,4	1,7

Zagraniczni inwestorzy w sektorze handlowym zatrudniali na koniec 2005 roku blisko 12 tys. osób. Większość znalazła zatrudnienie w inwestycjach z zakresu handlu detalicznego (6,6 tys.), następnie w handlu hurtowym (4,3 tys.), a najmniej osób pracowało w sprzedaży paliw (0,9 tys.). W porównaniu z rokiem 2000 zagraniczni inwestorzy stworzyli ponad 3,2 tys. miejsc pracy w handlu.

W przypadku hipermarketów i centrów handlowych możemy mówić o dominacji kapitału zagranicznego. Inwestorzy zagraniczni dominują również wśród właścicieli dyskontów spożywczych i przemysłowych, natomiast zdecydowanie mniejszy udział mają w sieciach supermarketów.

Po 1997 roku w Krakowie pojawiło się pięć wielkich centrów handlowych (*shopping malls*): Zakopianka, Centrum M1, Kraków Plaza, Galeria Kazimierz, oraz Galeria Krakowska. Krakowie Trzy ostatnie zaliczane są do inwestycji w nieruchomości. Obok dużych centrów handlowych powstało w Krakowie sześć wolnostojących hipermarketów (po dwa sklepy Carrefoura i Tesco, Géant oraz Kaufland) o powierzchni od 3 do 12 tys. m².

W ostatnich latach na inwestycje zagraniczne w handlu detalicznym składają się w większym stopniu przejęcia niż inwestycje typu *greenfield*, co świadczyć może o dojrzałości krakowskiego rynku powierzchni handlowych. Wśród transakcji tego typu wymienić należy przejęcie przez francuski Auchan sklepów Billa w 2001 roku od niemieckiej firmy Rewe, zakup przez brytyjskie Tesco sieci hipermarketów HIT oraz przejęcie od austriackiej spółki supermarketów Julius Meinl; czy wreszcie zakup przez Carrefour w 2004 roku hipermarketów należących do Aholda. W Krakowie pojawiły się ponadto nowe

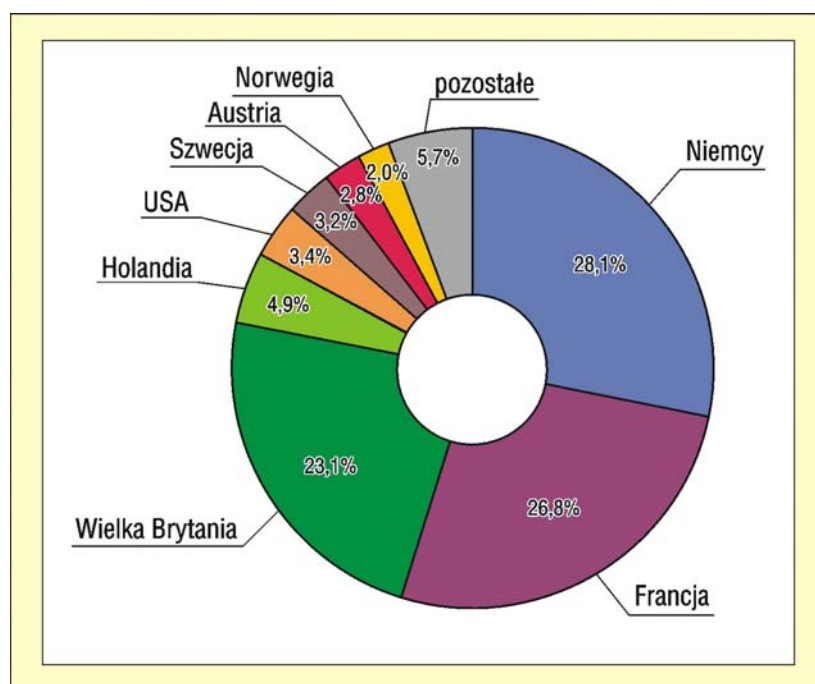
przedsiębiorstwa: niemiecki Kaufland i Lidl. Najwięcej sklepów dyskontowych należy do portugalskiej firmy Jeronimo Martins (sieć Biedronka). Kolejne pozycje zajmuje holenderski Ahold (sklepy Albert) i niemiecka sieć Plus Discount. Bezspornym liderem na rynku handlu meblami i innymi artykułami wyposażenia domu jest szwedzka IKEA posiadająca w Krakowie obiekt o powierzchni blisko 10 tys. m². Od kilku lat do inwestora południowoafrykańskiego (JD Group) należy sieć sklepów meblarskich Abra. Wraz z pojawianiem się nowych obiektów handlowych zwiększa się liczba sklepów firmowych zagranicznych producentów obuwia, odzieży i wielu innych produktów konsumpcyjnych.

Największe zagraniczne inwestycje z zakresu handlu hurtowego związane były z budową dużych hipermarketów z artykułami budowlano-dekoracyjnymi oraz obiektów samoobsługowych typu *cash & carry*. Wymienić tu należy m.in. Centrum Zaopatrzenia Hurtowego Makro Cash & Carry należące, do niemieckiej firmy Metro oraz należący również do niemieckich właścicieli Selgros. W budowę nowych obiektów powyżej 20 mln USD zainwestowała Castorama, należąca od 2002 roku do brytyjskiego Kingfishera. Znaczące inwestycje poczyniła inna firma prowadząca handel hurtowy artykułami budowlanymi – amerykańska Nomi. Dwie hurtownie budowlane w Krakowie należą do niemieckiego OBI a jedną wybudował w Krakowie-Czyżynach francuski Leroy Merlin. Do większych transakcji w handlu hurtowym należał zakup przez amerykański Fresh Del Monte Produce firmy Ekspans zajmującej się dystrybucją owoców.

W Krakowie działają 34 stacje benzynowe należące do firm zagranicznych, przy czym część z nich działa na zasadach franczyzy. Największym inwestorem jest firma British Petroleum (BP), która w Krakowie posiada swą ogólnopolską centralę i 16 stacji benzynowych. Dziewięć stacji należy do brytyjsko-holenderskiego Shella, a 7 do norweskiego Statoila. Pozostałe sieci posiadają mniej niż 5 stacji. Nowością są stacje samoobsługowe otwierane przez właścicieli sklepów wielkopowierzchniowych, np. Carrefour.

W inwestycjach z zakresu handlu dominuje kapitał z trzech krajów zachodnioeuropejskich. Palma pierwszeństwa należy do firm niemieckich, które do końca 2005 roku zainwestowały ponad 151 mln USD, czyli 28% inwestycji zagranicznych w handlu (rys. 16). Niewiele mniejsze były nakłady firm francuskich, a zajmujący trzecią pozycję kapitał brytyjski reprezentował blisko 1/4 inwestycji w sektorze handlowym (124,8 mln USD). Następny w kolejności, kapitał holenderski (26 mln USD) był średnio pięciokrotnie mniejszy od inwestycji poczynionych przez każdy z wcześniej wymienionych krajów. Inwestycje w przedziale 10-20 mln USD pochodziły ze Stanów Zjednoczonych, Szwecji,

Austrii i Norwegii. Inwestycje z pozostałych krajów, stanowiące łącznie ponad 30 mln USD, nie przekraczały 5 mln USD.

Rys. 16. Struktura inwestycji zagranicznych w handlu w Krakowie według kraju pochodzenia inwestora na koniec 2005 roku

2.5. Inwestycje zagraniczne w krakowskich usługach

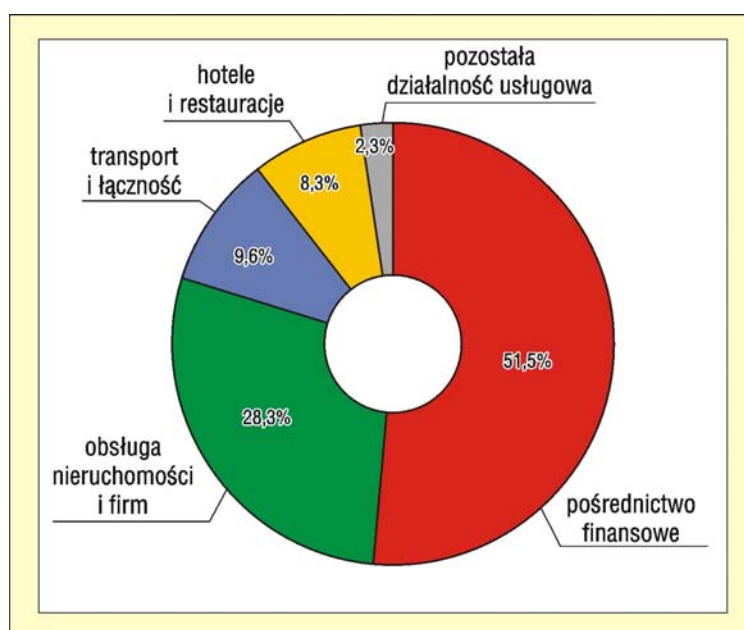
Wielkomiejski charakter Krakowa znajduje odbicie w wielkości przyciągniętego kapitału zagranicznego w działalności usługowej. Do końca 2005 roku wartość inwestycji w usługach przekroczyła w stolicy Małopolski 2,5 mld USD, co stanowiło aż 95% nakładów inwestycyjnych w tym sektorze w całym województwie i ponad połowę ogółu bezpośrednich inwestycji zagranicznych na terenie miasta (tab. 16). O skali dominacji Krakowa w dziedzinie przyciągania inwestycji z zakresu usług najlepiej świadczy fakt, że kolejny pod tym względem ośrodek w regionie – Nowy Sącz – skupiał zaledwie 1,5% kapitału zaangażowanego w usługi w województwie małopolskim.

Największe inwestycje zagraniczne w usługach miały miejsce w 1999 roku (767 mln USD) i związane były z prywatyzacją BPH. W latach następnych roczne wartości inwestycji malały aż do niespełna 120 mln USD w 2003 roku. Kolejny boom inwestycyjny w dziedzinie usług miał miejsce w roku 2005 i związany był ze znaczącym wzrostem inwestycji (o ponad 300 mln USD) w obsługę nieruchomości i firm.

Tab. 16. Struktura inwestycji zagranicznych w usługach według sekcji i działów PKD do końca 2005 roku

PKD	Sekcja/Dział	Wartość inwestycji w mln USD	Odsetek inwestycji w danej sekcji	Odsetek inwestycji ogółem
	Usługi	2 532,4	-	54,2
J	pośrednictwo finansowe	1 303,1	100,0	27,9
K	obsługa nieruchomości i firm	717,0	100,0	15,3
70	obsługa nieruchomości	586,4	81,8	12,5
72	informatyka i działalność pośrednia	67,1	9,4	1,4
74	pozostała działalność związana z prowadzeniem interesów	39,2	5,5	0,8
73	działalność badawczo-rozwojowa	22,6	3,2	0,5
I	transport i łączność	244,0	100,0	5,2
64	poczta i telekomunikacja	235,3	96,4	5,0
63	działalność wspomagająca i pomocnicza dla transportu	6,2	2,5	0,1
62	transport lotniczy	1,6	0,6	0,0
60	transport lądowy	0,9	0,4	0,0
H	hotele i restauracje	209,7	100,0	4,5
O	pozostała działalność usługowa	55,3	100,0	1,2
92	usługi związane z rekreacją, kulturą i sportem	53,8	97,3	1,2
90	wywóz śmieci, usługi sanitarne i pokrewne	1,1	2,0	0,0
N	usługi w zakresie ochrony zdrowia i opieki socjalnej	3,0	100,0	0,1
M	usługi w zakresie edukacji	0,3	100,0	0,0

Nakłady poczynione w ostatnich latach znacząco zmieniły strukturę branżową inwestycji. Do roku 2000 gros inwestycji w usługach stanowiły nakłady z zakresu pośrednictwa finansowego. W latach następnych ich udział znacząco zmalał; głównie na rzecz inwestycji w obsługę nieruchomości i firm, które stanowią w sumie blisko 1/3 inwestycji w usługach. Wzrosły również udziały inwestycji w pozostałych sekcjach (rys. 17). W latach 2004-2005 wartość inwestycji związanych z obsługą nieruchomości i firm stanowiła ponad 3/4 sumy inwestycji w sektorze usług, z kolei nakłady w sektorze finansowym odgrywały już tylko marginalną rolę.

Rys. 17. Struktura branżowa inwestycji zagranicznych w usługach w Krakowie do 2005 roku

Zakup przez Bayerische Hypo- und Vereinsbank 86% akcji Banku Przemysłowo Handlowego w latach 1998-2000 za kwotę 984 mln USD¹⁸ sprawił, że pośrednictwo finansowe ma nadal znaczący udział w strukturze ogółu inwestycji zagranicznych w Krakowie (28%). Wartość inwestycji zagranicznych w tej sekcji do końca 2005 roku przekroczyła 1,3 mld USD (tab. 16), co stanowiło ponad połowę zainwestowanych środków w sektorze usługowym (rys. 17). Na inwestycje w pośrednictwo finansowe w ostatnich latach składają się głównie nakłady związane z otwieraniem nowych oddziałów banków i towarzystw ubezpieczeniowych, bądź doposażeniem i renowacją już istniejących. Po roku 2003 możemy zaobserwować tendencję do zmniejszania ilości placówek bankowych, co tłumaczyć należy dążeniem banków do obniżenia kosztów działalności. Temu celowi służą również fuzje z innymi bankami.

Największym bankiem z kapitałem zagranicznym z siedzibą w Krakowie, a zarazem trzecim co do wielkości bankiem w Polsce, jest Bank Przemysłowo-Handlowy. W 2001 roku doszło do jego fuzji z warszawskim bankiem PBK. Centrala banku pozostała jednak pod Wawelem, podobnie jak należące do BPH Centrum Bankowości Bezpośredniej. W 2005 roku większościowy udziałowiec banku przejęty został przez włoski bank UniCredito¹⁹. Innym – znacznie mniejszym – bankiem posiadającym do października 2005 roku siedzibę w Krakowie jest Deutsche Bank PBC (dawniej Deutsche Bank 24). Wcześniej do Warszawy przeniósł się zarząd belgijskiego Fortis Banku, który nabył akcje Pierwszego Polsko-Amerykańskiego Banku w Krakowie²⁰. W Krakowie pozostała jednak znaczna część działalności związanych z obsługą zarządu (tzw. *back office*). Zdecydowana większość pozostałych banków działających na terenie miasta także posiada udziałowców zagranicznych.

W Krakowie licznie reprezentowane są również oddziały firm ubezpieczeniowych i leasingowych z kapitałem zagranicznym, jednak nie posiadają one tutaj swoich siedzib, w związku z czym trudno w tym wypadku mówić o znaczących inwestycjach bezpośrednich.

W ostatnich latach największe inwestycje zagraniczne w dziedzinie usług odnotowujemy w działalnościach z zakresu obsługi nieruchomości i firm. W 2004 roku nastąpił gwałtowny wzrost inwestycji w tej sekcji do ponad 150 mln USD, a w roku kolejnym wartość rocznych inwestycji w obsługę nieruchomości i firm podwoiła się osiągając wartość

¹⁸ Jest to największa inwestycja zagraniczna w Krakowie i w całym województwie. Na koniec 2005 roku łączna suma inwestycji w Banku Przemysłowo-Handlowym przekroczyła 1 mld USD.

¹⁹ Ponieważ przejęcie to miało charakter globalny nie jest traktowane jako inwestycja zagraniczna w Krakowie.

²⁰ Bank założony w 1991 roku przez Polsko-Amerykański Fundusz Przedsiębiorczości był pierwszą zagraniczną inwestycją w sektor bankowy w Krakowie.

niemal 315 mln USD, co stanowiło blisko 65% ogółu inwestycji zagranicznych poczynionych w tym roku w Krakowie i ponad 3/4 inwestycji w usługach.

Największy wpływ miały tu niedawne inwestycje firm obsługujących i wynajmujących obiekty pod działalność handlową, w tym największa zagraniczna inwestycja 2005 roku w Krakowie, jaką była budowa Galerii Krakowskiej. Niemieccy inwestorzy – firmy ECE Projektmanagement i HGA Capital Grundbesitz und Anlage – od momentu rozpoczęcia budowy w 2004 roku do końca roku 2005 wydali około 180 mln USD. Galeria oddana została do użytku we wrześniu 2006 roku, a jej całościowy koszt szacuje się na około 300 mln USD. W 2005 roku firma GTC należąca do izraelskiej Kardan Group zakończyła budowę konkurencyjnego centrum handlowo-rozrywkowego Galeria Kazimierz (blisko 87 mln USD). Dużą inwestycją był również zakup Kraków Plaza w 2005 roku przez francuskiego Klepierre oraz nabycie rok wcześniej Centrum Handlowego M1 przez amerykańskich inwestorów (70 mln USD)²¹.

Na wzrost inwestycji zagranicznych z zakresu obsługi nieruchomości i firm istotny wpływ miały również inwestycje w krakowską przestrzeń biurową. Ponad połowa nowoczesnych powierzchni biurowych w Krakowie (76 tys. m²) należy do firm zagranicznych. W 2005 roku Centrum Biurowe Lubicz zakupione zostało przez fundusz nieruchomości Polonia Property Fund LP za ponad 38 mln USD. W latach 2000-2005 przy udziale kapitału zagranicznego powstały m.in. Centrum Biurowe Euromarket, Centrum Biurowe Globe Trade Center (biurowiec Galileo) i Centrum Biurowe Zwirzywiecka. Wcześniej znaczącą inwestycją była budowa przez spółkę zależną szwedzkiej IKEA biurowca Cracovia Business Centre, wynajmowanego obecnie na siedzibę Banku Przemysłowo-Handlowego. Ambitne plany inwestorów pozwalają sądzić, że inwestycje w przestrzeń biurową szybko ulegną podwojeniu. W ramach projektu TreiMorfa Krakowska GD & K Group planuje wraz ze szwajcarską firmą Verity Development budowę 22-piętrowego budynku biurowo-apartamentowego na miejscu niedokończonego szkieletu wieżowca NOT w rejonie Ronda Mogilskiego. Obecnie trwa rozbudowa Centrum Biurowego GTC o nowy wieżowiec Newton. Przestrzeń biurową przewidziano również w tzw. Nowym Mieście, w okolicach Galerii Krakowskiej i Dworca Głównego.

²¹ Odkupienie Centrum Handlowego M1 od niemieckiego koncernu Metro, przez firmy Apollo Real Estate Advisors oraz Rida Development, było częścią największej transakcji na polskim rynku nieruchomości.

Nowością wśród inwestycji w obsługę nieruchomości i firm jest dynamiczny rozwój sektora usług typu *Business Process Outsourcing* (BPO²²), w ramach którego międzynarodowe koncerny zlecają realizację niektórych aktywności (np. księgowości) firmom zewnętrznym. Na wzrost napływu inwestycji BPO wpłynęły niewątpliwie zmiany w ustawie o działalności Specjalnych Stref Ekonomicznych (SSE). Dzięki nim od marca 2005 roku możliwe są zwolnienia podatkowe dla przedsiębiorców z sektora usług, działających w ramach tzw. centrów usługowych. Beneficjentem tych zmian jest zwłaszcza Specjalna Strefa Ekonomiczna-Krakowski Park Technologiczny, gdyż skupiska BPO powstają w dużych ośrodkach miejskich zapewniających odpowiedni potencjał pracowników o wysokich umiejętnościach komunikacji, znajomości języków obcych oraz wykształcenia z zakresu międzynarodowych standardów rachunkowości i księgowości (Gwosdz i in. 2005). Kraków posiada kilka uczelni wyższych, które nie tylko dostarczają wysokokwalifikowanych pracowników, ale również stwarzają możliwość współpracy na polu badań naukowych i działalności innowacyjnej. Posiada też dogodne połączenia komunikacyjne i atrakcyjne warunki życia przy wciąż stosunkowo niskich kosztach pracy – jest jedną z najlepszych lokalizacji dla tego rodzaju inwestycji w Polsce. W przypadku zagranicznych inwestycji BPO korzyści płyną nie tyle z samych nakładów finansowych, relatywnie niewielkich w tego typu działalnościach, lecz z tworzenia dużej liczby miejsc pracy dla wysokokwalifikowanej kadry, wzrostu innowacyjności oraz transferu *know-how* i nowych technologii, co wpływa pozytywnie na wzrost konkurencyjności miasta, ale i sprzężonego z nim obszaru metropolitalnego i całego regionu.

Do największych inwestycji zagranicznych z zakresu BPO, które miały miejsce w ostatnich latach w Krakowie, zaliczyć należy: europejskie centrum usług informatycznych i outsourcingu Cap Gemini zatrudniające w 2005 r. ponad 600 osób (przy czym liczba ta uległa do tej pory prawie potrojeniu); Centrum Księgowości Lufthansy obsługujące przedstawicielstwa pasażerskie przewoźnika w Europie; holenderskie Ahold Back Office Service księgujące finanse trzynastu spółek Aholda w Polsce, Czechach i na Słowacji; szwedzki Electrolux w związku z budową nowych fabryk w Polsce oraz niemiecką firmę z branży telemarketingowej Communication Factory, która docelowo planuje zatrudnić 500 osób. W ostatnim czasie do Krakowa przeniosły swoją działalność rozliczeniową

²² BPO (*business process outsourcing*) – usługi z dziedziny finansów i księgowości (*back-office*), centra telefoniczne tzw. *call centers* (*front-office*), zarządzanie zasobami ludzkimi, administracji, technologii teleinformatycznych.

funkcjonujące wcześniej w stolicy Małopolski amerykański Philip Morris i belgijski Fortis Bank.

Od końca drugiej dekady lat 1990. w Krakowie powstają również ośrodki badawczo-rozwojowe. Jedno z pierwszych zagranicznych centrów badawczych otworzył w Krakowie szwedzko-szwajcarski koncern Asea Brown Boveri (ABB). Największą inwestycją pod względem zaangażowanych środków (ponad 20 mln USD) było z kolei uruchomienie w 2000 roku Centrum Technicznego amerykańskiego koncernu Delphi, w którym do końca 2005 roku pracę znalazło ponad pół tysiąca pracowników i liczba ta nadal rośnie.

Pod Wawelem swe biura posiadają największe światowe firmy audytorskie i doradcze: PricewaterhouseCoopers, Deloitte & Touche, KPMG, a od 2006 roku także amerykańska firma doradztwa strategicznego – Hewitt Associates; jak również szereg mniejszych firm doradczych, projektowych oraz reklamowych.

Systematyczny wzrost bezpośrednich inwestycji zagranicznych dotyczy także szczególnie innowacyjnego sektora, jakim są działalności związane z informatyką. Kraków staje się powoli drugim po Warszawie centrum rozwoju oprogramowania i doradztwa informatycznego w Polsce. Największą inwestycją sektora IT do końca 2005 roku (blisko 15 mln USD) jest powstałe na terenie krakowskiej SSE centrum oprogramowania amerykańskiego koncernu telekomunikacyjnego Motorola. Firma planuje dalsze inwestycje w rozbudowę swojej siedziby i budowę laboratorium testującego, co pociągnie za sobą również wzrost zatrudnienia, które na koniec 2005 roku wynosiło ponad 700 osób. W 2005 roku ponad 10% akcji krakowskiego Comarchu zakupiła irlandzka firma BZ WBK AIB Asset Management. Od 2000 roku udziałowcem spółek grupy Onet.pl jest luksemburski holding ITI, który w kwietniu 2006 roku założył w Krakowie również swoje centrum badawczo-rozwojowe – spółkę DreamLab Onet.pl. Spośród innych zagranicznych firm w branży IT wspomnieć należy m.in.: amerykańskie Apriso, Metrosoft i Sabre Holdings, francuski Robobat oraz szwajcarskie Deltavista i Innovation Factory. W sumie na terenie miasta pod koniec 2005 roku działało co najmniej 19 zagranicznych centrów rozwoju oprogramowania (Micek 2006a). W najbliższym czasie można się spodziewać kolejnych inwestycji w branży informatycznej, związanych z aktywnością IBM-a – od grudnia 2005 roku funkcjonuje w Krakowie centrum rozwoju oprogramowania) – i ogłoszoną niedawno decyzją koncernu Google.

W porównaniu z rokiem 2000 znacznie wzrosły inwestycje w dziedzinie transportu i łączności. Na koniec 2005 roku sekcja ta skupiała 244 mln USD zagranicznego kapitału, co stanowiło ponad 5% ogółu zagranicznych inwestycji (tab. 16) oraz blisko 1/10 nakładów

inwestycyjnych w usługach (rys. 17). Tylko w 2005 roku zainwestowano ponad 1/3 (84 mln USD) sumarycznych wartości inwestycji w tej dziedzinie. Nakłady te wiążą się z zakupieniem przez amerykański fundusz inwestycyjny Mid Europa Partners spółki Aster City Cable, dostarczającej m.in. na terenie Krakowa telewizję kablową oraz usługi internetowe i telefoniczne (dawny Autocom). W Krakowie działa także inny, największy w Polsce operator telewizji kablowej, należąca do amerykańskiej Liberty Global, firma UPC (dawniej Polska Telewizja Kablowa). Do końca 2005 roku kapitał zagraniczny zainwestowany w UPC sięgnął 45 mln USD.

Nowością są inwestycje w transporcie lotniczym. W 2004 roku tanie linie lotnicze SkyEurope Airlines otworzyły w Krakowie swoją bazę lotniczą. Zainteresowanie otwarciem swojej bazy i plany inwestycyjne rzędu 50 mln USD deklarował też brytyjski przewoźnik EasyJet.

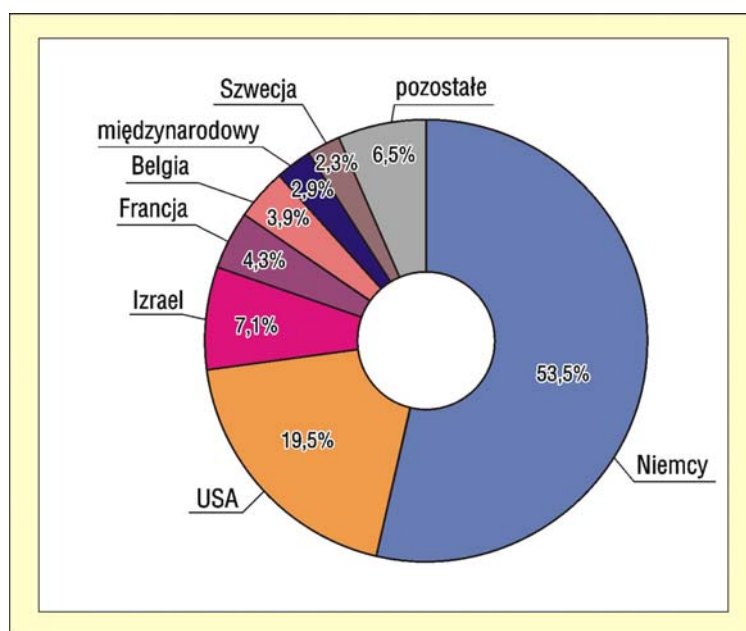
Wartość zagranicznych nakładów na hotele i restauracje w Krakowie do końca 2005 roku wynosiła 210 mln USD (tab. 16), co stanowiło 4,5% ogółu inwestycji w mieście i 8% inwestycji w usługach. Trzy czwarte inwestycji w tej sekcji przypadła na lata 2000-2003. Wówczas powstała większość nowych hoteli zbudowanych przy udziale kapitału zagranicznego: Holiday Inn (USA), Campanile (Francja), Ibis oraz Novotel Centrum (Francja) oraz Radisson SAS (USA). Wcześniej powstał hotel Ibis Chopin przy Rondzie Mogiłskim. W 2004 roku amerykańska sieć Starwood Hotels & Resorts wzniosła najdroższy zagraniczny hotel pod Wawelem (pięciogwiazdkowy Sheraton za 43 mln USD). Ponadto francuska sieć Accor jest właścicielem 35% akcji w firmie Orbis, do której należą hotele: Francuski, Cracovia, Novotel (dawny Continental) i Wanda. Spółka RT Hotels kontrolowana przez Narodowy Fundusz Inwestycyjny Magna Polonia (mieszany kapitał międzynarodowy) posiada hotele: Rezydent, Galicya oraz Monopol.

Łączna suma nakładów inwestycyjnych na restauracje i kawiarnie w Krakowie przekroczyła 30 mln USD. Największymi inwestorami w branży restauratorskiej pozostają American Restaurants (sieć KFC i Pizza Hut) posiadające 13 obiektów na terenie miasta oraz McDonald's (10 restauracji). Zagraniczni inwestorzy pojawiają się też w renomowanych krakowskich restauracjach (Hawelka). W 2006 roku firma Sfinks, w której 1/3 udziałów posiada amerykański inwestor, nabyła restauracje Chłopskie Jadło.

Inwestycje zagraniczne w pozostałą działalność usługową, w tym w edukację i ochronę zdrowia stanowiły na koniec 2005 roku, nieco ponad 1% ogółu inwestycji (59 mln USD). Zdecydowaną większość nakładów dotyczyła inwestycji związanych z kulturą, rekreacją i sportem, reszta przypadła na usługi komunalne (tab. 16). Do największych

inwestycji doszło w roku 2001, kiedy to powstały w Krakowie 3 wielkie obiekty kinowe: Multikino, którego obecnym właścicielem jest koncern ITI oraz 2 obiekty Cinema City; trzecia placówka powstała w 2005 roku przy Galerii Kazimierz. Swoje studio w Krakowie posiada również ogólnopolska telewizja TVN (ITI Group).

Najwięcej kapitału w sektorze usługowym w Krakowie (blisko 1,5 mld USD) zaangażowały firmy niemieckie, z czego ponad 2/3 stanowią nakłady jednej tylko firmy – HVB Group. Inwestycje niemieckie stanowiły 54% wszystkich inwestycji w usługach (rys. 18).

Rys. 18. Struktura inwestycji zagranicznych w krakowskich usługach według kraju pochodzenia inwestora na koniec 2005 roku

Kolejnym krajem, z którego napłynął do Krakowa duży kapitał są Stany Zjednoczone – blisko 500 mln USD (20% nakładów w sektorze usług). W porównaniu z niemieckimi, inwestycje amerykańskie są dużo bardziej zróżnicowane pod względem rodzajów działalności i liczby dużych inwestorów. Trzecią pozycję w krakowskich usługach zajmuje kapitał izraelski (7%). Po 3-4% nakładów w usługach przypada na inwestorów francuskich i belgijskich, a także kapitał międzynarodowy (głównie Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju).

2.6. Podsumowanie i rekomendacje

W zakresie inwestycji zagranicznych Kraków pełni dominującą rolę w regionie. Na terenie miasta koncentruje się ponad 2/3 spośród ogółu zainwestowanego w województwie małopolskim kapitału zagranicznego (4 674 mln USD) oraz ponad połowa (58%) z 87 tys.

pracujących w firmach z kapitałem zagranicznym. Zdecydowanie mniejszą rolę niż w regionie odgrywają w Krakowie działalności przemysłowe, wyższe zaś są udziały dla handlu i usług. W porównaniu do struktury FDI w Polsce, Kraków wyróżnia się wyraźnie mniejszym zaangażowaniem kapitału zagranicznego w działalność przemysłową, transportową, magazynową i łączność oraz zaopatrywanie w energię. Kilkakrotnie wyższe są z kolei udziały nakładów finansowych przypadające na obsługę nieruchomości i firm oraz hotelarstwo i gastronomię. Potwierdza się również w tym przypadku powszechnie obserwowana tendencja do skupiania przez miasto centralne w szczególności tzw. usług wyższego rzędu (m.in. bankowość, obsługa nieruchomości i firm).

Firmy z kapitałem zagranicznym działające w przemyśle przetwórczym są największym z wszystkich branż działalności gospodarczej, zagranicznym pracodawcą w Krakowie (32,7%). Drugie miejsce w tym względzie zajmują zagraniczne firmy sektora handlowego (23,2%). Co ciekawe, wartości udziałów obu grup firm w ogóle zatrudnionych w firmach z kapitałem zagranicznym w analizowanym okresie (2000-2005) nie uległy znaczącej zmianie. Warto podkreślić, że duże zagraniczne firmy przemysłu przetwórczego odgrywają zdecydowanie ważniejszą rolę w gospodarce miasta niż firmy handlowe, ze względu na siłę generowanych przez siebie efektów mnożnikowych, zarówno dochodowych, jak i zaopatrzeniowych. W związku z tym, miasto powinno aktywnie przyciągać nowe duże inwestycje z sektora przemysłowego. Polityka ta nie powinna ograniczać się tylko do samego miasta, lecz również obejmować cały obszar metropolitalny Krakowa. Konieczność ta wynika z jednej strony z ograniczonych możliwości oferowania przez miasto działek w przypadku dużych, nowych inwestycji, z drugiej zaś z czerpania przez miasto centralne aglomeracji różnorodnych korzyści związanych z funkcjonowaniem w bezpośredniej bliskości zakładów przemysłowych. Ważnym krokiem byłoby przyciągnięcie do obszaru metropolitalnego kooperantów istniejących firm przemysłowych oraz klientów zagranicznych firm usługowych działających w stolicy Małopolski.

Innym elementem specyficznym dla Krakowa jest fakt, że ponad 3/4 ogółu inwestycji zagranicznych w przemyśle przetwórczym przypada na pięciu inwestorów (Philips Morris, Mittal Steel, Pliva, Donnelley, Electricité de France). Ze względu na rolę tych przedsiębiorstw w lokalnej gospodarce, władze miasta powinny, tak jak to robią dotychczas, otaczać ich działania prorozwojowe szczególną opieką, w ramach tzw. *after care policy*.

Cechą charakterystyczną inwestycji zagranicznych w nowe przedsięwzięcia w Krakowie jest 2,5-krotnie niższy niż w regionie udział inwestycji w działalność

przemysłową. W przypadku handlu i usług w Krakowie skupia się co najmniej 75% ogółu nakładów inwestycyjnych na nowe przedsięwzięcia (*greenfield*) w województwie.

Kraków, aktywną politykę pozyskiwania inwestorów zagranicznych powinien również stosować w stosunku do przeżywających w chwili obecnej dynamiczny rozwój sektorów IT oraz BPO. Ponieważ w obu przypadkach podstawowym elementem decydującym o atrakcyjności miasta dla tego rodzajów działalności jest odpowiednia zarówno pod względem wielkości jak i jakości przestrzeń biurowa miasto powinno szczególnie dokładnie monitorować ten fragment rynku nieruchomości oraz również aktywnie zabiegać o podmioty chcące inwestować w biurowce najwyższej klasy. Drugim czynnikiem wpływającym na lokalizację obydwu działalności, jest odpowiedni kapitał ludzki w mieście, o którym traktuje rozdział czwarty.

Jest rzeczą istotną, aby miasto posiadało profesjonalnie przygotowaną ofertę terenów również dla mogących się w przyszłości pojawić dużych, strategicznych zagranicznych inwestorów przemysłowych. Obsługa inwestorów powinna się odbywać w myśl zasady *one-stop-shop* polegającej na możliwości załatwienia wszystkich koniecznych pozwoleń u jednego urzędnika.

Realizowane przez Urząd działania promocyjne można poszerzyć o kolejne prezentacje oferty inwestycyjnej Krakowa i obszaru metropolitalnego w zagranicznych izbach handlowych i stowarzyszeniach przedsiębiorców. Prezentacja kompleksowej oferty powinna być również przedstawiana w środowisku polonijnym. Jak pokazują na przykład badania G.Micka (2006a), to menedżerowie, którzy niegdyś mieszkali lub studiowali w Małopolsce, podejmują nieraz decyzje w zakresie lokalizacji nowych oddziałów zagranicznych.

Inwestycje zagraniczne w Krakowie

- Dominująca rolę Krakowa w zakresie inwestycji zagranicznych w regionie (ponad 2/3 kapitału i 58% zatrudnienia),
- Zdecydowanie mniejsza rola działalności przemysłowych niż w regionie, większa natomiast handlu i usług,
- Skupianie przez miasto usług wyższego rzędu (np. bankowość, obsługa nieruchomości i firm),
- Firmy przemysłowe największym pracodawcą zagranicznym w Krakowie (32,7% ogółu zatrudnienia w firmach zagranicznych w mieście), drugie miejsce firm handlowych (23,2%),
- Niski udział przemysłowych inwestycji *greenfield* w BIZ ogółem,
- Bardzo silne skupienie branż pozaprodukcyjnych w Krakowie w stosunku do regionu.

Rekomendacje

- Nastawienie na przyciąganie inwestycji przemysłowych generujących wysokie dochodowe i zaopatrzeniowe efekty mnożnikowe (np. przemysł samochodowy) – wsparcie ze strony Urzędu w przyciąganiu inwestycji do całego obszaru metropolitalnego,
- Kontynuacja działań wspierających przyciąganie firm sektora IT i BPO,
- Przyciągnięcie do miasta kooperantów istniejących w Krakowie i okolicach firm przemysłowych oraz klientów zagranicznych firm usługowych działających w stolicy Małopolski,
- Dalsze otaczanie opieką działań prorozwojowych największych inwestorów zagranicznych w ramach tzw. *after care policy*,
- Dalsze bezpośrednie docieranie do inwestorów poprzez izby handlowe i stowarzyszenia przedsiębiorców działające zagranicą,
- Akcja promocyjna w środowisku polonijnym,
- Obsługa inwestorów według zasady *one-stop-shop*,
- Kontynuacja cyklicznych spotkań z dużymi inwestorami.

3. Inwestycje polskich przedsiębiorstw prywatnych w Krakowie

Przedmiotem niniejszej analizy są wielkość i struktura inwestycji polskich przedsiębiorstw zarejestrowanych w Krakowie. Ze względu na brak danych dla wielu firm, nie jest możliwe podanie całkowitej sumy nakładów inwestycyjnych poniesionych w badanym okresie przez duże przedsiębiorstwa polskie, a także porównanie wartości i struktury inwestycji w poszczególnych latach. W niniejszym rozdziale zidentyfikowano jedynie największych inwestorów z kapitałem rodzimym działających w poszczególnych sektorach gospodarki.

Wymienione w rozdziale wstępnym źródła posłużyły do uzyskania informacji o przychodach poszczególnych przedsiębiorstw. Wyodrębniono 70 polskich przedsiębiorstw, których przychody w 2004 lub 2005 roku przekroczyły wartość progową 50 mln zł. Powyższa grupa spółek została objęta analizą ich nakładów inwestycyjnych poniesionych w latach 2000-2005. Należy pamiętać, że obok grupy dużych przedsiębiorstw (opisanych w pierwszej części podrozdziału) istnieją firmy, które także ponosiły znaczne wydatki inwestycyjne lecz ze względu na wielkość przychodów nie znalazły się w analizowanej grupie. Inwestycje takie opisano w drugiej części podrozdziału.

3.1. Najwięksi prywatni inwestorzy polscy

Przeprowadzone badania posłużyły identyfikacji największych polskich inwestorów funkcjonujących w Krakowie. W grupie przedsiębiorstw o nakładach inwestycyjnych przekraczających w 2004 lub 2005 roku 10 mln zł znalazło się osiem spółek (tab. 17). Trzy z nich zajmują się działalnością handlową (Orlen Oil, Arge, Alma Market), kolejne dwie reprezentują obsługę nieruchomości i firm (Comarch, Poszukiwania Nafty i Gazu Kraków). Dwa dalsze przedsiębiorstwa (Tele-Fonika Kable oraz Armatura Kraków) zajmują się produkcją przemysłową. Ostatnia z ośmiu spółek – TP EmiTel – działa w branży łączności.

Opierając się na niepełnych danych za 2005 rok można stwierdzić, że grupa przedsiębiorstw charakteryzujących się najwyższymi nakładami inwestycyjnymi w porównaniu z 2004 rokiem nie uległa gruntownym zmianom. Zmieniła się jednak kolejność miejsc, jakie zajmują poszczególne spółki. Na dwie czołowe pozycje pod względem nakładów inwestycyjnych w 2005 roku wysunęły się bowiem Tele-Fonika Kable (inwestycje warte 40,3 mln zł.) oraz Comarch (32,2 mln zł). Warto zauważyć znaczący wzrost nakładów inwestycyjnych firmy Alma Market w 2005 roku (z 15,6 mln zł do 23,7 mln zł). W ciągu

najbliższych lat Alma Market planuje uruchomienie kolejnych nowych obiektów handlowych w różnych polskich miastach. Należy więc przypuszczać, że przedsiębiorstwo utrzyma wysoką pozycję w grupie największych polskich inwestorów.

Tab. 17. Najwięksi polscy inwestorzy w 2004 roku

Lp.	Nazwa firmy	Wartość inwestycji w 2004 roku w mln zł	Sekcja PKD	Opis działalności
1.	Orlen Oil	49,8	G	handel hurtowy olejami smarowymi i kosmetykami samochodowymi
2.	Comarch	25,9	K	doradztwo w zakresie oprogramowania i dostarczanie oprogramowania
3.	Tele-Fonika Kable	24,2	D	produkcja kabli i przewodów
4.	Arge	18,2	G	sprzedaż hurtowa i detaliczna paliw stałych i produktów pochodnych
5.	Alma Market	15,6	G	handel detaliczny (sieć supermarketów)
6.	Armatura Kraków	12,6	D	produkcja armatury sanitarnej
7.	Poszukiwania Nafty i Gazu Kraków	11,4	K	działalność geologiczno-poszukiwawcza
8.	TP EmiTel	10,2	I	usługi w zakresie łączności
9.	Geofizyka Kraków	8,3	K	poszukiwanie złóż węglowodorów i wód geotermalnych
10.	Artman	7,1	G	projektowanie i dystrybucja ubrań
11.	Taurus-Bis	6,6	G	handel hurtowy i detaliczny przewodami oraz osprzętem elektrycznym
12.	Zakłady Kablowe Bitner	5,0	D	produkcja kabli i przewodów
13.	Suder & Suder	3,9	G	dystrybucja części zamiennych do samochodów ciężarowych i ciągników
14.	Action 2	3,9	G	dystrybucja części komputerowych
15.	Hurtownia Artykułów Motoryzacyjnych F. Stachura	3,6	G	sprzedaż hurtowa artykułów motoryzacyjnych
16.	Polskie Zakłady Zbożowe PZZ	2,9	D	przetwórstwo zbóż oraz sprzedaż przetworów zbożowych
17.	Autoryzowany Dealer VAG W. Bełtowski	2,9	G	sprzedaż samochodów osobowych
18.	Sambud-2	2,8	G	dystrybucja wyrobów hutniczych
19.	Solidex	2,7	G	dystrybucja części komputerowych, integracja systemów sieciowych
20.	Radio Muzyka Fakty Grupa Kapitałowa	2,7	O	działalność radiowa

Uwaga: Wyszczególniono firmy o inwestycjach przekraczających 2,5 mln złotych.

Wysokie nakłady inwestycyjne Armatury Kraków spowodowane są budową nowej fabryki w Krakowie, oddanej do użytku we wrześniu 2006 roku. Łączny koszt inwestycji, realizowanej przez trzy lata, przekroczył 45 mln zł. Znaczący spadek nakładów inwestycyjnych charakteryzuje Orlen Oil – spółkę zależną Polskiego Koncernu Naftowego Orlen. Sytuacja ta jest związana z programem redukcji kosztów w Orlenie – obejmuje on m.in. zmniejszenie nakładów inwestycyjnych w spółkach zależnych. Należy dodać, że do grupy przedsiębiorstw o nakładach inwestycyjnych wyższych niż 10 mln zł dołączył w 2005 roku ES System – producent i dostawca systemów oświetleniowych.

Wśród analizowanych inwestycji szczególnie wysokie, jednoroczne nakłady poniosła Tele-Fonika Kable, która w 2000 roku wydała 57,5 mln zł, co było w znacznej mierze związane z budową nowego zakładu produkcyjnego położonego w Krakowie-Bieżanowie, powstającego w latach 1999-2001. Nakłady inwestycyjne Tele-Foniki w 2001 roku zostały poniesione na budowę nowych linii do produkcji kabli średnich i wysokich napięć oraz kabli światłowodowych. Również ponad 50 mln zł zainwestował w 2003 roku w rozwój sieci radiodfuzyjnej TP EmiTel. W 2004 roku nakłady inwestycyjne spółki Orlen Oil (m.in. na uruchomienie serwisu produktowego dedykowanego nowej linii olejów dla motoryzacji Platinum) wyniosły 49,8 mln zł.

3.2. Inwestorzy polscy według rodzajów działalności

Wśród badanych przedsiębiorstw największych inwestycji w 2004 roku dokonały firmy handlowe (sekcja G). W dalszej kolejności były to przedsiębiorstwa zajmujące się: przetwórstwem przemysłowym (sekcja D), obsługą nieruchomości i firm (sekcja K), transportem, gospodarką magazynową i łącznością (sekcja I), działalnością usługową komunalną, społeczną i indywidualną, pozostałą (sekcja O) oraz budownictwem (sekcja F).

Tab. 18. Najwięksi polscy inwestorzy według sekcji PKD w 2004 roku

PKD	Sekcja	Nazwa przedsiębiorstwa	Wartość inwestycji w mln zł
D	Przetwórstwo przemysłowe	Tele-Fonika Kable	24,2
		Armatura Kraków	12,6
		Zakłady Kablowe Bitner	5,0
F	Budownictwo	Przedsiębiorstwo Robót Komunikacyjnych	1,0
G	Handel	Orlen Oil	49,8
		Arge	18,2
		Alma Market	15,6
I	Transport i łączność	TP EmiTel	10,2
K	Obsługa nieruchomości i firm	Comarch	25,9
		Poszukiwania Nafty i Gazu Kraków	11,4
		Geofizyka Kraków	8,3
	Pozostała działalność usługowa	Radio Muzyka Fakty Grupa Kapitałowa	2,7

Wśród 70 przedsiębiorstw o przychodach powyżej 50 mln zł zidentyfikowano czterdzieści trzy firmy, które w jednym z lat 2000-2005 zainwestowały co najmniej 1 mln zł (tab. 18). Najwięcej jest wśród nich podmiotów działających w branży handlowej (27), przeważają te, które zajmują się handlem hurtowym. W omawianej grupie znajduje się pięć przedsiębiorstw przemysłu przetwórczego, podobnie jak firm działających w branży obsługi nieruchomości i firm. W budownictwie działają trzy firmy, w transporcie i łączności dwie, a w działalności związanej z kulturą, rekreacją i sportem jedna. Z pozyskanych informacji wynika, że do dużych inwestorów należeli również Orlen Budonaft i Przedsiębiorstwo

Transportu Samochodowego. Brak danych na temat wartości inwestycji osiemnastu spółek uniemożliwił jednak objęcie ich analizą ilościową.

Do przedsiębiorstw zajmujących się działalnością handlową, które poniosły najwyższe nakłady inwestycyjne w 2004 roku należy Orlen Oil, zajmujący się przede wszystkim hurtową sprzedażą olejów smarowych i kosmetyków samochodowych. Kolejnym większym krakowskim inwestorem w 2004 roku był Arge – przedsiębiorstwo specjalizujące się w handlu hurtowym i detalicznym paliwami oraz olejami samochodowymi. Arge jest również właścicielem sieci stacji paliw w regionie małopolskim. Do czołowych inwestorów w omawianym roku zalicza się również właściciel sieci supermarketów Alma Market. Wysokie nakłady inwestycyjne w 2004 roku wynikają m.in. z inwestycji w nowy supermarket w Nowym Targu. Liczącym się w branży handlowej inwestorem jest Artman – firma odzieżowa, zajmująca się projektowaniem i dystrybucją ubrań (głównie marki House). Przedsiębiorstwo zwiększyło powierzchnię sprzedaży we własnych salonach firmowych z 2700 m² w 2002 roku do 9100 m² w 2005 roku. W branży handlowej działa również Taurus-Bis – przedsiębiorstwo zajmujące się handlem hurtowym i detalicznym przewodami, kablami oraz osprzętem elektrycznym. Nakłady inwestycyjne następnego z inwestorów – firmy Suder & Suder – wzrosły z 3,9 mln zł w 2004 roku do 6,9 mln zł w 2005 roku, co przyczyniło się do uznania przedsiębiorstwa w 2006 roku przez dziennik Rzeczpospolita za jedną z trzech najbardziej dynamicznie rozwijających się spółek w Małopolsce. Firma zajmuje się handlem częściami zamiennymi do samochodów ciężarowych. W ciągu roku przedsiębiorstwo planuje zbudować w Krakowie nową siedzibę wraz z dużym centrum magazynowym. Znaczącym inwestorem jest dystrybutor sprzętu komputerowego A.pl (do połowy 2006 roku funkcjonujące pod nazwą Action2). Firma przygotowuje się do uruchomienia wielobranżowej platformy internetowej pod nazwą A.pl, nakłady przeznaczone na ten cel wyniosą od 6 do 8 mln zł. Spore nakłady inwestycyjne poniosła hurtownia artykułów motoryzacyjnych Franciszek Stachura. Wszystkie wymienione wyżej przedsiębiorstwa zainwestowały w 2004 roku więcej niż 3 mln zł. Z mniejszych firm działających w branży handlowej należy wymienić Platinet – działającego od 2001 roku dynamicznie rozwijającego się dystrybutora nośników danych i akcesoriów komputerowych. We wrześniu 2006 roku przedsiębiorstwo to przeprowadziło się do nowej siedziby (biura oraz centrum logistyczne). Docelowo powierzchnia biur i powierzchni magazynowych ma wynieść odpowiednio 2 tys. m² oraz 6 tys. m². Z mniejszych inwestycji warto wymienić budowę sieci supermarketów ABC na terenie krakowskich osiedli. Obecnie jest ich 12 – po połączeniu sieci ABC z siecią Polomarket w 2006 roku funkcjonują pod szyldem tego drugiego

przedsiębiorstwa. Istotną polską inwestycją jest również uruchomienie Pasażu Handlowego Rynek 13 w zabytkowej, odrestaurowanej kamienicy przy Rynku Głównym.

Wśród największych inwestorów w sektorze produkcyjnym i budowlanym czołowe miejsce zajmuje Tele-Fonika Kable – największy producent kabli i przewodów w Europie Środkowej i Wschodniej. Pod względem wielkości sprzedaży przedsiębiorstwo zajmuje 4 miejsce na liście największych europejskich producentów kabli, zalicza się do grona największych światowych dostawców kabli i przewodów. Kolejnym dużym inwestorem w omawianej grupie jest Armatura Kraków – producent armatury sanitarnej. Na następnej pozycji znajdują się Zakłady Kablowe Bitner, producent kabli i przewodów. Należy pamiętać, że inwestycje tej ostatniej spółki zostały jednak w dużym stopniu poniesione na rozbudowę fabryki w Trzyciążu. Warto wspomnieć, że w Krakowie w badanym okresie powstało co najmniej kilkanaście nowych mniejszych zakładów produkcyjnych.

Do największych polskich inwestycji w Krakowie zaliczają się te związane z budową nowych obiektów biurowych. W omawianym okresie staraniem grupy Buma powstał kompleks Buma Square. Realizacja kompleksu następowała stopniowo. W 2001 roku udostępniono biurowiec położony po wschodniej części kompleksu, w latach 2002-2003 ukończono kolejne etapy inwestycji. Kompleks oferuje 15 tys. m² powierzchni handlowo-biurowej. Kolejną z większych inwestycji jest ukończony w 2001 roku Nowe Herbewo – biurowiec o powierzchni 3,5 tys. m². W 2006 roku oddano do użytku Centrum Biznesu Brama Bronowicka (4,5 tys. m²), gdzie inwestorem jest PPR Azbud. Znaczącą inwestycją w badanym okresie było powstanie Centrum Biurowego Alstar. Planuje się jego rozbudowę w latach 2007-2009 aż do osiągnięcia 35 tys. m² powierzchni biurowej i 7 tys. m² powierzchni handlowo-magazynowej. Spore inwestycje w modernizację własnych budynków biurowych (ul. Łagiewnicka 33a, ul. Wadowicka 8a) przeprowadziła związana z Mix Electronics firma Mix-Nieruchomości. Najnowsza inwestycja tego przedsiębiorstwa to biurowiec klasy A przy ul. Wielickiej 72 – udostępnienie 5,2 tys. m² powierzchni planowane jest na pierwszy kwartał 2007 roku. Przy ul. Lublańskiej powstaje Centrum Biznesu Olsza. W pierwszym etapie projektu biurowa powierzchnia użytkowa wyniesie 12,1 tys. m², a inwestorem jest spółka zależna firmy Super Krak. Centrum Biznesu i Innowacji Copernicus (6 tys. m²) w Czyżynach jest inwestycją firmy Az-Soft, która nie tylko obsługuje *call center*, ale również wynajmuje powierzchnie na cele biurowe, badawcze i produkcyjne dla klientów z branży *high-tech*. Kolejną z większych inwestycji biurowych jest modernizacja w 2002 roku starego obiektu przy ul. Lea przez firmę informatyczną Solidex. Z dużych obiektów rozrywkowych na uwagę

zasługuje oddany do użytku w połowie 2000 roku Park Wodny. Około 100 mln zł wydała na jego budowę spółka Super Krak.

Wśród inwestycji firm polskich w hotele i restauracje warto wymienić nakłady Holdingu Liwa poniesione w pięciogwiazdkowym Hotelu Starym przy ul. Szczepańskiej powstałym w wyniku modernizacji zabytkowej kamienicy. Duże znaczenie miały inwestycje Spółki Mieszkaniowej Salwator, m.in. w ukończony w 2002 roku trzygwiazdkowy Hotel System w Krakowie. Krakowski deweloper Salwator założył spółkę Hotel System Management, inwestującą i zarządzającą hotelami. Udziały w przedsięwzięciu oferowane są indywidualnym inwestorom. Obecnie do Hotel System Management należą dwa hotele w Krakowie (trzygwiazdkowy na al. 29 Listopada 189 oraz dwugwiazdkowy na ul. Conrada 35) i jeden trzygwiazdkowy w Poznaniu. Cztery nowe hotele (we Wrocławiu, Dźwirzynie, Katowicach i Zakopanem) są w trakcie realizacji, a pięć w fazie planowania. Realizacja samego hotelu Dźwirzyno kosztowała 35 mln zł. W analizowanym okresie miały również miejsce inwestycje przejętej przez Sphinxa grupy Chłopskie Jadło w nowe restauracje w Zakopanem (2000), Krakowie (2001), Bielsku-Białej (2003) i Poczesnej (2004).

Do spółek usługowych, które wydały największą ilość środków na inwestycje w 2004 roku zalicza się Comarch – dostawca rozwiązań informatycznych dla przedsiębiorstw. Firma zajmuje się także kompleksową obsługą wdrożonych rozwiązań IT i usługami doradczymi. Comarch jest największym wśród analizowanych polskich przedsiębiorstw, które ulokowały swoje inwestycje w obrębie Specjalnej Strefy Ekonomicznej Krakowski Park Technologiczny (SSE-KPT). Łączna wartość nakładów inwestycyjnych Comarchu w SSE-KPT, w okresie od rozpoczęcia działalności w Strefie do końca 2005 roku, wyniosła 78,0 mln złotych. Suma inwestycji Comarchu w latach 2000-2005 wynosi 93,1 mln zł, co pokazuje, że Comarch zdecydowaną większość nakładów poniósł w Krakowie. Producent oprogramowania charakteryzuje się najwyższymi, po RR Donnelley Polska, nakładami inwestycyjnymi poniesionymi na terenie SSE-KPT, a deklarowane wielkości inwestycji i zatrudnienia firmy w SSE-KPT zostały trzykrotnie przekroczone. W czerwcu 2005 roku firma zakończyła pierwszy etap rozbudowy własnego centrum oprogramowania, który obejmował trzy segmenty biurowe i budynek techniczny. W tym samym czasie rozpoczęto realizację etapu drugiego, w którego ramach powstaną następne cztery segmenty biurowe. Nowoczesne centrum oprogramowania zostanie oddane do użytku do końca 2006 roku i będzie miejscem pracy dla kolejnych kilkuset inżynierów oprogramowania. Wartość drugiej fazy inwestycji wyniesie 30 mln zł. Poza inwestycjami w SSE Comarch inwestuje w swoje pozakrakowskie oddziały, m.in. w centrum badawczo-rozwojowe w Warszawie oraz placówki w Rosji

(Moskwa) i Finlandii (Helsinki). Pod względem ilości zatrudnionych w SSE, Comarch zajmuje pierwsze miejsce. Liczba nowych miejsc pracy w krakowskiej spółce dynamicznie rośnie – według danych z 30 września 2006 roku firma miała 2391 pracowników. Dziewięć miesięcy wcześniej przedsiębiorstwo to zatrudniało 1755 osób, z czego na terenie SSE zatrudnionych w grudniu 2005 roku było 935 osób.

Kolejnym dużym inwestorem w sektorze usług są Poszukiwania Nafty i Gazu Kraków – firmą specjalizującą się w świadczeniu usług związanych z poszukiwaniem i udostępnianiem złóż ropy naftowej i gazu ziemnego. Na wysokiej pozycji wśród największych inwestorów w 2004 roku znajduje się TP EmiTel. Firma ta świadczy szerokie spektrum usług telekomunikacyjnych, w tym m.in. w zakresie przesyłania sygnałów radiofonicznych, telewizyjnych, telekomunikacyjnych oraz doradztwa technicznego w dziedzinie radiokomunikacji. Do grupy czołowych inwestorów w opisywanej branży zaliczyć można również Geofizykę Kraków – przedsiębiorstwo zajmujące się poszukiwaniem złóż węglowodorów, wód geotermalnych oraz monitorowaniem złóż i zbiorników gazu. Wśród polskich inwestorów (o przychodach poniżej 50 mln zł) prowadzących działalność w SSE znalazło się telefoniczne centrum obsługi klienta Az-Soft. Nakłady inwestycyjne firmy Az-Soft w SSE-KPT wyniosły do końca 2005 roku 13,2 mln zł i przeznaczone były w dużym stopniu na budowę Centrum Biznesu i Innowacji Copernicus. W najbliższym czasie w SSE-KPT ponad 10 mln zł zamierza zainwestować polska firma informatyczna z Łodzi Ericpol Telecom.

Należy wspomnieć, że w rejonie ulicy Zawilej rozwija się Zielona Strefa Przedsiębiorczości Business Park Zawila, której inicjatorem byli prywatni przedsiębiorcy działający w tej okolicy (m.in. firma Alstar). Powstanie Strefy jest związane z pomysłem stworzenia pierwszego w Krakowie w pełni uporządkowanego obszaru, wzorcowo łączącego działalność gospodarczą z wymogami ochrony środowiska. ZSP Business Park Zawila ma objąć około 80 hektarów pomiędzy Borkiem Fałęckim, Klinami i Kobierzynem. Do największych inwestorów w Strefie należy Alstar – firma specjalizująca się w budowaniu, wynajmowaniu i zarządzaniu nieruchomościami komercyjnymi. Ponadto siedziby mają tu m.in.: hurtownie materiałów budowlanych (Attic, Liberta, Dach-Centrum), firmy poligraficzne (Omeko, Małopolska Poligrafia), dostawca maszyn piekarskich (Geth), a także producent odzieży (Tex-Prim). Na teren strefy przeniósł swoją siedzibę z centrum Krakowa dystrybutor rozwiązań informatycznych Veracomp.

Na podstawie posiadanych informacji można przyjąć, że w badanym okresie, największą wartością inwestycji poniesionych na terenie samego Krakowa przez wszystkie

analizowane przedsiębiorstwa polskie charakteryzował się Comarch. Inne krakowskie przedsiębiorstwa (np. Tele-Fonika Kable), zainwestowały znaczną część środków w zakłady produkcyjne i oddziały znajdujące się poza Krakowem (m.in. w zakłady w Myślenicach, Bydgoszczy i Szczecinie).

3.3. Podsumowanie i rekomendacje

O ile w strukturze inwestycji zagranicznych według sekcji PKD widoczna jest dominacja przemysłu przetwórczego i pośrednictwa finansowego w ogóle zainwestowanego kapitału, to analiza inwestycji prywatnych przedsiębiorstw polskich pokazuje, że przeważają inwestycje firm handlowych, do których należą m.in. Orlen Oil, Arge i Alma Market. Do grona najważniejszych polskich inwestycji w Krakowie można zaliczyć inwestycje ComArchu oraz nakłady poniesione na budowę przestrzeni biurowej, z których największe w analizowanym okresie dotyczą realizacji kompleksu biurowego Buma Square. Warto zauważyć, że inne duże krakowskie przedsiębiorstwa, np. Tele-Fonika Kable, zainwestowały znaczną część środków w zakłady produkcyjne i oddziały znajdujące się poza Krakowem.

Ogólna wartość dokonanych w badanym okresie inwestycji polskich przedsiębiorstw zarejestrowanych w Krakowie, stanowi zaledwie niewielką część nakładów poniesionych przez przedsiębiorstwa zagraniczne. Należy zauważyć, że firmy zagraniczne generują ogółem nieco ponad dwa razy więcej przychodów niż firmy polskie. W wartości inwestycji przewaga firm zagranicznych jest jeszcze większa.

W świetle powyższych informacji działania Urzędu powinny skupić się na promocji istniejących programów inwestycyjnych (także tych realizowanych poza urzędem) skierowanych do lokalnych przedsiębiorców. Z wywiadów prowadzonych przez autorów w ramach różnych projektów wynika, że co najmniej kilkanaście średniej wielkości inwestycji zostało wstrzymanych z powodu zniechęcenia lokalnych przedsiębiorców długością trwania procedur (nawet nie długością okresu wydawania pozwoleń na budowę, ale czasu związanego z kompletowaniem i weryfikacją dokumentów) oraz niejasnością przepisów. Główny nacisk należy tu położyć nadal na skrócenie okresu wydawania pozwoleń, maksymalne uproszczenie procedur oraz bezpośredni kontakt z lokalnym inwestorem inicjowany ze strony Urzędu w razie niekompletności informacji. W celu wyrażenia swojej opinii i skonfrontowania jej z opiniami dużych przedsiębiorstw średni inwestorzy polscy powinni brać udział w spotkaniach organizowanych przez Prezydenta Miasta.

Inwestycje polskich przedsiębiorców prywatnych w Krakowie

- Branża handlowa skupia większość inwestycji dużych polskich przedsiębiorstw,
- Stosunkowo niewielka wartość polskich inwestycji prywatnych w porównaniu z inwestycjami zagranicznymi.

Rekomendacje

- Kontynuacja programów wspierających inwestycje lokalnych przedsiębiorców,
- Bezpośredni kontakt z lokalnym inwestorem inicjowany przez Urząd oraz wsparcie procesu inwestycyjnego na każdym jego etapie,
- Organizacja spotkań dla średniej wielkości lokalnych inwestorów (lub włączenie ich do cyklicznych spotkań z dużymi inwestorami).

4. Sytuacja na rynku pracy

4.1. Zatrudnienie i bezrobocie

Liczba pracujących w całej gospodarce Krakowa wynosiła w końcu 2005 roku 249,1 tys. osób²³. W analizowanym okresie doszło początkowo do znacznego spadku liczby pracujących z 259,7 tys. w 2000 roku do 238,3 tys. w 2002 roku. Od tego momentu sytuacja na rynku pracy ulegała stopniowej poprawie i każdego roku przybywało w Krakowie 2,5-3,8 tysięcy pracujących. W tym samym czasie liczba ludności miasta nieco spadła z 759,0 tys. w 2001 roku do 756,6 tys. w 2005 roku.

Kraków jest dominującym rynkiem pracy, stanowi też centrum dojazdów do pracy w województwie małopolskie. Duże dysproporcje na rynku pracy występują w skali Małopolski – w 2005 roku w Krakowie pracowało w sektorze prywatnym 47,2% ogółu zatrudnionych w województwie małopolskim, podczas gdy w stolicy województwa mieszkało wówczas 23,2% jego ludności. Według danych na temat zatrudnienia według faktycznego miejsca pracy w gospodarce narodowej Kraków pozostaje daleko w tyle za Warszawą (746,1 tys. pracujących w 2005 roku), ale wyprzedza za to pozostałe duże miasta Polski: Poznań (222,2 tys.), Trójmiasto (211,6 tys.), Łódź (197,6 tys.), Wrocław (189,7 tys.) i Katowice (143,5 tys.). Podobną pozycję wśród dużych ośrodków zajmuje stolica Małopolski pod względem zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw (164,6 tys. osób).

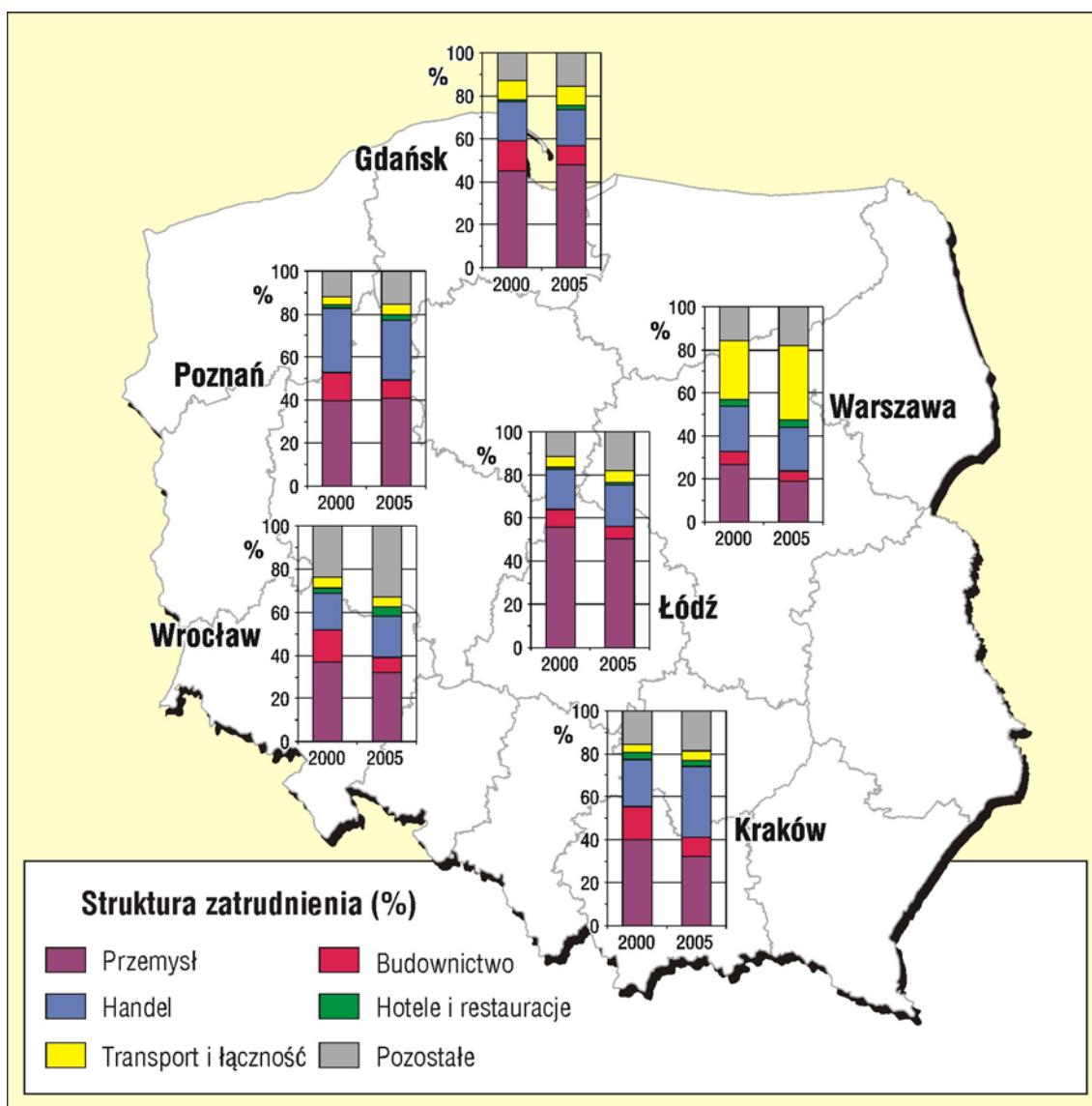
Wśród pracujących przeważają nieznacznie mężczyźni, ale w badanym okresie odsetek kobiet zwiększył się z 47,9% w 2000 roku do 49,1% w 2005 roku. W sektorze prywatnym zatrudnionych było w 2005 roku 58,2% ogółu pracujących w Krakowie (bez małych firm). Odsetek ten zwiększył się w ciągu 5 lat o 6,7 punktu procentowego.

W strukturze zatrudnienia zaobserwować można postępujący spadek znaczenia działalności przemysłowej w gospodarce miasta. W 2000 roku w przemyśle pracowało 32,9% ogółu zatrudnionych, a w usługach 66,7%, natomiast w 2005 roku – 26,6% w przemyśle i 73,4% w usługach. Wskazuje to wyraźnie na proces terejaryzacji gospodarki miasta.

Analiza zatrudnienia ograniczona do sektora przedsiębiorstw pokazuje, że w porównaniu z innymi dużymi miastami krakowska specyfika wiąże się ze znaczącym i rosnącym (z 22% do 33%) udziałem zatrudnienia w działalności handlowej (rys. 19). W żadnym z innych dużych ośrodków miejskich nie obserwujemy tak znacznego wzrostu

²³ Dane te dotyczą podmiotów gospodarczych zatrudniających powyżej 9 osób według faktycznego miejsca zatrudnienia.

udziału sektora handlowego w strukturze zatrudnienia. Wzrostowe tendencje wykazuje w Krakowie sektor usług, zwłaszcza kategoria pozostałe działalności, w ramach której funkcjonują firmy zajmujące się obsługą przedsiębiorstw (m.in. rachunkowość, informatyka, sprzątanie, ochrona) – w skali kraju wielkość wzrostu tego typu działalności w badanym okresie była jednak przeciętna. Pewną specyfiką Krakowa jest drugi *ex aequo* wśród największych miast udział zatrudnienia w hotelach i restauracjach (3% ogółu zatrudnionych). W porównaniu z innymi miastami umiarkowane rozmiary miało w stolicy Małopolski kurczenie się zatrudnienia w przemyśle – w latach 2000-2005 udział tego sektora zmniejszył się w Krakowie z 40% do 32% ogółu zatrudnionych w sektorze przedsiębiorstw.

Rys. 19. Struktura zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw wybranych miast Polski w 2000 i 2005 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Biuletynu Statystycznego* (2001, 2006).

Interesujące są dane obrazujące liczbę przyjęć do pracy i zwolnień z pracy w krakowskich firmach w 2004 roku²⁴ (tab. 19). Wśród sekcji, gdzie liczba przyjęć przewyższa liczbę zwolnień wymienić należy obsługę firm i nieruchomości oraz przetwórstwo przemysłowe. Wskazuje to na rosnącą rolę obsługi nieruchomości i firm w gospodarce miasta. Również przemysł przetwórczy, mimo że jego udział w ogólnej strukturze zatrudnienia maleje, nadal odgrywa ważną rolę na lokalnym rynku pracy. Najmniej korzystne saldo przyjęć i zwolnień charakteryzuje handel, gdzie liczba osób zwolnionych przewyższała o 4,5 tys. liczbę osób przyjętych. Sekcja ta charakteryzuje się największą rotacją kadry (stosunek przyjęć i zwolnień do ogólnej liczby pracujących). Duża rotacja kadry występuje również w budownictwie, które jest działalnością o wyraźnej sezonowości. W przemyśle i usługach rynkowych poziom rotacji kadr jest niższy, a najbardziej stabilne zatrudnienie charakteryzuje te sekcje gospodarki, w których dominuje sektor publiczny.

Tab. 19. Pracujący, przyjęcia i zwolnienia z pracy w 2004 roku według sekcji PKD

PKD	Sekcja	Pracujący	%	Przyjęcia do pracy w 2004 r.	%	Zwolnienia z pracy w 2004 r.	%	Saldo przyjęć i zwolnień
A + B	Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	703	0,3	124	0,2	126	0,2	-2
C	Górnictwo	159	0,1	105	0,2	43	0,1	62
D	Przetwórstwo przemysłowe	43 814	17,9	11 067	19,1	9 895	16,8	1 172
E	Zaopatrywanie w energię	4 771	2,0	285	0,5	261	0,4	24
F	Budownictwo	17 856	7,3	7 318	12,6	7 256	12,3	62
G	Handel	36 079	14,8	15 973	27,5	20 461	34,8	-4 488
H	Hotele i restauracje	6 547	2,7	1 307	2,3	1 343	2,3	-36
I	Transport, magazyny i łączność	15 936	6,5	1 597	2,8	2 357	4,0	-760
J	Pośrednictwo finansowe	8 545	3,5	2 526	4,4	2 532	4,3	-6
K	Obsługa nieruchomości i firm	30 077	12,3	9 071	15,6	6 663	11,3	2 408
L	Administracja publiczna i obrona narodowa	14 759	6,0	2 066	3,6	1 425	2,4	641
M	Edukacja	34 478	14,1	2 949	5,1	2 994	5,1	-45
N	Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	22 495	9,2	2 728	4,7	2 482	4,2	246
O	Pozostała działalność usługowa	8 344	3,4	927	1,6	935	1,6	-8
	Ogółem	244 563	100,0	58 043	100,0	58 773	100,0	-730

Uwaga: Dane o pracujących dotyczą pracujących według faktycznego miejsca pracy, bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie. Dane o przyjęciach do pracy i zwolnieniach z pracy dotyczą pełnozatrudnionych, bez pracowników sezonowych i zatrudnionych dorywczo; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, według siedziby zarządu jednostki.

Źródło: Województwo Małopolskie (2006).

²⁴ Dane te dotyczą zatrudnionych według siedziby zarządu firmy, a nie zatrudnionych według faktycznego miejsca pracy.

Wysokość wynagrodzeń w Krakowie kształtuje się w porównaniu z innymi dużymi miastami niezbyt korzystnie. Wśród miast wojewódzkich w świetle danych GUS (*Biuletyn* 2006) Kraków zajmuje szóste miejsce, a według firmy Sedlak & Sedlak piąte (*Wynagrodzenia Polaków* 2006). Według GUS średnie wynagrodzenie w krakowskim sektorze przedsiębiorstw wynosiło 2433 zł. Wynagrodzenia w Szczecinie były wyższe o 47 zł, w Poznaniu o 269 zł, a w Gdańsku aż o 644 zł. Warszawskie i katowickie przeciętne płace oscyływały wokół 3500 zł brutto. W badaniach Sedlak & Sedlak stolicę Małopolski wyprzedziła Warszawa (mediana wynagrodzeń 3950 zł, wyższa o 58%), Poznań, Wrocław (mediana wynagrodzeń 2700 zł, wyższa o 8%) i minimalnie Katowice. Krakowska mediana wynagrodzeń wyniosła 2500 zł.

Interesujące jest branżowe zróżnicowanie płac w poszczególnych miastach. W Krakowie 6-procentowy wzrost w latach 2000-2005 wykazały płace w sektorze handlowym, podczas gdy w innych największych ośrodkach miejskich (Gdańsk, Łódź, Poznań, Warszawa, Wrocław) przyrost ten wyniósł od 16 do 24%. W porównaniu z innymi dużymi miastami bardzo niskie płace zanotowano, obok handlu, w krakowskich hotelach i restauracjach. Wysoki (38%) był przyrost wartości wynagrodzeń w krakowskim przemyśle. Tym niemniej pod względem wysokości wynagrodzeń w tym sektorze w 2005 roku Kraków zajmował dopiero czwarte miejsce wśród miast wojewódzkich (za Katowicami, Warszawą, Gdańskiem i Poznaniem).

Na poprawiającą się sytuację na rynku pracy wskazuje niska stopa bezrobocia, która według danych Głównego Urzędu Statystycznego na koniec czerwca 2006 roku wynosiła 6,0%. Stopa bezrobocia w Krakowie jest o wiele niższa niż stopa bezrobocia w województwie małopolskim (12,0%) i w całym kraju (15,7%). Na tle innych miast wojewódzkich, Kraków należy do trzech ośrodków o najniższym bezrobociu, obok Warszawy (5,2%) i Poznania (5,5%).

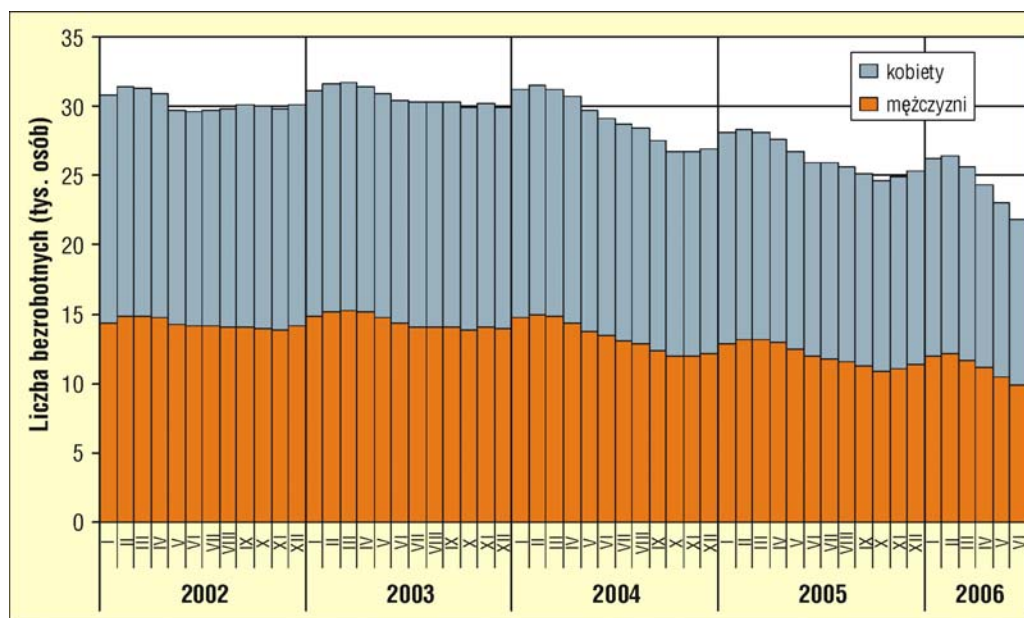
W analizowanym sześcioleciu 2000-2005 można wyróżnić trzy okresy, charakteryzujące się różnymi tendencjami w zakresie zmian stopy bezrobocia (tab. 20, rys. 20). W pierwszym okresie doszło do wzrostu liczby bezrobotnych z 24,5 tys. na koniec 2000 roku do 29,7 tys. na koniec 2001 roku. Oznaczało to wzrost stopy bezrobocia odpowiednio z 6,5% do 8,2%. Do połowy 2004 roku poziom bezrobocia był stabilny i wahał się w zależności od miesiąca między 29,5 a 31,5 tys., ze stopą bezrobocia utrzymującą się na poziomie bliskim 8,5%. Największą liczbę bezrobotnych – 31,7 tys., odnotowano w marcu 2003 roku. Od połowy 2004 roku liczba bezrobotnych systematycznie spada, osiągając 26,9 tys. (7,5%) na koniec 2004 roku, 25,3 tys. (6,9%) na koniec 2005 roku oraz 21,8 tys. (6,0%)

w czerwcu 2006 roku. W ciągu trzech ostatnich lat (czerwiec 2003-czerwiec 2006) liczba zarejestrowanych bezrobotnych spadła o 8,6 tys. osób. Oznacza to spadek liczby osób pozostających bez pracy o 28,3% oraz obniżenie stopy bezrobocia o 2,5 punktu procentowego. Zmiany liczby bezrobotnych w Krakowie w poszczególnych okresach odzwierciedlają ogólnokrajowe tendencje, przy czym sytuacja w Krakowie była zdecydowanie lepsza.

Tab. 20. Liczba bezrobotnych oraz stopa bezrobocia w Krakowie w latach 2000-2005

Rok i miesiąc	Stopa bezrobocia	Liczba bezrobotnych	w tym kobiety	% kobiet
XII 2000	6,5	24 454	14 198	58,1
XII 2001	8,2	29 746	16 295	54,8
VI 2002	8,2	29 627	15 422	52,1
XII 2002	8,4	30 132	15 957	53,0
VI 2003	8,5	30 453	16 072	52,8
XII 2003	8,3	29 926	15 930	53,2
VI 2004	8,1	29 135	15 701	53,9
XII 2004	7,5	26 905	14 770	54,9
VI 2005	7,1	25 958	13 967	53,8
XII 2005	6,9	25 324	13 973	55,2
VI 2006	6,0	21 834	11 987	54,9

Źródło: Dane Grodzkiego Urzędu Pracy w Krakowie.

Rys. 20. Liczba bezrobotnych mężczyzn i kobiet w latach 2000-2005

Źródło: Dane Grodzkiego Urzędu Pracy w Krakowie.

Wśród bezrobotnych w Krakowie przeważają kobiety, które stanowią obecnie około 55% ogół zarejestrowanych w urzędzie pracy. Jest to wartość nieco niższa niż średnia wojewódzka (55,4%), ale wyższa niż średnia krajowa (53,6%). Warto zwrócić uwagę na to,

że liczba bezrobotnych kobiet podlega mniejszym wahaniom sezonowym. W przypadku bezrobotnych mężczyzn fluktuacje te są dużo większe. Odsetek kobiet wśród bezrobotnych na początku analizowanego okresu wynosił 58%. Później w okresie ogólnego wzrostu bezrobocia udział ten spadł do poziomu 52-54%, a w okresie poprawy sytuacji na rynku pracy od 2004 roku ponownie wzrósł i osiągnął wówczas poziom 53-56%. Dane te wskazują, że pozycja mężczyzn na rynku pracy, zwykle bardziej uprzywilejowana niż pozycja kobiet, w okresie pogarszającej się sytuacji gospodarczej słabnie. Z drugiej strony przy poprawiającej się koniunkturze to zwykle mężczyźni szybciej znajdowali zatrudnienie, natomiast bezrobocie wśród kobiet zmniejszało się nieco wolniej.

Struktura wykształcenia wśród krakowskich bezrobotnych w 2005 roku kształtowała się następująco: osoby z wykształceniem wyższym stanowiły 14,7% bezrobotnych, policealnym i średnim zawodowym – 24,5%, średnim ogólnokształcącym – 10,7%, zasadniczym zawodowym – 23,2%, a gimnazjalnym i poniżej – 26,9%. Porównując te wartości ze strukturą wykształcenia całej populacji, można stwierdzić, że najlepiej na rynku pracy radzą sobie osoby z wykształceniem wyższym i średnim ogólnokształcącym. Natomiast osób z pozostałych poziomów wykształcenia jest wśród bezrobotnych więcej niż ich udział w dorosłej ludności całego miasta. Aczkolwiek w ostatnim okresie, kiedy bezrobocie w mieście spadało, tendencje w tych grupach wykształcenia były odwrotne niż można by się było spodziewać: między 2002 a 2005 rokiem wzrosła nieznacznie liczba bezrobotnych z wykształceniem wyższym (z 3,5 tys. do 3,7 tys.) i średnim ogólnokształcącym (z 2,6 tys. do 2,7 tys.), natomiast znacznie obniżyła się liczba bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym (z 8,4 tys. do 5,9 tys.), gimnazjalnym i poniżej (z 8,3 tys. do 6,8 tys.) oraz policealnym i średnim zawodowym (z 7,4 tys. do 6,2 tys.) (*Informacja o bezrobociu 2005, 2006*). Poprawa sytuacji na lokalnym rynku pracy w ciągu ostatnich 2-3 lat przyniosła zatem największe korzyści osobom o średnim i niskim wykształceniu. Zastanawiający jest brak widocznej poprawy sytuacji osób z wykształceniem wyższym i średnim ogólnokształcącym, pomimo poszerzającej się oferty pracy dla tej grupy osób. Wynika to ze zwiększającej się liczby osób legitymujących się tymi rodzajami wykształcenia. Coraz więcej osób kończy studia, ich wymagania rosną, a nie zawsze mogą one się pochwalić odpowiednim doświadczeniem zawodowym. Konkurencja wśród osób wykształconych jest więc znacznie większa niż dawniej. Z drugiej strony maleje zainteresowanie szkołami zawodowymi, podczas gdy osoby z wykształceniem zawodowym, posiadając konkretne umiejętności, są ciągle potrzebne i coraz bardziej poszukiwane na rynku pracy. Zmiany w strukturze

wykształcenia wynikają również z tego, że wiele osób o niższym wykształceniu przekroczyło już wiek emerytalny.

Niepokojące są dane o wzrastającym odsetku osób długotrwale bezrobotnych. W 2000 roku osoby pozostające bez pracy powyżej jednego roku stanowiły 32,6% ogółu bezrobotnych, a w 2004 roku już 48,9%. Systematycznie zmniejsza się liczba osób posiadających prawo do zasiłku: z 20,5% w 2000 roku do 12,5% w 2004 roku. Przy realizacji miejskiej polityki społecznej należy zwrócić szczególną uwagę właśnie na tę grupę bezrobotnych, którym będzie coraz trudniej powrócić na rynek pracy.

Co piąta osoba pozostająca bez pracy nigdy wcześniej nie pracowała. Spośród pozostałych osób największą grupę w 2005 roku stanowiły osoby, które uprzednio pracowały w handlu (28,5% bezrobotnych poprzednio pracujących). Znacząca grupa bezrobotnych pracowała wcześniej w przemyśle przetwórczym (18,5%), w pozostałej działalności usługowej (12,2%) i w budownictwie (11,9%). Analizując zmiany w liczbie osób bezrobotnych według ich ostatniego miejsca pracy, można zauważyć, że w prawie wszystkich sekcjach gospodarki ich liczba spada za wyjątkiem sekcji O – pozostałej działalności usługowej, komunalnej, społecznej i indywidualnej. Przyglądając się procentowemu udziałowi grup bezrobotnych według ich ostatniego miejsca pracy w okresie 2002-2005 (tab. 21), warto zwrócić uwagę na zwiększający się odsetek bezrobotnych pracujących wcześniej w handlu i pozostałych działalnościach usługowych. Najbardziej zmniejszył się natomiast udział bezrobotnych pracujących uprzednio w przemyśle przetwórczym i budownictwie (*Informacja o bezrobociu 2005, 2006*).

We współczesnych analizach rynku pracy należy obok problemu bezrobocia zająć się poważniej kwestią niedopasowania profilu wykształcenia absolwentów do istniejących ofert pracy. Analiza zawodów nadwyżkowych i deficytowych (*Ranking 2006*) została oparta na sprawozdaniach składanych do Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej przez urzędy pracy (MPiPS-01) na temat bezrobocia. Dane dotyczą obszaru województwa małopolskiego. Do zawodów nadwyżkowych, w których liczba ofert pracy jest mniejsza niż liczba bezrobotnych osób, należą: sprzedawca, asystent ekonomiczny, kucharz, ślusarz, krawiec. Wśród czterech zawodów, w których deficyt ofert się pogłębił są: ekonomista i technik żywienia i gospodarstwa domowego, asystent ekonomiczny oraz kategoria bez zawodu (*Ranking 2006*).

O poprawie sytuacji na lokalnym rynku pracy świadczy zmniejszająca się liczba zgłaszanych w urzędzie pracy zwolnień grupowych. Plan redukcji zatrudnienia zgłosiły w 2001 roku 162 zakłady, co łącznie dotknęło ponad 7,7 tys. osób. W 2005 roku takich

zakładów było już tylko 20, a zwolnionych miało być 1,7 tys. osób (*Informacja o bezrobociu 2005, 2006*).

Tab. 21. Bezrobotni według ostatniego miejsca pracy a zgłoszone miejsca pracy w Krakowie według sekcji PKD

PKD	Sekcja	2002				2005			
		Liczba bezrobotnych	Udział danej sekcji w %	Zgłoszone miejsca pracy	Udział danej sekcji w %	Liczba bezrobotnych	Udział danej sekcji w %	Zgłoszone miejsca pracy	Udział danej sekcji w %
A+B	Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	259	1,1	21	0,3	147	0,7	58	0,3
C	Górnictwo	39	0,2	4	0,1	21	0,1	3	0,0
D	Przetwórstwo przemysłowe	5 009	21,1	1 135	17,7	3 685	18,5	2 969	16,5
E	Zaopatrywanie w energię	74	0,3	5	0,1	48	0,2	15	0,1
F	Budownictwo	3 680	15,5	1 086	17,0	2 359	11,9	3 374	18,7
G	Handel	6 271	26,4	1 647	25,8	5 671	28,5	3 611	20,1
H	Hotele i restauracje	991	4,2	339	5,3	853	4,3	907	5,0
I	Transport, magazyny i łączność	833	3,5	209	3,3	714	3,6	531	2,9
J	Pośrednictwo finansowe	277	1,2	70	1,1	296	1,5	240	1,3
K	Obsługa nieruchomości i firm	1 652	6,9	929	14,5	1 346	6,8	3 680	20,4
L	Administracja publiczna i obrona narodowa	534	2,2	286	4,5	552	2,8	524	2,9
M	Edukacja	737	3,1	109	1,7	660	3,3	460	2,6
N	Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	1 203	5,1	208	3,3	1 010	5,1	467	2,6
	Pozostała działalność	2 205	9,3	347	5,4	2 456	12,3	1 167	6,4
	Brak danych	7	0,0			71	0,4		
	Razem poprzednio pracujący	23 772	100,0	6 395	100,0	19 889	100,0	18 006	100,0
	Dotychczas nie pracujący	6 360	–	–	–	5 435	–	–	–
	Ogółem	30 132	–	–	–	25 324	–	–	–

Źródło: *Informacja o bezrobociu (2005, 2006)*.

Wzrasta natomiast liczba ofert pracy kierowanych do urzędu pracy. Do krakowskiego urzędu pracy trafiło w 2005 roku 18 tys. ofert pracy, co stanowi blisko trzykrotny wzrost w porównaniu z rokiem 2002 (*Informacja o bezrobociu 2005, 2006*). Mimo, że wiele ofert pracy nie przechodzi przez urzędy pracy²⁵, to liczby te oznaczają znaczące ożywienie na rynku pracy. Interesujące jest porównanie zgłaszanych ofert w podziale na sekcje z przedstawioną wyżej strukturą bezrobotnych według ich ostatniego miejsca zatrudnienia. Najwięcej ofert pochodzi z firm działających w obsłudze firm i nieruchomości (20,4%) i handlu (20,1%), co jednak ma niewielki wpływ na zmniejszenie liczby bezrobotnych w tej drugiej sekcji gospodarki. Inaczej jest w przypadku przemysłu przetwórczego i budownictwa, gdzie zwiększająca się liczba ofert pracy idzie w parze ze zmniejszającą się liczbą bezrobotnych, którzy pracowali wcześniej w tych branżach. Jedynie w przypadku dwóch

²⁵ Posiadanie własnej bazy kandydatów przez duże firmy jest głównym powodem niekorzystania przez nie z pomocy urzędów pracy (*Obserwator Gospodarczy 2006b*).

branż – obsługi nieruchomości i firm oraz budownictwa – liczba ofert przekroczyła liczbę osób bezrobotnych. Sytuacja taka miała miejsce w latach 2004 i 2005. Wzrost ofert w tych dwóch branżach wiąże się w przypadku pierwszej z rozwojem w Krakowie zagranicznych firm działających w zakresie rachunkowości, księgowości i outsourcingu procesów biznesowych (duże nabory prowadzone przez Cap Gemini, Lufthansę, Ahold), czy telemarketingu, a w przypadku drugiej – z boomem na rynku nieruchomości oraz wyjazdami do pracy.

Warto zwrócić uwagę, że badania prowadzone w regionie małopolskim wskazują na największy popyt na przedstawicieli handlowych i pracowników fizycznych zarówno w dużych, jak i małych i średnich przedsiębiorstwach (*Obserwator gospodarczy* 2006b). Najlepszym rozwiązaniem wydaje się być uruchomienie kompleksowych kursów doszkalających (przekwalifikowujących). W dużych przedsiębiorstwach zaobserwowano natomiast znaczące zainteresowanie specjalistami, z reguły o wysokich kwalifikacjach. Poszukiwani są doradcy-specjaliści, najchętniej z wykształceniem technicznym (*Obserwator gospodarczy* 2006b).

Analiza zawodów deficytowych (*Raport 2006*) wskazuje na istnienie w regionie dużej grupy deficytowych zawodów robotniczych i rzemieślniczych. Brakuje zwłaszcza robotników do prostych prac przemysłowych. Jak pokazują wywiady przeprowadzone w biurach karier oraz raport *Ranking* (2006) na rynku krakowskim występuje również niedobór specjalistów najwyższej klasy – programistów, elektroników, mechanotroniców, itp. Więcej ofert pracy niż bezrobotnych występuje w przypadku pracowników administracyjnych (saldo: +1142 w województwie małopolskim w roku 2005), nauczycieli języków obcych (+161). Do zawodów deficytowych kwalifikują się również te, które są rzadko uczone w szkołach – telemarketer (+213) czy ankieter (+197). Powyższe specjalności trudno określić mianem deficytowych, gdyż dominują tu profesje, które są związane z określonymi umiejętnościami i predyspozycjami, nie zaś z konkretnym zawodem, który osoba na dane stanowisko musi posiadać. Często do wykonywania pracy w tych zawodach mogą być skierowane osoby o dowolnym zawodzie, po odpowiednim przeszkoleniu.

4.2. Uczelnie na krakowskim rynku pracy

Brak jest kompleksowych badań, które mogłyby określić, jakie jest wykorzystanie kadr kształconych na krakowskich uczelniach wyższych. Pewne wyobrażenie mogą dawać rankingi szkół wyższych przygotowywane przez niektóre czasopisma, choć metodologia ich opracowania wywołuje pewne kontrowersje.

Ranking tygodnika Newsweek w całości opiera się na badaniach prowadzonych w firmach, które określają ilu absolwentów poszczególnych uczelni pracuje u nich na stanowiskach dyrektorów, kierowników i specjalistów. Spośród krakowskich uczelni niezmiennie wysokie miejsca zajmują w tej klasyfikacji Akademia Górniczo-Hutnicza i Akademia Ekonomiczna (zwykle pierwsza dziesiątka). Nieco słabiej wypada Politechnika Krakowska, choć w ostatnim rankingu znalazła się również w pierwszej dziesiątce. Dalsze miejsca w tym rankingu zajmują Uniwersytet Jagielloński i Akademia Rolnicza. Inne krakowskie szkoły państwowe i prywatne nie pojawiają się w tej klasyfikacji.

Preferencje pracodawców w rankingu Rzeczpospolitej i Perspektyw są jednym z kilkunastu wskaźników służących do oceny wyższych uczelni. Według tych badań bardzo wysoko oceniany jest Uniwersytet Jagielloński (lepsze noty otrzymały jedynie Politechnika Warszawska i Uniwersytet Warszawski). Dość wysokie oceny wśród pracodawców otrzymały Akademia Górniczo-Hutnicza, Akademia Ekonomiczna i Politechnika Krakowska. Dalsze pozycje w tym rankingu otrzymały Akademia Rolnicza, Collegium Medicum UJ i Akademia Pedagogiczna. Z zestawienia powyższych rankingów wynika, że absolwenci Akademii Górniczo-Hutniczej i Akademii Ekonomicznej znajdują się w kręgu zainteresowań pracodawców – osoby kończące te dwie uczelnie wyróżniają się znaczącym udziałem wśród ogółu kadry kierowniczej i specjalistycznej. Pracodawcy deklarują zainteresowanie zatrudnianiem absolwentów UJ, chociaż edukacja uniwersytecka z natury rzeczy nie ma charakteru specjalistycznego kształcenia zawodowego.

Kolejny ranking uczelni, przygotowywany przez tygodnik Wprost, zawiera wskaźnik syntetyczny określany jako „ocena szans kariery zawodowej”, który zawierać ma zmienne cząstkowe określające popyt na absolwentów na rynku pracy, ocenę absolwentów przez pracodawców oraz tzw. „ścieżki kariery” (płace absolwentów, udział w konkursach na różne stanowiska, tempo awansu). Trzeba jednak przyznać, że wskaźnik ten jest słabo zróżnicowany w skali całego kraju. Mimo to, krakowskie uczelnie w swoich kategoriach (uniwersytety, uczelnie techniczne, uczelnie rolnicze, itp.) uzyskują z reguły wyższe oceny niż pozostałe uczelnie.

Braki opisanych rankingów powinny skłonić krakowskie uczelnie do podjęcia własnych badań nad tym, jak radzą sobie ich absolwenci na rynku pracy. Obecnie badania takie prowadzi (m.in. Akademia Rolnicza czy Politechnika Krakowska) lub zamierza rozpocząć kilka uczelni krakowskich (np. Uniwersytet Jagielloński). Ze względu na trudności organizacyjne zwykle przeprowadzane są one wkrótce (do pół roku) po opuszczeniu uczelni przez absolwentów, co daje jednak niepełny obraz ich losów na rynku pracy.

Dynamicznie rozwija się współpraca między krakowskimi uczelniami i miejscowymi przedsiębiorstwami. Dla przykładu w krakowskim sektorze informatycznym obejmuje już ona wszystkie, poza wspólnymi centrami badawczo-rozwojowymi, typy kooperacji (Micek 2006b). Od połowy lat 1990. na uczelniach wyższych powstają biura karier, których zadaniem jest wspieranie studentów i absolwentów na rynku pracy. Najaktywniejsze biura karier działają na uczelniach technicznych (Akademia Górniczo-Hutnicza i Politechnika Krakowska), a także na Uniwersytecie Jagiellońskim, Akademii Ekonomicznej i Akademii Rolniczej. O rozwój biur karier dbają również uczelnie prywatne, zwłaszcza Wyższa Szkoła Europejska im. ks. Józefa Tischnera, Krakowska Szkoła Wyższa im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego czy Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości.

Jak wskazują przeprowadzone wywiady w biurach karier krakowskich uczelni ich współpraca z przedsiębiorstwami znacznie zintensyfikowała się w ciągu ostatnich kilku lat. Zainteresowanie absolwentami krakowskich uczelni wykazują nie tylko firmy z Krakowa i okolic, ale także z innych regionów Polski oraz firmy zagraniczne. Przykładowo w jednym z najstarszych w Polsce biur karier działającym przy Politechnice Krakowskiej liczba ofert pracy zwiększyła się w ostatnich latach z kilku ofert w ciągu tygodnia do kilkunastu dziennie. Widoczne jest również rosnące zainteresowanie pracodawców targami pracy.

Z jednej strony ożywienie to wynika z poprawy sytuacji gospodarczej kraju, rozwoju krakowskiego rynku przedsiębiorstw oraz pojawienia się w mieście i jego okolicach wielu inwestorów zagranicznych, z drugiej strony z rozwoju samych biur karier, poprawy ich organizacji oraz ze zwiększenia ich znajomości wśród przedsiębiorców. Dzięki temu biura karier stały się ważnym kanałem przepływu ofert pracy trafiających zwłaszcza do tych młodych osób, które mają trudności w odnalezieniu się na rynku pracy i powiększają zwykle szeregi bezrobotnych. Wiele dużych krakowskich przedsiębiorstw ma podpisane umowy o współpracy i przy kolejnych rekrutacjach pracowników zwraca się o pomoc do biur karier. Oferują one wiele możliwości wymiany informacji między pracodawcami a potencjalnymi pracownikami poprzez bazy ofert pracy (często internetowe), bazy absolwentów poszukujących pracy, organizację prezentacji pracodawców, wizyty w zakładach pracy czy wreszcie poprzez organizację targów pracy.

Badani przedstawiciele biur karier krakowskich uczelni zwracają uwagę na szczególne ożywienie na rynku pracy dla absolwentów w ciągu ostatnich dwóch lat. Na uczelniach technicznych szczególnie poszukiwani są specjaliści z zakresu budownictwa, mechaniki, informatyki i architektury. Menedżerowie 16 badanych firm włączonych w procesy umiędzynarodowienia wskazują, że na rynku pracy istnieje niedobór pracowników. Z drugiej

strony, badania Urzędu Marszałkowskiego pokazują, że małopolskie uczelnie powinny wykształcić w 2006 roku co najmniej 27 tysięcy absolwentów przygotowanych do pracy w jednostkach BPO (absolwenci ekonomii i kierunków, na których nabywa się podstawowe umiejętności informatyczne). W tym samym roku przybyło w Krakowie około 1,6 tys. absolwentów informatyki ze wszystkich uczelni i rodzajów studiów oraz 1,8 tys. osób kończących informatykę stosowaną. Konkretnie rozwiązanie problemu wykształcenia studentów informatyki, nieodpowiadającego potrzebom rynku zostało omówione dalej w podrozdziale 4.3.

Najmniejszym zainteresowaniem na rynku pracy cieszą się chemicy, którzy jak wynika z badań Politechniki Krakowskiej najrzadziej znajdują pracę, a jeżeli już znajdą to stosunkowo rzadziej pracują w zawodzie (Tyszkowska-Paździerko 2005). Wzrasta też zainteresowanie absolwentami Akademii Rolniczej, choć oferty kierują do nich głównie firmy spoza Krakowa, co jest spowodowane specyfiką uczelni. Poszukiwani są tutaj zwłaszcza technolodzy żywności, doradcy żywieniowi i specjaliści dla branży rolno-spożywczej.

Przez biura karier Uniwersytetu Jagiellońskiego i Akademii Ekonomicznej, a także prywatnych szkół wyższych, które rozwijają głównie kierunki humanistyczne, trafiają najczęściej oferty z gwałtownie rozwijających się w Krakowie centrów usługowych. W tych przedsiębiorstwach oprócz niezbędnej wiedzy kierunkowej wymagana jest dobra znajomość języków obcych oraz umiejętności interpersonalne, np. umiejętności pracy w zespole, dobrego komunikowania się i jasnego formułowania myśli. Uczelnie te muszą dostosować się zatem do dwóch trendów w polskiej gospodarce: dominacji działalności usługowej oraz postępującej jej globalizacji. Z drugiej strony absolwenci krakowskich uczelni skarżą się na oferty pracy w Krakowie, gdyż powstające coraz to nowe centra finansowe czy obsługi klientów oferują pracę rutynową bez większych perspektyw awansu czy rozwoju. Wielu z nich decyduje się na wyjazd za granicę. Poszukiwani są również informatycy oraz psychologowie i socjologowie. Ci ostatni znajdują zatrudnienie w działach kadr, w firmach rekrutacyjnych, szkoleniowych oraz w badaniach rynku.

Z punktu widzenia firm poważnym mankamentem kandydatów z wyższym wykształceniem jest brak praktycznej znajomości języków obcych (*Obserwator Gospodarczy* 2006a). Znajomość języków obcych wymagana jest zwłaszcza od studentów uczelni technicznych. Na pierwszym miejscu stawiana jest dobra znajomość języka angielskiego oraz co najmniej jednego innego języka zachodnioeuropejskiego: niemieckiego, francuskiego, hiszpańskiego czy włoskiego. Coraz częściej pojawiają się zapytania o rzadziej spotykane języki obce: holenderski, języki skandynawskie, słowiańskie czy krajów bałkańskich.

Wymagania językowe wobec absolwentów przyczyniły się do wprowadzenia zmian w zakresie ich nauczania na wielu uczelniach, choć niektóre z nich przyznają, że warunki nauczania ciągle odbiegają od ideału.

Krakowskie uczelnie, poza Akademią Górniczo-Hutniczą, nie prowadzą kompleksowych badań preferencji pracodawców. Wiedzę o rynku pracy czerpią zwykle z rozmów z poszczególnymi pracodawcami. Większość krakowskich uczelni stara się dostosować swoją ofertę do potrzeb rynku, otwierając nowe kierunki, modyfikując programy istniejących kierunków lub wzbogacając ofertę zajęć dodatkowych, np. w zakresie języków obcych. Na uczelniach publicznych rola biur karier jest słabsza, choć mają one głos doradczy i mają możliwość przedstawienia swojej opinii, co do zmian programowych na uczelni. Dużą rolę odgrywają sami pracownicy naukowcy, którzy również orientują się w zapotrzebowaniu na konkretnych specjalistów, głównie dzięki współpracy z przemysłem. Dzięki temu na wielu uczelniach rozwijane są nowe kierunki m.in. informatyka, w tym informatyka stosowana, biotechnologia czy lingwistyka stosowana, a redukowane lub likwidowane są np. marketing i zarządzanie. Uczelnie deklarują również otwarcie na potrzeby pracodawców i gotowość przygotowania specjalności stosownie do ich zapotrzebowania. Podejście rynkowe o wiele częściej charakteryzuje uczelnie prywatne, które zmuszone są do obserwacji rynku pracy, np. w Wyższej Szkole Zarządzania i Bankowości organizowane są spotkania z rektorem, na których przedstawiane są przez przedstawicieli biur karier informacje o sytuacji na rynku pracy oraz zapotrzebowaniu na pracowników.

Biura karier oferują również rozmaite szkolenia w zakresie poszukiwania pracy, przygotowania się do rozmów kwalifikacyjnych, rozwijania umiejętności interpersonalnych, ale także szkolenia wspierające zakładanie własnych firm przez absolwentów. Przy niektórych uczelniach powstały także studenckie inkubatory przedsiębiorczości.

Rozwija się również współpraca między uczelniami i przedsiębiorstwami w zakresie staży i praktyk. W dużej mierze są one organizowane przez poszczególne wydziały i instytuty. Na wielu uczelniach praktyki wpisane są obowiązkowo w tok studiów. Są one ważne zarówno dla studentów, którzy mają okazję poznać realia pracy w firmach oraz uzyskać praktyczną wiedzę, ale także dla pracodawców, którzy mogą dokonać selekcji najlepszych pracowników. Te formy współpracy znajdują obecnie duże wsparcie z funduszy unijnych, np. wspólny program staży zawodowych Akademii Rolniczej i Uniwersytetu Jagiellońskiego „Dobry Staż”.

Inną formą współpracy, ciągle jeszcze słabo rozwiniętą, są branżowe (zamawiane) prace magisterskie i doktorskie, w których studenci przeprowadzają badania zgodnie

z potrzebami przedsiębiorców. Pojedyncze prace tego typu powstają na Akademii Ekonomicznej i Akademii Górniczo-Hutniczej (zwykle wykonują je już pracujący studenci studiów zaocznych lub wieczorowych). Jak wskazują doświadczenia innych krajów taka forma współpracy jest również skutecznym sposobem wprowadzania studentów na rynek pracy. Z drugiej strony odgrywa ona dużą rolę w rozwoju małych i średnich przedsiębiorstwach, które nie mogą pozwolić sobie na zamawianie badań.

4.3. Podsumowanie i rekomendacje

Sytuacja na krakowskim rynku pracy w analizowanym okresie początkowo uległa pogorszeniu, ale od 2004 zaobserwować można postępującą poprawę, wyrażającą się wzrostem liczby pracujących i liczby ofert nowych miejsc pracy oraz spadkiem stopy bezrobocia. Trzeba pamiętać, że także w najtrudniejszym okresie (2001-2003) stopa bezrobocia w mieście nie przekraczała 9% i była niższa niż w pozostałych częściach kraju, w tym także niższa od stopy bezrobocia w innych dużych miastach Polski. Kraków stanowi drugi po Warszawie rynek pracy oraz zajmuje dominującą pozycję w województwie małopolskim. Na krakowskim rynku pracy wynagrodzenia są w porównaniu z resztą regionu wysokie, stąd też jego kondycja ma istotny wpływ na rozwój całego regionu.

W najbliższym czasie można spodziewać się zwiększonego napływu pracowników z zewnątrz. Z drugiej strony wyzwaniem będzie powstrzymanie odpływu za granicę młodych, dobrze wykształconych absolwentów krakowskich uczelni oraz wykwalifikowanych pracowników.

Wzrost liczby ofert pracy idzie również w parze ze zwiększeniem kanałów przepływu informacji o nowych miejscach pracy: trafiają one w coraz większej liczbie nie tylko do urzędów pracy, ale także poprzez ogłoszenia w prasie i internecie, targi pracy czy uczelniane biura karier obejmują szersze grono osób poszukujących pracy.

W ciągu ostatnich lat dostrzec można postępującą przemianę lokalnego rynku pracy – zwiększa się udział sektora prywatnego oraz udział działalności usługowych. Na pierwsze miejsce wysuwa się zwłaszcza obsługa firm i nieruchomości, o czym świadczy wzrastająca liczba ofert pracy w tej sekcji oraz głosy przedstawicieli biur karier krakowskich uczelni. Wymusza to dostosowanie ścieżek edukacyjnych do zapotrzebowań rynku pracy, zwłaszcza w zakresie znajomości języków obcych. Sytuacja osób lepiej wykształconych na rynku pracy jest nadal dobra, ale w ostatnim okresie uległa nieco pogorszeniu. Oferty pracy dla osób z wykształceniem wyższym nietechnicznym bywają niekiedy mało satysfakcjonujące i odbiegają od ich formalnego wykształcenia.

Z drugiej strony działalność przemysłowa i budownictwo ciągle odgrywają bardzo ważną rolę. Ich dobra kondycja w ostatnim okresie przyczyniła się do zmniejszenia liczby bezrobotnych w Krakowie. Oferty pracy w tych sekcjach przewyższają liczbę poszukujących pracy, występują zarówno niedobory robotników do prostych prac przemysłowych, jak i niektórych specjalistów.

Przechodząc do wskazówek odnośnie stymulowania sytuacji na rynku pracy, ważnym wydaje się wprowadzenie programu wsparcia dla szkół technicznych, tak by kształciły uczniów w lepszych warunkach, a wykształcenie ich absolwentów odpowiadało potrzebom rynku pracy. Uwagę należy zwrócić na kwestie związane ze szkolnictwem zawodowym, współpracując intensywnie zwłaszcza z inwestorami przemysłowymi w celu promocji zawodów pożądaných przez pracodawców.

Warto podjąć inicjatywę promującą powroty absolwentów uczelni krakowskich do miasta – wśród wielu korzyści należy wymienić tu pojawienie się na lokalnym rynku pracy osób z praktyczną znajomością języka angielskiego. Wskazane jest bowiem uruchomienie programów dokształcających w zakresie języków obcych na poziomie wyższym – programy takie mogłyby być realizowane we współpracy z firmami. Korzystne jest również kontynuowanie powiększania oferty kształcenia zagranicznego, zwłaszcza inżynierów.

Odnosząc się do sektorów, w których zaczyna brakować pracowników, należy stwierdzić, że wskazane byłoby uruchomienie programu krótkich kursów doszkalających studentów informatyki i kierunków pokrewnych – oczywiście jest skrojenie takich działań w stosunku do potrzeb istniejących w Krakowie firm. Takie kursy powinny być realizowany w oparciu o kadre przedsiębiorstw. Po przeprowadzeniu analizy zapotrzebowania na pracowników przez firmy IT działania zmierzające do uruchomienia profilowanych szkoleń podjął już Urząd Marszałkowski. Jak najszerszej trzeba włączyć do programu szkoleń małe i średnie przedsiębiorstwa informatyczne, gdyż ich menedżerowie w największym stopniu skarżą się na problemy ze znalezieniem pracowników.

Konieczne jest wzmożenie działań wspomagających pozyskiwanie pracowników spoza regionu – zabiegi służące pozyskaniu wysokowykwalifikowanej kadry z innych ośrodków akademickich Polski należy prowadzić poprzez współpracę z uczelniami z nielicznych już regionów, gdzie występuje względna równowaga na informatycznym rynku pracy (m.in. województwo kujawsko-pomorskie, warmińsko-mazurskie).

Należy również rozpocząć programy pozyskiwania do krakowskich uczelni najlepszych absolwentów szkół średnich i uruchomić odpowiednie programy stypendialne. Istnieje bowiem duże prawdopodobieństwo, że nawet jeżeli ci najlepsi uczniowie wyemigrują

po studiach z Krakowa, powrócą oni do stolicy Małopolski z własnymi firmami lub jako kluczowi pracownicy wchodzących do miasta przedsiębiorstw. Na występowanie powyższego procesu wskazują zagraniczne centra oprogramowania działające w Krakowie, z których co najmniej co czwarte powstało tu m.in. w związku z polskimi pochodzeniem menedżerów lub znajomością Krakowa z okresu studiów (Micek 2006a).

Sytuacja na rynku pracy

- Wzrost liczby pracujących i liczby ofert nowych miejsc pracy,
- Spadek stopy bezrobocia,
- Zwiększenie kanałów przepływu informacji o nowych miejscach pracy,
- Niedobory niektórych specjalistów i robotników do prostych prac przemysłowych.

Rekomendacje

- Programy współpracy szkół zawodowych i techników z firmami,
- Promowanie powrotów absolwentów uczelni krakowskich do miasta,
- Program krótkich kursów doszkalających studentów informatyki i kierunków pokrewnych (włączenie małych i średnich firm),
- Podjęcie działań wspomagających pozyskiwanie pracowników spoza regionu
 - we współpracy z uczelniami z innych ośrodków akademickich,
- Wspieranie programu stypendialnego służącego pozyskiwaniu do krakowskich uczelni najlepszych absolwentów szkół średnich (zwłaszcza w zakresie kierunków technicznych).

5. Analiza rynku przedsiębiorstw z punktu widzenia intencjonalnych zapisów w dokumentach programowych Krakowa

5.1. Wizja Krakowa

„Kraków miastem obywatelskim, zapewniającym wysoką jakość życia mieszkańców i zrównoważony rozwój, europejską metropolią, konkurencyjnym ośrodkiem nowoczesnej gospodarki opartej na potencjale naukowym i kulturowym”

„Wizja opisuje przyszły obraz Krakowa jako **centrum nowoczesnej gospodarki**, które skutecznie konkuruje z innymi ośrodkami w Polsce, w Europie i na świecie, **pozyskując inwestorów**, tworząc przyjazny klimat dla przedsiębiorczości, **dając przestrzeń dla zróżnicowanej działalności gospodarczej**. Realizacji tej części wizji sprzyja szczególnie korzystny klimat dla tworzenia innowacji, wynikający z naturalnego potencjału tkwiącego w mieszkańcach. Opiera się on w szczególności na aktywności licznego środowiska naukowego, które dzięki wyjątkowo korzystnym dla rozwoju nauki warunkom, centrum kongresowemu, bogato wyposażonym laboratoriom, nowoczesnym bibliotekom i rozwiniętej sieci teleinformatycznej wiąże swój własny rozwój z Krakowem. Kształcone w ramach doskonałych programów edukacyjnych młode pokolenia absolwentów chętnie pozostają w mieście” (*Strategia Rozwoju Krakowa 2005*).

Strategia Rozwoju Krakowa (2005) jest dokumentem kompleksowo programującym rozwój Krakowa, także w zakresie „ryнку przedsiębiorstw”. Dokument ten, harmonijnie łączący społeczne, ekonomiczne i ekologiczne aspekty rozwoju miasta, należy ocenić bardzo wysoko. Jest to narzędzie, które wyznacza poszczególnym wydziałom i referatom kierunek pożądanych działań.

W tej części opracowania dokonany zostanie przegląd *Analizy lokalnego rynku przedsiębiorstw w latach 2000-2005 z punktu widzenia zapisów w Strategii Rozwoju Krakowa*. Przedstawiona zostanie ocena, na ile rzeczywisty rozwój rynku przedsiębiorstw realizuje intencjonalne zapisy w *Strategii*. W drugiej części, zebrano najważniejsze rekomendacje zawarte w poprzednich rozdziałach, grupując je według trzech istotnych z punktu widzenia rynku przedsiębiorstw zapisów intencjonalnych *Strategii*: nowoczesności gospodarki, pozyskiwania inwestorów oraz zróżnicowania działalności gospodarczej. Część

rekomendacji dotyczy kontynuacji istniejących działań. Większość nowo zaproponowanych działań nie może się odbyć bez aktywnego udziału przedsiębiorców już na etapie tworzenia instrumentów służących ich realizacji. Znaczna część z proponowanych działań jest możliwa do realizacji tylko we współpracy z innymi jednostkami publicznymi, np. Urzędem Marszałkowskim, Wojewódzkim i Grodzkim Urzędem Pracy oraz organizacjami okołobiznesowymi.

Rekomendowane działania mogą stanowić podstawę dla modyfikacji istniejących, a częściej dla stworzenia nowych instrumentów, których należałoby użyć w celu pełniejszej realizacji zapisów w dokumencie strategicznym.

5.2. Rozwój rynku przedsiębiorstw a realizacja zapisów w Strategii Rozwoju

Głównym celem niniejszego raportu była identyfikacja i charakterystyka grupy największych krakowskich przedsiębiorstw oraz dynamiki ich rozwoju w latach 2000-2005. Obowiązująca, aktualna *Strategia Rozwoju Krakowa* została uchwalona w pierwszej połowie 2005 roku. Czas jaki upłynął od przyjęcia *Strategii* jest zbyt krótki aby podejmować ocenę efektów jej wdrażania. Próba oceny skuteczności polityki w dość krótkim okresie może prowadzić do przeoczenia ważnych tendencji i skupiania się na wydarzeniach jednostkowych, nieistotnych z punktu widzenia całości rynku.

W tej sytuacji można natomiast podjąć próbę oceny zgodności tendencji na rynku przedsiębiorstw i polityki władz miasta. Analiza przeprowadzona w poprzednich rozdziałach daje podstawę do ustosunkowania się do następujących zapisów intencjonalnych celów, wyrażonych w *Strategii Rozwoju Krakowa* (2005):

1. Kraków jako centrum nowoczesnej gospodarki,
2. Kraków pozyskujący inwestorów,
3. Kraków dający przestrzeń dla zróżnicowanej działalności gospodarczej.

Należy przy tym pamiętać, że na rozwój miasta składają się również w istotny sposób małe i średnie przedsiębiorstwa, nie objęte niniejszą analizą, na przykład nowoczesne firmy w sektorze IT mogą zatrudniać po kilkanaście osób.

Na nowoczesność gospodarki miasta (1) można patrzeć z dwóch perspektyw: procesu unowocześniania struktur oraz statycznie ujmowanego poziomu nowoczesności. Wyrazem unowocześniania krakowskiej gospodarki jest wejście do grona dużych firm przedsiębiorstw z branży informatycznej, centrów finansowo-księgowych oraz hoteli. Rozwój dużych nowych firm (Motorola Polska Electronics, Cap Gemini) świadczy o tym, że gospodarka krakowska

jest podatna na przyjmowanie nowych inwestycji w branżach, które nie rozwijały się w latach wcześniejszych. Inwestycje, które dokonują się lub dokonały pod koniec 2005 i w 2006 roku (IBM, Google oraz podkrakowskie centra Shella i Affiliated Computer Services) świadczą o kontynuacji procesu unowocześniania struktury gospodarczej. Innym wyrazem korzystnych przemian jest spadek odsetka pracujących w przemyśle. Wraz z towarzyszącym mu wzrostem przychodów firm, jest on bezpośrednim świadectwem zwiększenia produktywności.

Zapis ze *Strategii* obejmuje nie tylko sam proces unowocześniania struktury gospodarczej Krakowa, ale również dotyczy kwestii poziomu nowoczesności w odniesieniu do innych ośrodków miejskich. Najwyższy wśród analizowanych krajowych ośrodków udział handlu w strukturze zatrudnienia zbliża krakowską gospodarkę do modelu bardziej tradycyjnego. Nasuwa się tu również pytanie, na ile Kraków w porównaniu z innymi podobnymi ośrodkami przyciągnął inwestycje zagraniczne w branżach nowoczesnych. Obecność około 20 zagranicznych centrów rozwoju oprogramowania stawia Kraków na równej pozycji z Wrocławiem (Micek 2006a). Pod względem przyciągania inwestycji w centra księgowo-finansowe Kraków nie ustępuje Łodzi czy Wrocławowi. Kolejnym wyrazem nowoczesności i zarazem metropolitalności ośrodka jest obecność central bankowych i siedzib placówek ubezpieczeniowych – tutaj pozycja Krakowa w porównaniu z Poznaniem, Wrocławiem czy nawet Katowicami jest relatywnie niska.

Na postawione w *Strategii* zadanie przyciągania inwestycji (2) składają się dwa ujęcia. Pierwszym z nich spojrzenie na wielkość napływu kapitału zewnętrznego do Krakowa. Od roku 2000 stale napływają do Krakowa duże nowe inwestycje zagraniczne. W tym czasie lokowało się w Krakowie bardzo niewiele nowych inwestycji produkcyjnych. Aktywność dużych podmiotów zagranicznych skierowana była, obok przejęć zakładów przemysłowych głównie na: budowę hoteli, centrów biurowych i handlowych oraz otwieraniu oddziałów koncernów działających w sektorach IT i BPO.

Drugim spojrzeniem na przyciąganie inwestycji są czynniki stojące za poszczególnymi decyzjami inwestycyjnymi. W świetle przeprowadzonej analizy niełatwo udzielić odpowiedzi na tak postawione pytanie. Niektóre badania działalności innowacyjnych (Gurbała 2005, Micek 2006a) wskazują na to, że w naszym kraju współwystępuje co najmniej pięć czynników przyciągających inwestycje. Pierwszym z nich są opisywane już wcześniej związki menedżerów z danym miastem jako miejscem, urodzenia, zamieszkania lub studiów. Drugi czynnik koncentracji działalności innowacyjnych wiąże się z efektami aglomeracji czyli koncentracji na danym obszarze dużej grupy firm działających w tej samej lub pokrewnych branżach. Często firmy przychodzą do danego obszaru, gdyż w ten sam sposób

zachowały się już wcześniej duże korporacje międzynarodowe. W przypadku działalności nowoczesnych rzadziej decydującą rolę odgrywają działania władz publicznych. Krakowska przewaga nad innymi dużymi ośrodkami polega na istnieniu tu walorów kulturowych i przyrodniczych, które są na przykład istotnym czynnikiem lokalizacji inwestycji dużych firm informatycznych w Krakowie (Micek 2006a).

Podsumowując, postawione w Strategii zadanie przyciągania inwestycji jest sprawnie realizowane, choć rynek rozwija się szczególnie dzięki przedsiębiorstwom zagranicznym i usługowym. Powinny zostać więc podjęte działania aktywizujące inwestorów polskich oraz przedsiębiorstwa przemysłowe, dla których bardzo dobrym miejscem lokalizacji jest obszar metropolitalny Krakowa. Dzięki inwestycjom w podkrakowskie zakłady produkcyjne ma szansę rozwijać się sektor usługowy miasta, a firmy w nim działające mogłyby bardziej zakorzenić się w Krakowie dzięki posiadaniu tu głównych klientów. W interesie miasta leży bowiem wspieranie inwestycji w jego obszarze metropolitalnym.

Postulowane w *Strategii* zróżnicowanie działalności gospodarczej (3) może być ujmowane w co najmniej trzech wymiarach. Pierwszy z nich wiąże się z kwestią dywersyfikacji branżowej. Struktura przychodów i zatrudnienia dużych firm krakowskich stała się bardziej zróżnicowana, gdyż do ich grona dołączyły podmioty działające w takich rozwojowych gałęziach gospodarki jak: obsługa nieruchomości i firm oraz hotelarstwo i restauracje. Rozwój dużych firm działających w nowych branżach świadczy o korzystnym zróżnicowaniu gospodarki Krakowa, nie mniej jednak należy zaznaczyć, że na tle innych wielkich polskich miast Kraków odznacza się równocześnie wysokim i rosnącym udziałem działalności handlowych w strukturze przychodów i zatrudnienia dużych przedsiębiorstw, a to zjawisko trudno zaliczyć do jednoznacznie korzystnych.

Kolejnym wymiarem zróżnicowania gospodarki jest jej struktura ze względu na pochodzenie kapitału. Struktura inwestycji zagranicznych wykazuje brak dominacji firm pochodzących z jednego kraju – trzy pierwsze państwa (Wielka Brytania, Stany Zjednoczone, Niemcy) skupiają od 16 do 18% ogółu zatrudnienia w firmach zagranicznych. Szersze ujęcie wskazuje jednak na istnienie niepokojącego zjawiska rosnących dysproporcji pomiędzy firmami polskimi a zagranicznymi. Wyraża się ono w tym, że w analizowanym okresie, wśród dużych firm istotnie wzrosło znaczenie podmiotów zagranicznych na rynku pracy. Przedsiębiorstwa zagraniczne generują obecnie większe przychody niż duże firmy polskie (ponad 2/3 ogółu przychodów) i skupiają 58% ogółu zatrudnionych. W efekcie za rozwój rynku dużych przedsiębiorstw w Krakowie odpowiedzialne są obecnie w znacznym stopniu firmy zagraniczne. Są one również bardziej produktywnie niż podmioty z kapitałem polskim.

Trzecim elementem zróżnicowania gospodarki może być jej struktura wielkościowa. Wraz z restrukturyzacją zatrudnienia, która miała miejsce w dawnej Hucie im. T. Sendzimira, następuje dywersyfikacja. Największa firma prywatna działająca w Krakowie (Mittal Steel Poland) zatrudnia obecnie niewiele ponad 3% ogółu pracujących w krakowskich firmach (bez podmiotów zatrudniających poniżej 10 osób), a jedenaście wielkich przedsiębiorstw zaledwie około 10%. Warto też zauważyć, że wraz za wzrostem znaczenia przedsiębiorstw usługowych w tworzeniu zatrudnienia ta struktura ulegnie jeszcze większemu zróżnicowaniu. Należy więc stwierdzić, że zróżnicowanie wielkościowe firm krakowskich jest jednoznacznie korzystne.

5.3. Rekomendacje służące realizacji zapisów w dokumencie strategicznym

W tabeli 22 zestawiono najważniejsze rekomendacje odnoszące się do rynku przedsiębiorstw krakowskich na tle zapisów intencjonalnych *Strategii*. Szczególną uwagę należy poświęcić tu programom nawiązującym do wszystkich trzech zapisów intencjonalnych: rozwojowi nowoczesnej gospodarki, pozyskiwaniu inwestorów i zróżnicowaniu działalności gospodarczych.

Nowoczesność gospodarki Krakowa (1) zależy w dużym stopniu od kapitału ludzkiego dostępnego w mieście. Z uwagi na istniejące niedopasowanie na rynku pracy zalecane jest uruchomienie programów kształcenia studentów i absolwentów (zwłaszcza kierunków technicznych), promowanie powrotów studentów z zagranicy do Krakowa oraz pozyskiwanie najlepszych absolwentów szkół średnich oraz wykwalifikowanych pracowników spoza regionu.

W obecnej fazie przekształceń harmonijny i zrównoważony rozwój Krakowa wiązać się będzie z przyciąganiem funkcji produkcyjnych do obszaru metropolitalnego. Kraków zwiększy swoją rolę jako ośrodek obsługujący okoliczne obszary. Rozwój Krakowa w zakresie usług firm otoczenia biznesu (banków, firm ubezpieczeniowych, konsultingowych, ochroniarskich, itp.) oraz niektórych działalności przemysłowych (współpraca na zasadzie podwykonawstwa lub outsourcingu) jest więc po części uwarunkowany inwestycjami zachodzącymi w jego obszarze metropolitalnym. Miasto ponosi pozytywne i negatywne konsekwencje rozwoju gospodarczego otaczających je gmin i powiatów, np. znaczna część kadry rozpoczynająca pracę w firmach lokujących się pod Krakowem to mieszkańcy miasta – część podatku PIT tych osób (należna gminom, w których dana osoba mieszka) wpływa więc do budżetu Krakowa. Wydaje się, że w pierwszym etapie należy zacząć planować część

działań we współpracy z gminami powiatów krakowskiego i wielickiego, a w dalszej perspektywie starać się współpracować z całym Krakowskim Obszarem Metropolitalnym.

Tab. 22. Rekomendacje w świetle zapisów Strategii

Działania	Zapisy intencjonalne		
	Centrum nowoczesnej gospodarki (1)	Pozyskiwanie inwestorów (2)	Zróżnicowana działalność gospodarcza (3)
Rozwój programów wspierających inwestycje firm lokalnych		X	X
Podjęcie działań profilaktycznych zmierzających do wzrostu zakorzenienia największych firm pozaprodukcyjnych w Krakowie		X	
Program wspierania powiązań między małymi i średnimi firmami a dużymi przedsiębiorstwami zagranicznymi		X	
Przyciągnięcie do miasta kooperantów istniejących w Krakowie i okolicach firm przemysłowych oraz klientów zagranicznych firm usługowych działających w stolicy Małopolski		X	X
Nastawienie na przyciąganie inwestycji przemysłowych generujących wysokie dochodowe i zaopatrzeniowe efekty mnożnikowe	X	X	
Wsparcie ze strony Urzędu w przyciąganiu inwestycji do całego obszaru metropolitalnego		X	
Kontynuacja działań wspierających przyciąganie firm sektora IT i BPO	X	X	X
Dalsze otaczanie opieką działań prorozwojowych największych inwestorów zagranicznych w ramach tzw. <i>after care policy</i>		X	X
Obsługa inwestorów według zasady <i>one-stop-shop</i>		X	
Kontynuacja cyklicznych spotkań z dużymi inwestorami zagranicznymi		X	
Organizacja spotkań dla średniej wielkości lokalnych inwestorów (lub włączenie ich do cyklicznych spotkań z dużymi firmami)		X	
Dalsze bezpośrednie docieranie do inwestorów poprzez izby handlowe stowarzyszenia przedsiębiorców działające zagranicą		X	
Akcja promocyjna w środowisku polonijnym		X	
Promowanie powrotów absolwentów uczelni krakowskich do miasta	X	X	
Program krótkich kursów doszkalających studentów informatyki i kierunków pokrewnych (włączenie małych i średnich firm)	X	X	X
Podjęcie działań wspomagających pozyskiwanie pracowników spoza regionu – we współpracy z uczelniami z innych ośrodków akademickich	X	X	
Wspieranie programu stypendialnego służącego pozyskiwaniu do krakowskich uczelni najlepszych absolwentów szkół średnich (zwłaszcza w zakresie kierunków technicznych)	X	X	

Obok przyciągania firm usługowych pozyskiwanie inwestorów (2) powinno być nakierowane na przyciąganie inwestycji przemysłowych generujących wysokie dochodowe i zaopatrzeniowe efekty mnożnikowe. Należy zwiększyć aktywność proinwestycyjną w zagranicznych izbach handlowych i środowiskach polonijnych.

Programowi towarzyszyć powinny wymieniane jako Cel 2 *Strategii Promocji Krakowa na lata 2004-2006* działania służące zatrzymaniu inwestorów w mieście. Opieka powinna objąć zwłaszcza firmy narażone na relokację (m.in. centrale bankowe i ubezpieczeniowe).

Szczególnie istotne dla inwestorów zewnętrznych byłyby postulowane w ramach Priorytetu 1 *Zapewnienie korzystnych warunków lokalizacyjnych przedsiębiorstw na terenie Krakowa (Program wspierania rozwoju małej średniej przedsiębiorczości w Krakowie z dnia*

22 czerwca 2006 r.) stworzenie informatycznej bazy danych o ofertach nieruchomości w mieście. Łatwość w dotarciu do informacji o ofertach może przełożyć się na zwiększony napływ nowych firm, o ile będą to oferty wystarczająco interesujące.

Korzystne byłoby również wdrożenie procedury obsługi inwestorów przez jednego urzędnika pilotującego cały proces inwestycyjny i utrzymującym kontakty z firmą po jego zakończeniu. Zwrócić należy uwagę, że prowadzenie skutecznych działań proinwestycyjnych, nakierowanych na przyciąganie nowych przedsiębiorstw działających w nowoczesnych branżach, wymaga od władz i urzędników miejskich przygotowania kompleksowego systemu proinwestycyjnego, składającego się z takich elementów jak (Jarczewski 2006):

- przygotowywanie ofert inwestycyjnych (na nieruchomościach komunalnych lub we współpracy z partnerami),
- promowanie posiadanych ofert,
- przygotowanie systemu negocjacji z pojawiającymi się przedsiębiorcami,
- przygotowanie możliwie sprawnego systemu wspierania firm podczas procesu inwestycyjnego,
- przygotowanie kompleksowego systemu opieki poinwestycyjnej.

Realizacja strategii różnicowania działalności gospodarczej (3) powinna się koncentrować na dwóch założeniach: wzmacnianiu siły sektorów IT i BPO w strukturze gospodarczej Krakowa i stymulowaniu rozwoju inwestycji lokalnych inwestorów. Pierwsze działanie pozwoli zmniejszyć przewagę podmiotów handlowych wśród dużych przedsiębiorstw krakowskich. Różnorakie ułatwienia inwestycyjne skierowane do lokalnych inwestorów powinny być poprzedzone kampanią wskazującą na zmiany i ułatwienia w inwestowaniu. Działanie powiększające inwestycje polskie umożliwią osiągnięcie bardziej zrównoważonej struktury gospodarki ze względu na pochodzenie kapitału.

Systematyczny przegląd zapisów w krakowskich dokumentach programowych dotyczących rynku przedsiębiorstw pozwala na wskazanie działań Urzędu, które warto podjąć w celu wsparcia rozwoju krakowskiego rynku przedsiębiorstw.

1. **Kompleksowe programowanie strategiczne odnoszące się do całego rynku przedsiębiorstw.** Obecnie różne elementy rynku przedsiębiorstw poruszane są w wielu mniej lub bardziej powiązanych ze sobą programach sektorowych. Powoduje to, że niektóre zagadnienia dublują się, a inne nie są podejmowane. Przydatne byłoby, jak się wydaje, przygotowanie jednolitego dokumentu, w którym opracowane zostałyby szczegółowe – i co najważniejsze – kompleksowe programy:

- wspierania małej i średniej przedsiębiorczości,

- współpracy z krakowskimi dużymi przedsiębiorstwami,
- pozyskiwania nowych inwestorów z kraju i z zagranicy,
- współpracy nauki z gospodarką.

Takie ujęcie problematyki rynku przedsiębiorstw pozwoliłoby na systematyczne i całościowe zaplanowanie działań wspierających, np. pozyskiwanie nowych inwestorów z kraju i z zagranicy, które powinno zostać zaplanowane według następującego schematu: przygotowywanie ofert inwestycyjnych (nieruchomości i różnego rodzaju programów wsparcia), informacja i promocja proinwestycyjna, system obsługi inwestora i usuwania barier administracyjnych, system opieki poinwestycyjnej. System opieki poinwestycyjnej powinien być natomiast zintegrowany z programem współpracy z największymi krakowskimi przedsiębiorstwami – „lokomotywami rozwoju” i skupiać się na: przygotowaniu platform kontaktów z przedsiębiorcami, informowaniu o dostępnych programach wsparcia (komunalnych i niezależnych od władz miejskich), rozpoznawaniu obszarów problemowych związanych z działaniem Urzędu Miasta oraz możliwościami ich usuwania; rozpoznawaniu problemów, które nie wynikają z działań jednostek komunalnych, ale które mogą być rozwiązywane przy wsparciu władz miejskich.

2. **Rozpoczęcie koordynacji różnych form wspierania rynku przedsiębiorstw poprzez monitorowanie potrzeb dużych inwestorów oraz małych i średnich firm, prowadzenie bazy informacji o programach wsparcia oraz podejmowanie prób sterowania tym systemem wsparcia.** Takie działanie wymaga szczegółowego zaplanowania platform współpracy z różnymi, często całkowicie niezależnymi od Urzędu Miasta, instytucjami i osobami.

5.4. Podsumowanie

Strategia Rozwoju Krakowa (2005) jest, co charakterystyczne dla dobrych dokumentów programowych tego typu – opracowaniem zwięzłym, wyznaczającym ogólne kierunki rozwoju, bez szczegółowego wnikania w narzędzia ich realizacji.

Z punktu widzenia konieczności zwiększania nowoczesności krakowskiej gospodarki największy nacisk powinno się w najbliższych latach położyć na przyciąganie wybranych inwestycji informatycznych oraz centrów outsourcingowych. Należy podjąć również kroki w celu zatrzymania istniejących central finansowych w Krakowie. Powyższe działania powinny być połączone z przyciąganiem do strefy metropolitalnej Krakowa inwestycji produkcyjnych i wspieraniem lokalnych inwestorów.

Postawione w *Strategii* zadanie uczynienia z Krakowa centrum nowoczesnej gospodarki nawiązuje do procesów zachodzących na krakowskim rynku przedsiębiorstw. To zadanie musi być jednak realizowane szczególnie intensywnie w ciągu najbliższych lat przed prognozowanym okresem zmniejszenia się zainteresowania naszym krajem przez inwestorów zagranicznych.

W analizowanym okresie 2000-2005 nastąpiły korzystne przemiany w strukturze działalności największych firm. Po pierwsze, najbardziej korzystne zróżnicowanie wykazuje struktura wielkościowa dużych firm. Skala przewagi największych przedsiębiorstw jest relatywnie nieduża, zarówno w zakresie zatrudnienia, jak i przychodów. Po drugie, struktura przychodów i zatrudnienia dużych firm krakowskich stała się bardziej nowoczesna na skutek wejścia do grupy dużych firm przedsiębiorstw z sekcji obsługa nieruchomości i firm oraz hotelarstwo i restauracje. W przypadku struktury branżowej niepokoi jednak zjawisko względnie wysokiego, a dodatkowo wykazującego w ostatnich latach tendencję wzrostową, udziału działalności handlowych w strukturze przychodów i zatrudnienia dużych przedsiębiorstw. Po trzecie, obserwujemy duży stopień zróżnicowania struktur według kraju pochodzenia kapitału w firmach zagranicznych. Pogłębia się jednak dysproporcja pomiędzy firmami polskimi i zagranicznymi w strukturze przychodów i zatrudnienia

Na zakończenie należy podkreślić, że przeanalizowany w ramach niniejszego opracowania krótki okres (lata 2000-2005), a także zakres (tylko duże przedsiębiorstwa) nie dają pełnych podstaw do odpowiedzi na pytanie, na ile rzeczywisty rozwój rynku przedsiębiorstw realizuje zapisy *Strategii Rozwoju Krakowa*.

Sektor dużych przedsiębiorstw z punktu widzenia intencjonalnych zapisów w *Strategii Rozwoju Krakowa* – podsumowanie i rekomendacje

- Ocena realizacji zapisów intencjonalnych *Strategii* związanych z sektorem dużych przedsiębiorstw
 - (1) Bardziej nowoczesna struktura przychodów i zatrudnienia dużych firm krakowskich związana z pojawieniem się dużych firm w rozwojowych gałęziach gospodarki – w tym zakresie sektor dużych przedsiębiorstw zachowuje się zgodnie ze *Strategią*,
 - (2) Zróżnicowanie struktury gospodarczej dużych firm w Krakowie, pomimo niezbyt korzystnego wysokiego udziału działalności handlowych,
 - (3) Przyciąganie inwestycji – skupienie na firmach zagranicznych i usługowych – konieczność działań aktywizujących inwestorów polskich oraz przedsiębiorstwa przemysłowe, dla których korzystnym miejscem lokalizacji może być obszar metropolitalny Krakowa.
- Kompleksowe programowanie strategiczne odnoszące się do całego rynku przedsiębiorstw,
- Rozpoczęcie koordynacji różnych form wspierania rynku przedsiębiorstw.

6. Prognoza rozwoju lokalnego rynku przedsiębiorstw sektora prywatnego w latach 2006-2010

Podejmując próbę określenia perspektyw rozwoju lokalnego rynku przedsiębiorstw sektora prywatnego w Krakowie do 2010 roku warto na początek rozważyć czynniki, które będą ten rozwój warunkowały.

Źródłem dynamiki i konkurencyjności metropolii Krakowa są przede wszystkim jej dotychczasowy potencjał gospodarczy, kapitał ludzki oraz zróżnicowanie gospodarcze, społeczne i kulturowe:

- reprezentowane są tu bardzo różnorodne, często komplementarne wobec siebie działalności usługowe, handlowe i produkcyjne,
- funkcjonują liczne duże podmioty gospodarcze, a zarazem liczne małe i średnie przedsiębiorstwa,
- działają różnego typu organizacje, stowarzyszenia, instytucje, m.in. okołobiznesowe, edukacyjne i kulturalne,
- znajdujemy podmioty zorientowane globalnie, regionalnie i lokalnie,
- obecność różnorodnych grup ludzi, instytucji i podmiotów gospodarczych pociąga za sobą włączenie Krakowa w sieci różnorodnych kontaktów, wymiany informacji, doświadczeń, dóbr i kapitału.

To zróżnicowanie i komplementarność źródeł rozwoju oraz wynikające z nich bogactwo powiązań Krakowa w różnych skalach geograficznych leżą u podstaw kumulacyjnych efektów aglomeracji stanowiących trzon samonapędzającego się wzrostu gospodarczego miasta i jego obszaru metropolitalnego. Potencjał i różnorodność podmiotów gospodarczych Krakowa umożliwia zaspokajanie popytu dużych przedsiębiorstw krajowych i zagranicznych na różnorodne usługi w samym mieście, czyli tworzy korzystne warunki dla lokalnego domknięcia efektów mnożnikowych.

Krakowski obszar metropolitalny wraz z sąsiednią konurbacją katowicką tworzą unikalny w Polsce układ przestrzenny dwóch komplementarnych, silnie powiązanych ze sobą obszarów metropolitalnych stanowiących największą koncentrację ludności i potencjału gospodarczego w Polsce, a tym samym największy regionalny rynek dóbr i usług.

Siłą Krakowa jest kapitał ludzki. Sukces Krakowa w przyciąganiu wykształconych, przedsiębiorczych i ambitnych młodych ludzi w konkurencji z innymi metropoliami, w tym w coraz większym stopniu zagranicznymi, warunkował będzie rozwój wielu miejscowych przedsiębiorstw, a w szczególności przyciąganie zagranicznych podmiotów mających

możliwość swobodnego wyboru lokalizacji w warunkach globalnej gospodarki. Trudna do przecenienia jest tu rola kultury tworzącej unikalny klimat miejsca, a zarazem środowisko zamieszkania i pracy. Pogłębienie się deficytu kadr o poszukiwanych kwalifikacjach mogłoby zagrozić rozwojowi wielu działalności, zwłaszcza usługowych, odznaczających się po 2000 roku bardzo szybkim wzrostem.

Wizerunek Krakowa jako miasta atrakcyjnego do życia i prowadzenia działalności gospodarczej łączy się również z kontynuacją obserwowanego w ostatnich latach boomu turystycznego, zwłaszcza napływu turystów zagranicznych do miasta.

Jednym z koniecznych warunków zarówno wzrostu ruchu turystycznego, jak i lokalizacji zarządów dużych przedsiębiorstw oraz rozwoju specjalistycznych firm usługowych jest dobra dostępność komunikacyjna. Niezwykle istotna jest tu postępująca rozbudowa infrastruktury i połączeń lotniczych miasta. Ważnym atutem jest autostrada A4, stwarzająca możliwość szybkiego przemieszczania towarów i osób między Krakowem a Śląskiem, Niemcami i szerzej Europą Zachodnią, a także względnie dobre połączenia kolejowe z Warszawą.

Lokalizacja w Krakowie nowych dużych firm oraz rozbudowa działalności istniejących przedsiębiorstw uzależniona będzie również od dostępności terenów inwestycyjnych. Sytuacja pod tym względem nie jest zbyt korzystna. Jak wskazano w poprzednim rozdziale konieczne jest odpowiednie przygotowanie ofert inwestycyjnych oraz rozwinięcie kompleksowego systemu obsługi inwestora, a także systemu opieki poinwestycyjnej opartego na kontaktach z największymi krakowskimi przedsiębiorstwami. Ograniczona podaż terenów inwestycyjnych i mieszkaniowych przyczynia się do wzrostu cen nieruchomości w mieście, który stać się może barierą rozwoju niektórych firm, sprzyjając ich relokacji.

W interesie Krakowa leży rozwój współpracy z gminami otaczającego obszaru metropolitalnego dysponującymi atrakcyjnymi terenami inwestycyjnymi. Lokalizacja nowych dużych zakładów przemysłowych, centrów dystrybucyjnych i logistycznych w sąsiedztwie miasta stwarza możliwości umiejscowienia w Krakowie siedzib nowych dużych przedsiębiorstw, a przede wszystkim rozwoju w mieście firm usługowych ukierunkowanych na obsługę działalności usytuowanych w krakowskim obszarze metropolitalnym.

W najbliższych latach oczekiwać można utrzymania trendu dalszego dynamicznego rozwoju usług typu *Business Process Outsourcing* (BPO), wraz z postępującym zlecaniem przez wielkie przedsiębiorstwa realizacji działań wspierających firmom zewnętrznym. Oznaczało to będzie pojawianie się w Krakowie nowych oraz wzrost zatrudnienia

i przychodów istniejących podmiotów oferujących usługi z dziedziny finansów i księgowości (*back-office*), centrów telefonicznych tzw. *call centres* (*front-office*), zarządzania zasobami ludzkimi, administracji oraz technologii teleinformatycznych. Działalności tego rodzaju prowadzone będą również w mieście przez wyspecjalizowane działy koncernów międzynarodowych. Zagrożeniem dla rozwoju tego typu działalności mogą być coraz wyższe wymagania płacowe potencjalnych pracowników (głównie absolwentów) wobec relatywnie niskich płac w niektórych firmach.

Znaczący wzrost powinien mieć miejsce w dużych krakowskich przedsiębiorstwach informatycznych z kapitałem krajowym i zagranicznym. Prawdopodobny jest również wzrost zatrudnienia w ośrodkach prowadzących działalność badawczo-rozwojową i pojawienie się nowych firm na tym polu. Sektor IT i biotechnologiczny rozwijać się będzie równocześnie dzięki aktywności małych i średnich firm typu *spin-off*²⁶ i inkubatorów działających przy uczelniach wyższych. Niewątpliwie wzrośnie również znaczenie przedsiębiorstw zaangażowanych w inne działalności z zakresu obsługi firm i nieruchomości.

Interesująca jest odpowiedź na pytanie o przyszłość sektora IT w Krakowie. W wyniku naśladownictwa zachowania Motoroli, IBM czy Google'a należy oczekiwać pojawienia się w Krakowie kolejnych firm globalnych. Skala i zakres ich inwestycji w Krakowie zależeć będzie jednak od wielu czynników, w tym między innymi od dostępności wykwalifikowanej kadry, wysokości kosztów pracy w naszym kraju i w samym Krakowie w porównaniu z innymi dużymi ośrodkami miejskimi, a także czynników subiektywnych (wcześniejszej znajomości Krakowa wśród menedżerów, np. z okresu studenckiego) istotnych zwłaszcza na końcowym etapie wyboru miejsca lokalizacji przedsiębiorstwa. Jeżeli w najbliższym czasie Kraków nie wykorzysta szansy przyciągnięcia kolejnych inwestorów zagranicznych, to możliwości pojawienia się nowych przedsiębiorstw informatycznych w Krakowie zaczną maleć. Decydować o tym będą rosnące koszty pracy. W wywiadach prowadzonych z menedżerami zagranicznych firm informatycznych działających w Krakowie, uzyskano informację o braku planów wyprowadzki z Krakowa. Wydaje się jednak, że w ciągu najbliższych 5 lat pewne zagrożenie relokacją do innych krajów (zwłaszcza Bułgarii, Rumunii czy Ukrainy) nie może być zanedbywane. Według danych

²⁶ Firmy odpryskowe (*spin-off companies; spin-offs*) – firmy zakładane przez byłych pracowników innych przedsiębiorstw; działalność nowych firm jest zbliżona do wcześniej prowadzonych działalności, a założyciele korzystają z *know how* nabytego we wcześniejszym miejscu pracy. Czasem obejmuje się tym terminem również tzw. przedsiębiorczość akademicką. Dotychczasowa skala procesów odpryskowych (wraz z przedsiębiorczością akademicką) jest w niektórych sektorach znacząca, np. zatrudnienie w informatycznych firmach odpryskowych w 2004 roku w Krakowie wynosiło około 30% ogółu zatrudnionych w krakowskim sektorze IT i systematycznie rosło (Micek 2006a).

Eurostatu koszty pracy były w Polsce w 2004 roku trzykrotnie wyższe niż w Bułgarii przy wyższej produktywności w tym drugim kraju (Guzik, Micek 2006). Warto zauważyć, że wraz ze wzrostem kwalifikacji informatyków hinduskich, a z czasem chińskich, duże projekty informatyczne mogą zostać przeniesione do tych krajów. Może to pod koniec analizowanego okresu uderzyć w największe centra oprogramowania funkcjonujące w Krakowie.

Niepewna jest również przyszłość dużych i średnich producentów oprogramowania i integratorów systemów funkcjonujących w Krakowie. W dłuższej perspektywie czasowej sporym zagrożeniem dla rozwoju takich firm jest utrata istniejących zleceń (lub ich nie pozyskanie) oraz przejęcia tych przedsiębiorstw przez inne podmioty. Wynikająca z powyższych procesów potencjalna redukcja zatrudnienia będzie jednak korzystna z perspektywy krakowskiego rynku pracy, gdyż zostanie częściowo zaspokojony popyt na wykwalifikowanych specjalistów (programistów, analityków systemów) tworzony przez zagraniczne centra oprogramowania.

Otwartym pozostaje pytanie w jakim stopniu Kraków będzie atrakcyjnym miejscem dla lokalizacji zarządów dużych firm prowadzących działalność na skalę ogólnokrajową czy międzynarodową. Rola miasta jako siedziby dużych przedsiębiorstw, nawet jeśli nie towarzyszy temu szersza lokalna działalność gospodarcza i duże zatrudnienie, ma istotne znaczenie dla gospodarki lokalnej, oznacza bowiem generowanie lokalnego popytu na różnorodne specjalistyczne usługi. Nie można zapominać o możliwej relokacji zarządów niektórych dużych przedsiębiorstw poza Kraków, między innymi w wyniku zmian własnościowych (fuzji i przejęć). W latach 2007-2010 zmniejszyć się może rola Krakowa w zakresie sektora bankowego.

Ważny jest w tym kontekście przyrost powierzchni biurowej najwyższych klas A i B. Dynamika rozwoju specjalistycznych działalności z zakresu usług dla firm oraz zarządów dużych przedsiębiorstw będzie z jednej strony uzależniona od przyrostu powierzchni biurowych wysokiej klasy, a z drugiej będzie miała zasadniczy wpływ na kształtowanie się popytu na owe powierzchnie, a tym samym na rozwój firm zajmujących się wynajmem nieruchomości.

W związku z rosnącym ruchem turystycznym postępować będzie rozwój sieci hoteli oraz usług gastronomicznych, a także innych rodzajów obsługi turystycznej.

Sytuacja w największych krakowskich firmach przemysłowych odznacza się stabilnością. Większość z nich będzie nadal poszerzać działalność produkcyjną w Krakowie i Krakowskim Obszarze Metropolitalnym, o czym świadczą realizowane obecnie i planowane duże inwestycje, między innymi w Mittal Steel, Plivie i Philip Morrisie.

Postępować będzie dalszy wzrost przychodów dużych firm handlowych mających siedzibę w Krakowie. Opierał się on będzie przede wszystkim na ich ekspansji oraz konsolidacji w skali całego kraju. Na terenie samego miasta rozwój przedsiębiorstw handlowych powinien raczej przyjąć formę ekspansji sklepów mniejszych niż wielkopowierzchniowych. Sprzyjał będzie temu wzrost siły nabywczej stałych i czasowych (studentów, turystów) mieszkańców Krakowa.

Możliwe jest pojawienie się w Krakowie firm logistycznych związanych z rosnącym ruchem w porcie lotniczym w Balicach oraz z autostradą A4, która ma być rozbudowywana w kierunku wschodnim. Centra logistyczne zlokalizowane mogą zostać poza granicami miasta, prawdopodobne jest natomiast usytuowanie zarządów firm w Krakowie.

Ogólnie rzecz biorąc w latach 2007-2010 w sektorze dużych firm krakowskich nastąpić powinno znaczące zwiększenie się roli przedsiębiorstw usługowych, kosztem względnego zmniejszenia udziału firm handlowych i przemysłowych. Pogłębi to korzystną dywersyfikację struktury gospodarki lokalnej i sprzyjać powinno rozwojowi gospodarczemu miasta w latach następnych.

W latach 2003-2005 zaobserwowano ustabilizowany wzrost przychodów dużych firm krakowskich o niemal 40%. Jeżeli utrzymane zostałyby takie tempo wzrostu przychodów, jak obserwowano w wymienionym okresie, to do 2010 roku do grona wielkich przedsiębiorstw (powyżej 100 mln zł przychodu) mogłyby dołączyć około 20 podmiotów.

Zatrudnienie w krakowskich dużych przedsiębiorstwach wykazywało w latach 2003-2005 tendencję spadkową. Gdyby jednak pominąć redukcję zatrudnienia w Mittal Steel Poland i spółkach wydzielonych z huty, to liczba miejsc pracy w dużych firmach nieznacznie spada zaledwie o około 200 osób. Można przypuszczać, że w najbliższych kilku latach, przy zahamowaniu spadku zatrudnienia w hucie i innych restrukturyzowanych firmach, nastąpić może pewien wzrost liczby miejsc w dużych przedsiębiorstwach, przede wszystkim z uwagi na nowe inwestycje usługowe.

Prognoza rozwoju lokalnego rynku przedsiębiorstw

- Wzrost liczby miejsc pracy w dużych przedsiębiorstwach,
- Zwiększenie roli przedsiębiorstw usługowych, kosztem względnego zmniejszenia udziału firm handlowych i przemysłowych – korzystna dywersyfikacja struktury gospodarki lokalnej,
- Stabilność dużych przedsiębiorstw przemysłowych,
- Niewielkie nowe inwestycje przemysłowe w Krakowie,
- Rozwój sektora IT i biotechnologicznego dzięki powstawaniu firm odpryskowych,
- Inwestycje nowych firm informatycznych zależne od sytuacji na rynku pracy,
- Wzmoczone inwestycje w centra świadczące usługi outsourcingu oraz wewnętrzne centra finansowe firm,
- Możliwość relokacji zarządów niektórych dużych przedsiębiorstw poza Kraków, między innymi w wyniku zmian własnościowych (fuzji i przejęć).

7. Wnioski

Główne wnioski wynikające z przeprowadzonych badań zebrano w ośmiu syntetycznych punktach.

1. W Krakowie w latach 2000-2005 działało 431 dużych firm o przychodach przekraczających 20 mln zł lub co najmniej 100 pracownikach. W 2005 roku zatrudniały one łącznie 71,7 tys. osób. W tym samym roku w krakowskim sektorze przedsiębiorstw pracowało 164,6 tys. osób, udział dużych krakowskich firm w zatrudnieniu w stolicy Małopolski wynosił więc około 44%. Jedenaście wielkich przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 1000 osób koncentrowało tylko 10,1% ogółu pracujących w sektorze przedsiębiorstw (bez firm zatrudniających poniżej 10 osób), a największa firma prywatna działająca w Krakowie (Mittal Steel Poland) – 3,2%. Powyższe dane obrazują korzystne procesy, świadcząc o rozwoju sektora dużych przedsiębiorstw w Krakowie oraz o znacznej dywersyfikacji struktury wielkościowej.
2. Struktura branżowa przychodów dużych firm wykazuje dominację działalności handlowej (37,8% ogółu). Drugie miejsce pod względem przychodów zajmuje przetwórstwo przemysłowe (25,6%), a trzecie budownictwo (13,8%). Znaczący jest udział przedsiębiorstw zajmujących się obsługą nieruchomości i firm (12,8%). W przypadku struktury zatrudnienia przewaga sektora handlowego nad produkcyjnym wynosi 10 punktów procentowych. Podobną kolejność miejsc jak w przypadku struktury przychodów, zachowują budownictwo oraz obsługa nieruchomości i firm.
3. Cechą wyróżniającą Kraków wśród największych polskich miast jest duży udział firm handlowych w strukturze przychodów wielkich przedsiębiorstw. Warto zaznaczyć, że towarzyszą mu niższe wynagrodzenia w porównaniu z innymi dużymi ośrodkami miejskimi. Specyfiką Krakowa jest, obok hutniczej działalności Mittal Steel Poland, duża aktywność przedsiębiorstw poligraficznych, które charakteryzuje dynamiczny wzrost przychodów i zatrudnienia. W Krakowie działa ponadto około 20 dużych centrów rozwoju oprogramowania, co pozytywnie wyróżnia Kraków na tle innych miast.
4. Przedsiębiorstwa zagraniczne stanowią istotny element sektora dużych przedsiębiorstw. Generują większe przychody niż firmy polskie (ponad 2/3 ogółu przychodów) i zatrudniają 58% ogółu zatrudnionych w dużych przedsiębiorstwach. Kraków skupiając 1/4 ludności województwa, koncentruje ponad 2/3 inwestycji zagranicznych, tj. 4,7 mld USD. W firmach z kapitałem zagranicznym zatrudnionych

jest w stolicy województwa blisko 51 tys. osób spośród 87 tys. w całym województwie. Struktura inwestycji zagranicznych według sekcji PKD pokazuje dominację przemysłu przetwórczego i pośrednictwa finansowego w ogóle przyciągniętego przez Kraków kapitału – łącznie obie sekcje skupiły do końca 2005 roku 57% całości nakładów inwestycyjnych. Udział samego przemysłu (32%) jest jednak zdecydowanie niższy niż analogiczny odsetek dla Polski (40%). Z odwrotną sytuacją mamy do czynienia w przypadku pośrednictwa finansowego, którego udział w ogóle inwestycji w Krakowie (28%) jest wyższy niż w całym kraju (23%). Kilkukrotnie większe znaczenie niż w Polsce mają w Krakowie obsługa nieruchomości i firm oraz hotele i restauracje. Podobny jak w całym kraju jest odsetek inwestycji w handlu.

5. W latach 2000-2004 duże przedsiębiorstwa krakowskie znacznie zwiększyły przychody – wzrosły one realnie o blisko połowę (47%). Wyróżniły się tu zwłaszcza podmioty zajmujące się obsługą nieruchomości i firm, przedsiębiorstwa handlowe, finansowe, transportowe i telekomunikacyjne. Dobry wynik osiągnęły firmy produkcyjne, które zwiększyły przychody o 33%. Przyrost przychodów dużych firm jest w znacznym stopniu oparty o wzrost produktywności, gdyż nie towarzyszy mu powszechny wzrost zatrudnienia. W latach 2000-2005 zaobserwowano spadek liczby miejsc pracy w dużych przedsiębiorstwach – zatrudnienie obniżyło o 12,6 tysiąca. Wynikało to w niemałym stopniu z wyodrębniania mniejszych spółek transportowych czy usługowych. Liczba pracujących we wszystkich przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 9 osób w Krakowie zmalała w omawianym okresie o 2,2 tysiąca osób. Wynika to z redukcji zatrudnienia w niektórych krakowskich firmach, oraz rosnącej roli małych i średnich firm na rynku pracy.
6. Duże firmy wnoszą znaczący wkład w rozwój gospodarki lokalnej ze względu na względnie wysoką stabilność funkcjonowania, podatki dochodowe (PIT i CIT) i lokalne, liczbę utrzymywanych miejsc pracy oraz rozwiniętą działalność eksportową. Ważnym czynnikiem pozytywnie wpływającym na lokalną gospodarkę jest często również zatrudnianie wykwalifikowanej i dobrze płatnej kadry. Wpływ dużych krakowskich przedsiębiorstw na otoczenia lokalne w formie dochodowych i zaopatrzeniowych efektów mnożnikowych jest silnie zróżnicowany. Słabe jest oddziaływanie niewielkich pod względem zatrudnienia central dystrybucji hurtowej. Stosunkowo silnie efekty zaopatrzeniowe generują często firmy informatyczne oraz

szereg firm usługowych i produkcyjnych. Efekty dochodowe są w znacznym stopniu proporcjonalne do liczby zatrudnionych osób i poziomu wynagrodzeń.

7. W analizowanym okresie procesy zachodzące na rynku dużych przedsiębiorstw były zgodne z przyjętymi w *Strategii Rozwoju Krakowa* celami: unowocześniania struktury gospodarczej, przyciągania inwestorów i różnicowania działalności gospodarczej. Struktura przychodów i zatrudnienia dużych firm krakowskich stała się bardziej nowoczesna. Od roku 2000 stale napływały do Krakowa nowe inwestycje zagraniczne, głównie w działalność usługową. Zróżnicowanie działalności gospodarczej jest korzystne z punktu widzenia przemian branżowych i wielkościowych. Powinny zostać podjęte działania w celu zmniejszenia dysproporcji pomiędzy skalą aktywności dużych firm polskich i zagranicznych.
8. W latach 2006-2010 w sektorze dużych przedsiębiorstw kontynuowane będą podstawowe trendy obserwowane w ostatnich kilku latach. Sytuacja w największych krakowskich firmach przemysłowych odznacza się stabilnością – wiele z nich będzie nadal poszerzać działalność inwestycyjną w Krakowie i jego obszarze metropolitalnym, o czym świadczą planowane i realizowane wielkie inwestycje w Mittal Steel oraz rozwój Plivy i Philip Morrisa. Kontynuowana będzie tendencja do zakładania centrów księgowych i informatycznych przez zagraniczne przedsiębiorstwa produkcyjne i handlowe działające w Krakowie. Powstaną kolejne centra outsourcingowe nowych firm, czemu towarzyszył będzie rozwój powierzchni biurowej najwyższych klas. Wzrośnie znaczenie usług, w szczególności obsługi nieruchomości i firm, w tym rodzimych i zagranicznych firm informatycznych. Kraków będzie stanowił centrum usługowe obsługujące w coraz większym stopniu nie tylko firmy działające w granicach miasta, ale również funkcjonujące w obszarze metropolitalnym. Dalszy rozwój firm handlowych z siedzibą w Krakowie postępował będzie w skali lokalnej przede wszystkim poprzez ekspansję mniejszych sklepów oraz konsolidację głównych sieci w skali Polski lub Europy.

Bibliografia

- Biuletyn Statystyczny Miasta Krakowa*, 2001, Urząd Statystyczny, Kraków, 3, 3.
- Biuletyn Statystyczny Miasta Krakowa*, 2006, Urząd Statystyczny, Kraków, 8, 2.
- Domański B., Gwosdz K., Huculak M., Wiedermann K., 2006, *Oddziaływanie SSE Euro-Park Mielec na otoczenie lokalne. Powiązania firm i efekty mnożnikowe*, [w:] B. Domański, K. Gwosdz (red.), *Dziesięć lat doświadczeń pierwszej polskiej specjalnej strefy ekonomicznej. Mielec 1995-2005*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Agencja Rozwoju Przemysłu, Kraków-Mielec, 89-131.
- Domański B., Działek J., Gwosdz K., Huculak M., Janas K., Jarczewski W., Micek G., Sobala-Gwosdz A., 2006, *Inwestycje zagraniczne w województwie małopolskim do 2005 roku*, Raport dla Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Kraków.
- Gazeta Biznesu*, 2005, Puls Biznesu, 5 grudnia 2005 roku.
- Gurbała M., 2005, Lokalizacja i dostęp do wiedzy a wartość przedsiębiorstw wysokiej techniki w Polsce, Raport z badań prowadzonych na zlecenie Ministerstwa Edukacji i Nauki, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa.
- Guzik R., Micek G., 2006, *Impact of Europeanisation on the software industry*, raport w ramach projektu The Changing Geography of Production in Labour Intensive Industries, 6th UE Framework Programme, Kraków.
- Gwosdz K., Jarczewski W., Huculak M., Wiedermann K., 2005, *Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce. Założenia a praktyka*, [w:] B. Domański, K. Gwosdz (red.), *Dziesięć lat doświadczeń pierwszej polskiej specjalnej strefy ekonomicznej. Mielec 1995-2005*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Agencja Rozwoju Przemysłu, Kraków-Mielec, 17-37.
- Informacja o bezrobociu rejestrowanym w Grodzkim Urzędzie Pracy w Krakowie. Stan na 31.12.2004 r.*, 2005, Grodzki Urząd Pracy, Kraków.
- Informacja o bezrobociu rejestrowanym w Grodzkim Urzędzie Pracy w Krakowie. Stan na 31.12.2005 r.*, 2006, Grodzki Urząd Pracy, Kraków.
- Jarczewski W., 2006, *Rola władz lokalnych w kreowaniu klimatu inwestycyjnego*, [w:] B. Domański, W. Jarczewski (red.), *Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków, 80-85.
- Micek G., 2006a, *Czynniki i mechanizmy koncentracji przestrzennej firm informatycznych w Polsce*, Praca doktorska w Instytucie Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków.
- Micek G., 2006b, *Problematyka funkcjonowania firm informatycznych w ujęciu przestrzennym*, [w:] Z. Ziolo, T. Rachwał (red.), *Międzynarodowe uwarunkowania rozwoju przemysłu*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, Warszawa-Kraków, 139-151.
- Obserwator gospodarczy. Diagnoza popytu i podaży na małopolskim rynku pracy. Raport z badań jakościowych*, 2006a, badania rynku pracy finansowane ze środków Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Społecznego oraz budżetu państwa w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego Agencja Komunikacji Marketingowej InterActive, Kraków.
- Obserwator gospodarczy. Diagnoza popytu i podaży na małopolskim rynku pracy. Top 50. Badania wśród strategicznych, największych firm w województwie małopolskim*, 2006b, badania rynku pracy finansowane ze środków Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Społecznego oraz budżetu państwa w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego, Agencja Komunikacji Marketingowej InterActive, Kraków.
- OECD, 1994, *Detailed benchmark definition of foreign direct investment*, OECD, Paris.
- Polskie spółki wychodzą z cienia. Lista 2000*, 2006, Rzeczpospolita, 26 października 2006.
- Ranking największych przedsiębiorstw działających w naszym kraju. Lista 500*, 2006, Rzeczpospolita, 26 kwietnia 2006.
- Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie małopolskim w 2005 r.*, 2006, Wojewódzki Urząd Pracy, Kraków.
- Strategia Rozwoju Krakowa*, 2005, Załącznik do Uchwały Nr LXXV/742/05 Rady Miasta Krakowa z dnia 13 kwietnia 2005 r., Kraków.
- Tyszkowska-Paździerko J., 2005, *Zatrudnienie absolwentów Politechniki Krakowskiej w 2004 r.*, Nasza Politechnika, nr 52, s. 23-24, http://riad.usk.pk.edu.pl/~naszapol/np52/str23_24.shtml.
- Województwo Małopolskie. Podregiony Powiaty Gminy 2005*, 2006, Urząd Statystyczny, Kraków.
- Województwo małopolskie Wynagrodzenia Polaków 2005, Podsumowanie Internetowego Badania Wynagrodzeń*, 2006, Sedlak & Sedlak, <http://wynagrodzenia.pl>.

Załączniki

Załącznik 1. Słownik pojęć

BIZ (bezpośrednie inwestycje zagraniczne) – obejmują wszystkie przepływy kapitału między firmą-inwestorem a przedsiębiorstwem zależnym stowarzyszonym lub filią, środki zaangażowanie w nabywanie akcji/udziałów, zyski reinwestowane (zatrzymane) w firmie miejscowej oraz średnio- i długoterminowe pożyczki własne.

BPO (*business process outsourcing*) – usługi z dziedziny finansów i księgowości (*back-office*), centra telefoniczne tzw. *call centers* (*front-office*), zarządzanie zasobami ludzkimi, administracji, technologii teleinformatycznych.

Dezindustrializacja – spadek wartości produkcji i zatrudnienia w firmach przemysłowych na danym obszarze.

Duża firma – przedsiębiorstwo zatrudniające co najmniej 100 osób lub generujące co najmniej 20 mln zł przychodów ze sprzedaży.

Efekty mnożnikowe – obrazują wpływ przedsiębiorstwa na funkcjonowanie firm w otoczeniu. Wyróżnia się dwa rodzaje efektów mnożnikowych. Efekty zaopatrzeniowe wynikają z dodatkowego popytu, tworzonego przez nowo powstałe lub rozwijające się przedsiębiorstwa, umożliwiające wzrost firm, będących dostawcami dóbr i usług. Efekty dochodowe są skutkiem zwiększenia się siły nabywczej ludności poprzez wynagrodzenia pracowników, tym samym przyczyniając się do rozwoju firm, zaspokajających potrzeby konsumpcyjne. Efekty mnożnikowe można mierzyć liczbą miejsc pracy powstających dzięki wydatkom konsumpcyjnym pracowników oraz kreowanych u dostawców firmy.

Firmy odpryskowe (*spin-off companies; spin-offs*) – firmy zakładane przez byłych pracowników innych przedsiębiorstw; działalność nowych firm jest zbliżona do wcześniej prowadzonych działalności, a założyciele korzystają z *know how* nabytego we wcześniejszym miejscu pracy. Czasem obejmuje się tym terminem również tzw. przedsiębiorczość akademicką.

Inwestycje *greenfield* – budowa zakładów od podstaw w terenach dotąd nie zainwestowanych lub uruchomienie nowego rodzaju produkcji w terenie zainwestowanym wcześniej, ale w innej branży i niesąsiadującym z istniejącym zakładem inwestora.

Sektor IT (*information technologies*) – sektor informatyczny obejmuje działalności związane z gromadzeniem, przetwarzaniem i przesyłaniem informacji, zaliczane do klasy PKD 72 (informatyka i działalność pokrewna).

Tercjaryzacja – proces wzrostu znaczenia sektora usługowego w rozwoju gospodarczym (często ujmowany też w kategoriach wzrostu odsetka pracujących w trzecim sektorze).

Wielka firma – przedsiębiorstwo zatrudniające co najmniej 1000 osób lub generujące co najmniej 100 mln złotych przychodów.

Załącznik 2. Wielkie przedsiębiorstwa krakowskie według przychodów

Lp.	Nazwa przedsiębiorstwa	Sekcja PKD	Przychody w mln zł (2004)	Dynamika przychodów (2000=100)	Lokalne efekty zaopatrzeniowe	Lokalne efekty dochodowe
1.	Philip Morris Polska	D	5017,6	127	2	3
2.	Tesco Polska	G	4913,2	341	2	3
3.	BP Polska	G	4780,1	188	2	2
4.	Bank Przemysłowo-Handlowy	J	4375,7	140	3	3
5.	Ahold Polska	G	3120,0	169	1	2
6.	Tele-Fonika Kable	D	2763,0	677	2	3
7.	Delphi Poland	D	2231,6	396	2	3
8.	Slovnaft Polska	G	1576,8	198	1	1
9.	Plus Discount	G	1153,0 ^a	121 ^c		
10.	Can-Pack	D	1131,2	228	2	1
11.	PHU Energokrak	G	850,0	468	1	1
12.	RR Donnelley (Europe i Poland)	D	809,4	196	3	3
13.	Żywiec Trade Kraków	G	661,2	140	1	1
14.	Grupa Polska Stal	G	649,2	331 ^h	3	1
15.	Sambud-2	G	589,5	145	1	1
16.	Orlen Oil	G	578,6	118	2	2
17.	Mix Electronics	G	486,8	176	2	2
18.	Elektrociepłownia Kraków	E	410,9	97	2	3
19.	Garmond Press-Kraków	G	382,8 ^b	463 ^g	1	1
20.	Destylernia Polmos	D	378,0	238	2	2
21.	Pliva Kraków Zakłady Farmaceutyczne	D	371,7	78	3	3
22.	Linde Gaz Polska	D	350,2	249	2	2
23.	Comarch	K	330,0	232	3	3
24.	Action 2	G	328,3	141	1	1
25.	Polska Grupa Dealerów	G	307,8	118	1	2
26.	TP EmiTel	I	295,7	131 ^h	3	2
27.	Stalprodukt - Centrostal Kraków	G	282,9	176	1	1

28.	Motorola Polska Electronics	K	280,0 ^b	250 ^g	2	3
29.	HTS - Stal Handel	G	263,8	350	1	1
30.	Del Monte Fresh Produce Poland	G	241,3	74	1	2
31.	Arge	G	239,9	71	1	1
32.	Mota-Engil Polska	F	213,7	239	3	3
33.	Wawel	D	199,1	166	2	3
34.	Poszukiwania Nafty i Gazu Kraków	K	197,8	106 ^f	2	2
35.	Zakład Przerobu Żłomu Żłomex	D	189,0	265	3	2
36.	Mostostal Kraków Firma Handlowa	G	179,1	132	1	1
37.	Firma Handlowa Baustal	G	177,9	128	1	1
38.	<i>Pilkington IGP</i>	<i>F</i>	<i>166,7</i>	<i>83</i>		
39.	Zakład Walcowniczy Profil	D	162,3	225	3	2
40.	Alma Market (d. Krakchemia)	G	156,8	61	2	2
41.	Solidex	G	154,9	119	2	2
42.	Przedsiębiorstwo Materiałów Ogniotrwałych Komex	D	154,8	71	3	2
43.	WKT Polska	G	151,1	135	1	1
44.	Gór-Hut	D	150,0	156 ^d	2	1
45.	Eurodruk Polska	D	148,8	211	2	1
46.	PPHU Serpol Gubała & Gubała	G	147,3	168 ^f	1	2
47.	Ecolab	G	144,5	109	1	2
48.	Hurtownia Artykułów Motoryzacyjnych Franciszek Stachura	G	140,8	519	2	2
49.	Alkat	D	140,6	137	1	1
50.	<i>Equus</i>	<i>/</i>	<i>139,6</i>	<i>224</i>		
51.	TVN 24	O	137,6	134 ^e	2	2
52.	Termo Organika	D	136,8	187 ^f	1	1
53.	Instal Kraków	F	134,1	87	2	3
54.	Przedsiębiorstwo Budown. Przemysł. Chemobudowa-Kraków	F	131,0	46	3	3
55.	Excellent	G	130,9	120	1	2
56.	Przedsiębiorstwo Automatyki Hutniczej VAI Polska	F	126,6	2530	1	1
57.	Cukier Królewski (obecnie biuro handl. Südzucker Polska)	G	126,6	112 ^e	1	1
58.	PPHU Piast	G	124,0	175 ^h	1	1

59.	Abra	G	122,9	244	2	2
60.	Krakchemia (obecnie Alma Market)	G	122,7	112 ^f	1	1
61.	Vistula	D	121,0	76	2	3
62.	Taurus-Bis	G	118,8	179 ^h	1	1
63.	Mostostal Kraków	F	118,3	234	3	2
64.	<i>Deutsche Bank PBC</i>	<i>J</i>	<i>114,6</i>	<i>51</i>		
65.	Lurgi Polska	K	114,2	220	3	2
66.	Sagittarius-Strzelec	D	112,5	232	1	2
67.	Chiquita Poland	G	111,5	88 ^h	1	1
68.	Asterix	G	111,4	190 ^f	1	1
69.	Suder & Suder	G	111,2	292	1	1
70.	Mostostal Kraków Galicja	G	101,8	131 ^f	1	1
71.	Krakowska Fabryka Armatur	D	101,3	94	2	3
72.	Heban Steinhof	G	100,3	127 ^f	1	1
73.	Lemarto	G	100,2	99	1	1

Uwaga: Przychody: ^a - w 2003 roku, ^b - w 2005 roku; Dynamika: c - 2000-2003, d - 2000-2005, e - 2001-2003, f - 2001-2004, g - 2001-2005; h - 2002-2004.

Efekty mnożnikowe: 3 - ponadprzeciętne, 2 - przeciętne, 1 - ograniczone.

Kursywą zaznaczono firmy, które obecnie nie prowadzą już działalności w Krakowie.

Załącznik 3. Najwięksi inwestorzy zagraniczni w Krakowie w latach 1989-2005

Lp.	Inwestor	Kraj	Inwestycje w mln USD do końca 2005 roku	Rodzaj działalności	Miejsce inwestycji
1.	Deutsche Bank	Niemcy	Co najmniej 100	bankowość, wynajem nieruchomości	Deutsche Bank PBC S.A. (d. Bank Współpracy Regionalnej S.A.), biurowiec GTC Korona S.A. i GTC Galeria Kazimierz Sp. z o.o.
2.	Electricité de France Internationale	Francja		wytwarzanie ciepła i energii elektrycznej	Elektrociepłownia Kraków
3.	HVB Group	Niemcy		bankowość, wynajem nieruchomości	Bank Przemysłowo-Handlowy S.A., biurowiec Euromarket
4.	Mittal Steel Company	Wielka Brytania		produkcja stali; zagospodarowywanie i sprzedaż nieruchomości, usługi remontowe, usługi gastronomiczne, hotelarskie i porządkowe, produkcja wyrobów z gumy, odlewnictwo metali, Produkcja materiałów ogniotrwałych i izolacyjnych, produkcja złomu żelaza i kruszyw, zagospodarowanie metalowych odpadów i złomu, usługi telekomunikacyjne, usługi medyczne	Mittal Steel Poland Sp. z o.o. oddział w Krakowie (dawniej Huta im. Tadeusza Sendzimira), Hannecard Polska Sp. z o.o., HTS-Stal Handel Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Usług Socjalnych Hut-Pus S.A. Kol-Hut Sp. z o.o., Krakodlew S.A., Metalodlew S.A., PMO Komex Sp. z o.o., PPU Zakład Automatyzacji HTS, PPUH Eko-Energia Sp. z o.o, Slag Recycling, Sentel Sp. z o.o., Zakładowa Straż Pożarna Sukurs, Złomex S.A. ZOZ Centrum Medyczne Nowa Huta
5.	Philip Morris	USA		produkcja papierosów	Philip Morris Polska S.A.
6.	Pliva	Chorwacja		produkcja farmaceutyków	Pliva Kraków, Zakłady Farmaceutyczne S.A., Farmacom Sp. z o.o.
7.	RR Donnelley	USA		druk czasopism i książek telefonicznych	RR Donnelley Poland, RR Donnelley Europe (d. Donnelley Polish American Printing Company Sp. z o.o.)
8.	Accor	Francja	50-100	hotelarstwo	Hekon Hotele Ekonomiczne Sp. z o.o., Hotel Ibis Chopin Sp. z o.o., hotele Orbis S.A.
9.	Carrefour	Francja		handel detaliczny	hipermarkety Carrefour, supermarket Champion
10.	ECE Projektmanagement	Niemcy		wynajem nieruchomości	kompleks handlowo-rozrywkowo-biurowy Galeria Krakowska
11.	Enterprise Investors (Polsko-Amerykański Fundusz Przedsiębiorczości i fundusze powiązane)	USA		druk prasy i czasopism, bankowość, hotelarstwo, budownictwo, handel, usługi medyczne, usługi kurierskie	Centrum Prasowo-Poligraficzne Sp. z o.o., R.R. Donnelley Europe, Pierwszy Polsko-Amerykański Bank S.A., Global Hotels Development Group Poland Sp. z o.o., Hydrotrest S.A. i inne
12.	Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju	międzynarodowy		bankowość, wynajem nieruchomości, produkcja przetworów mięsnych	Bank Przemysłowo-Handlowy S.A., Centrum Biurowe Lubicz Sp. z o.o., Bank Gospodarki Żywnościowej S.A., GTC Galeria Kazimierz Sp. z o.o.
13.	Fortis Bank	Belgia		bankowość	Fortis Bank Polska (d. Pierwszy Polsko-Amerykański Bank S.A.)
14.	HGA Capital (HSH Nordbank)	Niemcy		wynajem nieruchomości	kompleks handlowo-rozrywkowo-biurowy Galeria Krakowska
15.	Kardan Group	Izrael		wynajem nieruchomości	biurowiec Galileo oraz GTC Galeria Kazimierz Sp. z o.o.
16.	Klepierre	Francja		wynajem nieruchomości, rozrywka	Kraków Plaża Sp. z o.o.

17.	Metro	Niemcy	50-100	handel detaliczny i hurtowy	Centrum Handlowe M1, Makro Cash & Carry
18.	Mid Europa Partners	USA		telewizja kablowa	Aster City Cable Sp. z o.o.
19.	Passauer Neue Presse	Niemcy		druk prasy, wydawanie gazet codziennych	Centrum Prasowo-Poligraficzne w Krakowie Sp. z o.o., Polskapresse Sp. z o.o. Oddział Prasa Krakowska, Wydawnictwo Jagiellonia S.A. w Krakowie
20.	Plaza Centres	Izrael		wynajem nieruchomości, rozrywka	Kraków Plaza Sp. z o.o.
21.	Rumeli	Turcja		produkcja cementu	Cementownia Nowa Huta S.A.
22.	Tesco	Wielka Brytania		handel detaliczny	Tesco Polska S.A. hipermarkety i supermarkety Tesco
23.	Air Liquide	Francja		produkcja gazów technicznych	Alpol Sp. z o.o.
24.	Apollo Real Estate Advisors	USA		wynajem nieruchomości	Centrum handlowe M1
25.	British Petroleum	Wielka Brytania		handel paliwami	BP Poland Sp. z o.o.
26.	Carlson	USA		hotelarstwo	hotel Radisson SAS
27.	Casino	Francja	handel detaliczny	hipermarket Géant	
28.	Cinema City International	Izrael	kina	Cinema City Poland Sp. z o.o.	
29.	Delphi	USA	projektowanie części samochodowych	Delphi Automotive Systems Poland Sp. z o.o., Centrum Techniczne Delphi	
30.	F & P Holding	USA	zarząd firmy, produkcja opakowań metalowych	Zarząd Can-Pack S.A., Can-Pack S.A., Zakład Producyjny Artigraph, Koba S. A	
31.	Hicks Muse Tate & Furst, Emerging Markets Partnership oraz Argus Capital	USA	telewizja kablowa	Regionalna Telewizja Kablowa Autocom Sp. z o.o.	
32.	Ikea	Szwecja	wynajem nieruchomości, handel detaliczny	biurowiec Cracovia Business Center Sp. z o.o., hipermarket meblowy Ikea	
33.	ING Group	Holandia	bankowość, budownictwo	Bank Przemysłowo-Handlowy S.A., ING Bank Śląski S.A., Instal Kraków S.A., Towarzystwo Ubezpieczeń na Życie Nationale Nederlanden Polska S.A.	
34.	ITI Group	Luksemburg	oprogramowanie, kina, telewizja	Grupa Onet.pl S.A., Multikino Polska Sp. z o. o., TVN Sp. z o.o.	
35.	Kingfisher	Wielka Brytania	handel hurtowy	Castorama Polska Sp. z o.o.	
36.	Mota Companhia	Portugalia	budownictwo	Mota-Engil Polska S.A. (d. Krakowskie Przedsiębiorstwo Robót Drogowych S.A.)	
37.	Rida Development	USA	wynajem nieruchomości	Centrum handlowe M1	
38.	Sheraton (Starwood Hotels & Resorts)	USA	hotelarstwo	Wawel Hotel Development Sp. z o.o., Hotel Sheraton	
39.	Telia	Szwecja	telekomunikacja	Netia South S.A.	
40.	Tishman Speyer Properties	USA	wynajem nieruchomości	Tishman Speyer Properties Polska Sp. z o.o.	
41.	UPC	USA	telewizja kablowa	UPC Telewizja Kablowa S.A.	
42.	Advent International, Copernicus Capital Partners, St.Paul's Development Ltd.	USA, Wielka Brytania	10-20	zagospodarowanie żużla	Slag Recycling Sp. z o.o.

43.	Allied Irish Bank	Irlandia	10-20	oprogramowanie komputerowe, produkcja mebli, hotelarstwo, wynajem nieruchomości	Comarch, Celt S.A., RT Hotels, Centrum Biurowe Lubicz Sp. z o.o.
44.	David Chase Enterprises	USA		telewizja kablowa	UPC Telewizja Kablowa S.A. (d. Polska Telewizja Kablowa Sp. z o.o.)
45.	Envergure Hotels	Francja		hotelarstwo	Hotel Campanile
46.	Ferrovial	Hiszpania		budownictwo	Mostostal Kraków S.A.
47.	Hit Handelsgruppe	Niemcy		handel detaliczny	hipermarket Hit (obecnie Tesco)
48.	Motorola	USA		oprogramowanie komputerowe	Motorola Polska Electronics Sp. z o. o.
49.	Otto Versand	Niemcy		handel hurtowy	hipermarket hurtowy Selgros Cash & Carry
50.	Rewe	Niemcy		handel hurtowy	hipermarket hurtowy Selgros Cash & Carry
51.	Schmalbach Lubeca	Niemcy		produkcja opakowań metalowych	Amcor White Cap Sp. z o.o.
52.	Shell	Holandia, Wielka Brytania		handel paliwami	stacje paliw
53.	Skanska	Szwecja		budownictwo	Skanska S.A. Oddział Hydrotrest
54.	Statoil	Norwegia		handel paliwami	stacje paliw
55.	Zehnacker	Niemcy		sprzątanie obiektów, zbiorowe żywienie	Aspen Sp. z o.o., Aspen-Res Sp. z o.o.

Załącznik 4. Krakowskie jednostki okołobiznesowe

Lp.	Nazwa	Adres	Telefon	E-mail	Strona www	Osoba kontaktowa	Zadania
1.	Agencja Rozwoju Gospodarczego Kraków-Wschód Sp. z o.o.	ul. Mrozowa 29, 30-969 Kraków	(12) 684 22 02	sekretariat@argkw.pl	www.argkw.pl		Najem i dzierżawa nieruchomości własnych, które stanowią pomieszczenia biurowe, hale magazyny, place utwardzone, grunty rolne, komercyjne usługi doradcze, opracowywanie biznes planów dla nowo tworzonych przedsiębiorstw i projekcje finansowe wszelkich przedsięwzięć
2.	Agencja Rozwoju Miasta S.A.	ul. Floriańska 31, 31-019 Kraków	(12) 429 25 13, (12) 429-10-40	board@arm.krakow.pl	www.arm.krakow.pl		Wszelkierne wspieranie rozwoju Krakowa przez świadczenie usług na rzecz całej wspólnoty samorządowej
3.	Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości "Innowatik"	ul. Rakowicka 27, 31-510 Kraków	(12) 421 61 93, 0-607 660 041	zarzad@innovatik.pl , info@innovatik.pl	www.innowatik.pl		Wspieranie przedsiębiorczości i zakładania firm przez studentów i absolwentów
4.	American Chamber of Commerce in Poland (AmCham) oddział Kraków	ul. E. Plater 53, 00-113 Warszawa	0-608 027 172, (22) 520 59 99, fax: (22) 520 59 98	krakow@amcham.com.pl	www.amcham.pl	Monika Pilarska, Dyrektor	AmCham Krakow, jest regionalnym biurem reprezentujących Polskę południową; założony w 1995 roku ma na celu słuzenie pomocą i promowanie firm członkowskich
5.	Brytyjsko-Polska Izba Handlowa	ul. św. Anny 9, 31-008 Kraków	(12) 423 08 88, (12) 422 42 67	sp@bpcc.org.pl	www.bpcc.org.pl	Andrew Hallam, Dyrektor Regionalny	Wspieranie rozwoju stosunków gospodarczych między Polską i Wielką Brytanią
6.	Business Centre Club Łoża Małopolska BCC	ul. Zwierzyniecka 29, 31-105 Kraków	(12) 421 72 14, (12) 431 05 38	marek.piwowarczyk@bcc.org.pl	www.bcc.org.pl , www.krakow.bcc.pl	Marek Piwowarczyk	Przedsiębiorcy zrzeszeni w Business Centre Club współpracują z władzami i organizacjami regionalnymi oraz gospodarczymi Małopolski, a także zasiadają w gremiach doradczych przy Prezydencie Miasta Krakowa i Marszałku Województwa Małopolskiego

7.	Centrum Doskonałości Wsparcia Przedsiębiorczości przy AE	ul. Rakowicka 27, budynek Księżówka, pokój K8, 31-510 Kraków	(12) 293 59 07	konsulting@ae.krakow.pl	www.konsulting.ae.krakow.pl	Paulina Sibiga	Projekt skierowany jest zarówno do małych i średnich przedsiębiorstw województwa małopolskiego, jak również obecnych i przyszłych absolwentów szkół wyższych kierunków ekonomicznych zamieszkałych w Małopolsce. Projekt w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego finansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego oraz budżetu państwa
8.	Centrum Innowacji, Transferu Technologii i Rozwoju Uniwersytetu	ul. Czapskich 4, 31-110 Kraków	(12) 663 38 30	citru@uj.edu.pl	www.citru.uj.edu.pl	Agnieszka Sito	Promocja przedsiębiorczości akademickiej – związana z rynkowym wdrażaniem wyników badań naukowych, czy rozwojem firm tworzonych na bazie badań naukowych. Do takich działań niezbędna jest też szeroka współpraca z firmami komercyjnymi i instytucjami publicznymi, służąca pozyskaniu ich wsparcia - finansowego i merytorycznego dla rozwoju projektów naukowych, Wspieranie myśli naukowej odnoszącej się i wykorzystującej szeroko rozumiane nowe technologie, które mogą stanowić konkurencję dla rozwiniętych badań i wdrożeń innych podmiotów gospodarczych
9.	Centrum Transferu Technologii Politechnika Krakowska	ul. Warszawska 24, 31-155 Kraków	(12) 628 28 45	ctt@transfer.edu.pl	www.transfer.edu.pl	Jadwiga Widziszewska	Centrum Transferu Technologii - Politechnika Krakowska jest koordynatorem jednego z polskich Ośrodków Przekazu Innowacji - IRC South Poland. Ułatwiamy międzynarodowe kontakty technologiczne dla przedsiębiorstw i instytucji badawczych w regionie. Posiada obszerne bazy osób i instytucji zainteresowanych projektami europejskimi oraz międzynarodowymi kontaktami i transferem technologii
10.	<i>Centrum Zaawansowanych Technologii Teleinformatycznych AGH</i>	al. Mickiewicza 30, 30-059 Kraków	(12) 617 32 85	aost@agh.edu.pl			Współpraca z przedsiębiorstwami, jednostkami administracji państwowej i samorządowej, uczelniami wyższymi i instytucjami badawczo-rozwojowymi oraz transfer technologii

11.	Cepelia. Fundacja. Krajowa Komisja Artystyczna i Etnograficzna	ul. Radziwiłłowska 26, 31-131 Kraków	(12) 422 06 13	cepeliaspzo0@poczta.onet.pl	www.cepelia.pl		Celem Fundacji jest ochrona, organizowanie, rozwijanie i propagowanie rękodzieła ludowego i artystycznego oraz sztuki i przemysłu artystycznego. Fundacja podejmuje działania na rzecz zapewnienia warunków dla tworzenia nowych i kultywowania tradycyjnych wartości kultury materialnej narodu polskiego, utrwalania tożsamości kulturalnej narodu oraz współuczestniczy w tworzeniu współczesnej kultury polskiej. Fundacja uczestniczy w międzynarodowych organizacjach działających w sferze kultury i sztuki ze szczególnym uwzględnieniem organizacji propagujących rękodzieło ludowe i artystyczne
12.	CZT Akcent Małopolska	ul. Czapskich 4, 31-110 Kraków	(12) 663 38 30	artur.kubik@uj.edu.pl	www.citru.uj.edu.pl	dr inż. Artur Kubik	Realizacja interdyscyplinarnego, wieloletniego programu badawczego i szkoleniowego oraz efektywnego wdrażania i komercjalizacji nowych technologii przez krakowskie uczelnie wyższe: Akademię Górniczo-Hutniczą, Akademię Rolniczą, Politechnikę Krakowską i Uniwersytet Jagielloński
13.	Entreprise Rhône Alpes International	ul. Walerego Sławka 3, 30-653 Kraków	(12) 254 62 23	benoit.consigny@era.org	www.era.org/eng	Izabela Kaniowska, Head of Agency Benoît Consigny, Project manager	Ułatwienie prowadzenia działalności zagranicą dla małych i średnich firm, zwłaszcza promocja prowadzenia działalności w regionie Rhône-Alpes
14.	Euro Info Centre PL413	ul. Floriańska 3, 31-019 Kraków	(12) 422 55 67	eicpl413@iph.krakow.pl	www.euroinfo.krakow.pl , www.iph.krakow.pl		Projekt Euro Info Centre jest jednym z głównych narzędzi Komisji Europejskiej wykorzystywanym do realizowania polityki wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. Ośrodek Euro Info Centre w Krakowie (PL413) jest jednym z 12 w naszym kraju; działa przy Izbie Przemysłowo-Handlowej w Krakowie. Partner dla małych i średnich przedsiębiorstw poszukujących praktycznej informacji o Unii Europejskiej

15.	Fundacja - Instytut Rozwoju Regionalnego	ul. Gramatyka 8a, 30-071 Kraków	(12) 388 87 62	biuro@firr.org.pl anna.m.waszkielewicz@firr.org.pl aleksander.waszkielewicz@firr.org.pl	www.firr.org.pl		Promowanie, wspomaganie oraz propagowanie rozwoju regionalnego, w szczególności: tworzenie warunków wzrostu konkurencyjności regionów, przeciwdziałanie marginalizacji niektórych obszarów w ramach regionów, sprzyjanie długofalowemu rozwojowi gospodarczemu regionów, promowanie spójności regionów, rozwój przedsiębiorczości, wzmocnienie regionalnej bazy ekonomicznej, rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności, tworzenie i absorpcja innowacji, budowa i umacnianie społeczeństwa informacyjnego, poprawienie jakości kształcenia, rozwój zawodowy i reorientacja zawodowa, rozwój zasobów ludzkich
16.	Fundacja "Grey House Szara Kamienica" PROANIMA Sp. z o.o.	Rynek Główny 6, 31-042 Kraków	(12) 421 15 25	office@proanima.com.pl	www.proanima.com.pl	dyr. Grzegorz Smyła	Oferta Fundacji skierowana jest do firm, które poszukują prestiżowej lokalizacji połączonej z niepowtarzalnym charakterem i pięknem miejsca oraz komfortem pracy
17.	Fundacja "Progress and Business"	ul. Miechowska 5b, 30-055 Kraków	(12) 636 01 00	pbf@agh.edu.pl	www.pbf.pl	Andrzej Skulimowski, Prezes	Usługi i dotacje dla przedsiębiorstw - Sektorowy Program Operacyjny, Działanie 2.1 "Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw poprzez doradztwo" skierowane jest do małych i średnich przedsiębiorstw. Celem działania jest zwiększenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez ułatwienie im dostępu do specjalistycznych usług doradczych.
18.	Fundacja Dajesz Pracę PL	ul. Flisacka 3a, 30-114 Kraków	(12) 422 64 89	dajeszprace@dajeszprace.pl	www.dajeszprace.pl		Działania Fundacji obejmują: regularne przyznawanie znaku "Dajesz Pracę" kolejnym polskim produktom - rozwój programu przyznawania znaku, Dni Produktu Polskiego – wydarzenie edukacyjno-promocyjne, działania PR skierowane do mediów: akcje informacyjne i edukacyjne, zorganizowane we współpracy z sieciami detalicznymi w całej Polsce oraz prywatnymi właścicielami sklepów, lobbying gospodarczy

19.	Fundacja Krakowski Instytut Nieruchomości	ul. Rakowicka 27; Dom Ogrodnika I piętro, 31-510 Kraków	(12) 294 49 50	crei_kin@kin.org.pl	www.kin.org.pl	Joanna Galant, sekretariat	Inicjatywy i wspiera przedsięwzięcia związane z rynkiem nieruchomości w dziedzinie prac naukowo-badawczych, kształcenia kadr, działalności wydawniczej i promocji
20.	Fundacja Partnerstwo dla Środowiska	ul. Bracka 6/6, 31-005 Kraków	(12) 422 50 88, (12) 430 24 43, (12) 430 24 65, (12) 429 47 25	biuro@epce.org.pl	www.epce.org.pl	Małgorzata Dębska, sekretariat	Wspieranie inicjatyw służących rozwojowi społecznemu i gospodarczemu, opartych na dziedzictwie przyrodniczym i kulturowym, przy jednoczesnym zachowaniu i kształtowaniu jego walorów. Pomoc małym i średnim firmom wprowadzać ekologiczne zasady funkcjonowania
21.	Fundacja Partnerstwo dla Środowiska. Program Czysty Biznes	ul. Szybka 27 lok.7, 31-831 Kraków	(12) 684 35 26, 0- 601 456 660	susik@epce.org.pl , susik@interia.pl	www.czystybiznes.pl/konkurs.html		Promowanie małych i średnich przedsiębiorstw podejmujących działania na rzecz ochrony środowiska oraz innowacyjnych i oryginalnych przedsięwzięć ekologicznych realizowanych przez firmy
22.	Fundacja Postępu Telekomunikacji	ul. Czarnowiejska 78, 30-054 Kraków	(12) 423 45 78		www.ktagh.edu.pl	Maria Wroniewicz-Rams, v-ce dyrektor	Organizacja wspierające koniunkturę w pewnych gałęziach gospodarki lub regionach, usługi inżynierskie i techniczne, projektowanie technologiczne dla przemysłu, doradztwo w zakresie oprogramowania i dostarczanie oprogramowania, doradztwo w zakresie sprzętu komputerowego
23.	Fundacja Promocji Gospodarczej Regionu Krakowskiego	ul. Mrozowa 20a, 30-969 Kraków	(12) 642 17 04, (12) 642 16 70, (12) 642 17 03, (12) 644 53 06	biuro@fpgrk.krakow.pl	www.fpgrk.krakow.pl/		Wspiera rozwój regionu krakowskiego oraz wzmacnia i promuje jego potencjał ekonomiczny. Do jej zadań należy również współpraca z partnerami zagranicznymi w dziedzinie promocji gospodarczej regionu krakowskiego za granicą, a także pomoc w nawiązywaniu kontaktów gospodarczych
24.	Fundacja Rozwoju Diagnostyki Laboratoryjnej	ul. Bociana 22, 31-231 Kraków	(12) 614 52 38	info@diaglab.pl	www.diaglab.pl	dr Gerard Nowacki, Prezes	Projektowanie, organizowanie i finansowanie prac naukowo-badawczych, specjalistyczna działalność wydawnicza i popularyzatorska, organizowanie szkoleń i kursów specjalistycznych, zjazdów, konferencji i spotkań naukowych, pomoc w uczestnictwie w krajowych i zagranicznych spotkaniach naukowych, promowanie i upowszechnianie osiągnięć naukowo-badawczych.

25.	Fundacja Samorządność i Demokracja	ul. Stefana Batorego 14, 31-135 Kraków	(12) 633 79 81	fsid@fsid.pl	www.fsid.pl	Wspieranie działalności społecznej, naukowej i gospodarczej prowadzonej na rzecz rozwoju instytucji demokratycznych i samorządowych w Polsce
26.	Fundacja Wspierania Edukacji Informatycznej PROIDEA	ul. Czarnowiejska 30a, lok. 3, 30-054 Kraków	(12) 617 36 97	biuro@proidea.org.pl info@proidea.org.pl marketing@proidea.org.pl	www.proidea.org.pl	Organizacja przekazująca w sposób kompetentny wiedzę z zakresu teleinformatyki. Fundacja wypełnia swoje cele statutowe wspierając edukację oraz promując inicjatywy służące popularyzowaniu informatyki w szkołach
27.	Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych	ul. Czysza 17/4, 31-121 Kraków	(12) 631 57 30, (12) 631 57 31, (12) 631 57 32	biuro@fwie.eco.pl	www.fwie.eco.pl	Wspieranie działań sprzyjających poprawie stanu środowiska naturalnego podejmowanych przez organizacje pozarządowe, samorządy lokalne, instytucje a także zwykłych obywateli
28.	Fundusz Mikro Sp. z o.o. Przedstawicielstwo Lokalne w Krakowie	ul. Starowiślna 97, 31-052 Kraków	(12) 633 12 12, (12) 423 34 27	fm@funduszmikro.pl	www.funduszmikro.com.pl	Realizuje program wspierania rozwoju mikroprzedsiębiorczości w Polsce, przede wszystkim przez udostępnianie kapitału w formie pożyczek dla małych firm
29.	Holenderskie Biuro Biznesu Netherlands Business Support Office (NBSO)	ul. Karmelicka 27, 31-131 Kraków	(12) 432 37 10	krakow@nbsocom.pl	www.nbsocom.pl	Służy pomocą firmom holenderskim działającym na terenie południowej Polski i udziela polskim przedsiębiorcom informacji na temat holenderskiego rynku gospodarczego
30.	Inicjatywa Mikro	al. Krasińskiego 11a IV p., 31-111 Kraków	(12) 427 03 46, (12) 427 03 93, (12) 422 42 57	krakow@inicjatywamikro.pl	www.inicjatywamikro.pl	Udziela pożyczek na rozwój prywatnego sektora małych przedsiębiorstw
31.	Inkubator Aktywni.pl	ul. Armii Krajowej 4, 30-150 Kraków	(12) 626 22 46, fax: (12) 637 33 47	info@aktywni.pl	www.aktywni.pl	Pomoc studentom i absolwentom w rozpoczęciu ścieżki kariery oraz uruchamianiu własnych firm. Promocja i pomoc już istniejących firm. Wsparcie merytoryczne, techniczne i finansowe.
32.	Instytut Przedsiębiorczości PRYMUS	os. Teatralne 24, 31-946 Kraków	(12) 685 56 53	instytut@prymus-ip.com	www.prymus-ip.com	Inicjowanie i wspieranie wszelkich działań służących rozwojowi sektora MSP, skupia kilkanaście podmiotów gospodarczych dążących do wzrostu znaczenia małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce

33.	<i>Institut Studiów Strategicznych</i>	ul. Mikołajska 4, 31-027 Kraków	(12) 421 97 04, (12) 421 80 66	iss@iss.krakow.pl	www.iss.krakow.pl	Anna Szymańska-Klich, Dyrektor	Obszarem działalności Instytutu są stosunki międzynarodowe ze szczególnym uwzględnieniem integracji Polski z Unią Europejską, problematyki bezpieczeństwa europejskiego, polskiej polityki wschodniej oraz polityki regionalnej w Europie Środkowej. Instytut podejmuje także problemy polskiego sektora bankowego, międzynarodowych rynków finansowych oraz przemian gospodarczych. Uczestnikami programów Instytutu są politycy, naukowcy, dziennikarze, środowiska akademickie, młodzież, a także kadry zarządzające przedsiębiorstw i banków
34.	Izba Przemysłowo-Handlowa	ul. Floriańska 3, 31-019 Kraków	(12) 422 89 07, (12) 422 13 74	biuro@iph.krakow.pl	www.iph.krakow.pl		Organizacja samorządu gospodarczego reprezentująca interesy gospodarcze zrzeszonych w niej podmiotów w zakresie ich działalności gospodarczej. Jednym z głównych zadań izby jest prowadzenie działalności doradczej dla firm polskich i zagranicznych. Oferuje następujące usługi: wzajemne pozyskiwanie inwestorów, wymiana informacji gospodarczej i handlowej, kojarzenie partnerów do współpracy gospodarczej
35.	Jagiellońskie Centrum Innowacji Sp. z o.o.	ul. Gronostajowa 7, 30-387 Kraków	(12) 264 12 64	ici@jci.pl	www.jci.pl		Kompleksowe usługi wraz z infrastrukturą laboratoryjną w zakresie biotechniki, biotechnologii, biomedycyny, biochemii, farmakologii i biofizyki (kierunków związanych z Life Science)
36.	<i>Krajowa Fundacja Oświatowa - Centrum Kształcenia Zawodowego</i>	ul. Kasprowicza 32, 31-523 Kraków	(12) 411 78 33, (12) 413 82 50	krakow@kko.com.pl	www.kko.com.pl	Ewa Turaczyk	Kursy zawodowe, szkolenia osób pragnących podwyższyć bądź zmienić swoje kwalifikacje zawodowe.
37.	Krakowska Izba Turystyki	ul. Bracka 15, 31-005 Kraków	(12) 429 44 50, (12) 423 14 18, (12) 429 44 50	izba@kit.krakow.pl	www.kit.krakow.pl	Marek Babuška, Przewodnic.	Współdziałanie z organami władzy rządowej, samorządowej i lokalnej w zakresie tworzenia warunków do rozwoju turystyki w Krakowie i regionie małopolskim oraz stwarzaniu warunków do rozwoju i poprawy standardu usług turystycznych. Zrzesza 114 podmiotów gospodarczych zajmujących się obsługą ruchu turystycznego w Małopolsce

38.	Krakowska Kongregacja Kupiecka	ul. Garbarska 14, 31-131 Kraków	(12) 421 24 42, (12) 430 04 81	kuljer@kongregacja-kupiecka.com.pl	www.kongregacja-kupiecka.com.pl	Wiesław Jopek, Prezes	Reprezentowanie interesów swoich członków wobec władz i instytucji państwowych, samorządowych oraz społecznych. Podejmuje inicjatywy sprzyjające rozwojowi prywatnej działalności gospodarczej i poprawianiu jej warunków. Poszukuje partnerów zagranicznych w celu współpracy w dziedzinie organizacji i prowadzenia handlu, usług i gastronomii, rozeznania możliwości wymiany towarowej oraz kojarzenia partnerów gospodarczych
39.	Krakowski Park Technologiczny Sp. z o.o.	al. Jana Pawła II 37, 31 864 Kraków	(12) 640 19 40	biuro@sse.krakow.pl	www.sse.krakow.pl	Krzysztof Poradzisz, Prezes zarządu	Spółka zarządzająca Specjalną Strefą Ekonomiczną - Krakowskim Parkiem Technologicznym (SSE-KPT). Zachęcanie do inwestowania na terenie Krakowa i Małopolski. Zmiana wizerunku regionu.
40.	Krakowskie Towarzystwo Przemysłowe	al. Słowackiego 64, 30-004 Kraków	(12) 633 55 35	katepe@ktp.org.pl	www.ktp.org.pl		Rozwijanie ekonomicznej inicjatywy obywateli, obronę interesów prywatnych przedsiębiorców, walkę z biurokratycznymi barierami hamującymi rozwój gospodarki rynkowej, propagowanie etosu rzetelnego, dynamicznego, świadomego swych praw i obowiązków przedsiębiorcy
41.	Małopolska Agencja Energii i Środowiska Sp. z o.o.	ul. Kordylewskiego 11 VII piętro, pok. 707, 31-542 Kraków	(12) 294 20 70	maes@maes.pl	www.maes.pl		Usługowe przygotowywanie wniosków o finansowanie programów energetycznych i ochrony środowiska, organizowanie projektów i programów demonstracyjnych, usługowe upowszechnianie know-how w zakresie poszanowania energii i ochrony środowiska
42.	Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.	ul. Kordylewskiego 11, 31-542 Kraków	(12) 411 46 03, (12) 413 89 13, (12) 413 57 69, (12) 412 43 79	marr@marr.pl	www.marr.pl		Inicjuje, promuje i pobudza działania związane z prowadzeniem polityki regionalnej. Zakres współpracy z partnerem zagranicznym: możliwość pełnej obsługi misji gospodarczych (organizacja spotkań bilateralnych z partnerami polskimi, logistyka, program turystyczny), wyszukiwanie terenów, nieruchomości i przedsiębiorstw do sprzedaży lub dzierżawy
43.	Małopolska Fundacja Doskonalenia Profesjonalnego	ul. Czarnowiejska 66, paw. b 5, 30-054 Kraków	(12) 634 57 76			Anna Adrian	Kursy zawodowe

44.	Małopolska Izba Budowlanych	pl. Wolnica 7, 31-060 Kraków	(12) 430 62 23	cech@cech-bud.krakow.pl	www.cech-bud.krakow.pl		Reprezentuje swoich członków wobec podmiotów samorządowych i administracyjnych oraz wpływa na tworzone przez nie prawo
45.	Małopolska Izba Rolnicza Oddział Kraków	os. Krakowiaków 45a/15, 31-964 Kraków	(12) 643 17 62	mir@mir.krakow.pl	www.mir.krakow.pl www.mir.pl	Henryk Dankowiakowski, Dyrektor Biura	Prowadzi działania na rzecz m.in. tworzenia rynku rolnego oraz poprawy warunków zbytu produktów rolnych i produktów rolnych, promowania produktów rolnych na rynku krajowym i zagranicznym, jak również rozwijania współpracy z zagranicznymi organizacjami producentów rolnych
46.	Małopolska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości	ul. św. Anny 9, 31-008 Kraków	(12) 422 05 95, (12) 423 07 47, (12) 422 68 42	izba@izba.com.pl	www.izba.com.pl		Spółeczno-zawodowa organizacja samorządu rzemiosła, zrzeszająca na zasadzie dobrowolności cechy, spółdzielnie rzemieślnicze, osoby prywatne oraz osoby fizyczne
47.	Małopolska Organizacja Turystyczna	ul. św. Krzyża 14, 31-028 Kraków	(12) 421 15 36, (12) 421 16 04	biuro@mot.krakow.pl	www.mot.krakow.pl		Realizuje zadania związane z rozwojem turystyki w Małopolsce. Głównym celem działalności organizacji jest kreowanie i promowanie wizerunku Krakowa oraz regionu na krajowych i zagranicznych rynkach turystycznych
48.	Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji - Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej	ul. Szlak 73a, 31-153 Kraków	(12) 633 98 00	mistia@mistia.org.pl	www.mistia.org.pl		Prowadzi działalność edukacyjną oraz konsultacyjno-doradczą dla administracji samorządowej i organizacji pozarządowych, a także przedstawicieli małych i średnich przedsiębiorców
49.	Małopolskie Regionalne Centrum Informacji Europejskiej	ul. Mikołajska 4, 31-027 Kraków	(12) 421 33 15, (12) 421 30 15	centrum@federacja.krakow.pl	www.centrum.krakow.pl		Szkolenia dofinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego, Kursy z zakresu pozyskiwania funduszy
50.	Małopolskie Stowarzyszenie Doradztwa Rolniczego	ul. Czysta 21, 31-121 Kraków	(12) 662 43 28, (12) 662 48 31	zdr@ar.krakow.pl	www.msdr.edu.pl		

51.	Małopolskie Stowarzyszenie Pośredników w Obrocie Nieruchomościami	ul. Szpitalna 20-22 / 4, I p., 31-024 Kraków,	(12) 431 05 40	biuro@mspan.krakow.pl	www.mspan.krakow.pl	Elżbieta Prażmowska, Prezes	Celem działania Stowarzyszenia jest integrowanie środowiska pośredników w obrocie nieruchomościami, wypracowanie zasad współpracy pomiędzy członkami Stowarzyszenia, promocja i propagowanie usług członków Stowarzyszenia, kreowanie pośrednika jako profesji – odrębnej grupy zawodowej, podnoszenie poziomu wiedzy zawodowej, czuwanie nad poziomem etycznym oraz reprezentowanie interesów środowiska wobec władz państwowych, samorządowych, gospodarczych i organizacji społecznych
52.	NordicHouse	ul. św. Anny 5, 31-008 Kraków	(12) 421 73 80, Fax: (12) 421 72 91	nh@nordichouse.pl	www.nordichouse.pl		Centrum Biznesu i Kultury - zostało założone w celu rozwijania współpracy międzyregionalnej pomiędzy krajami nordyckimi a Polską Południową, poprzez promocję kontaktów biznesowych, turystyki i kultury
53.	Odlewnicza Izba Gospodarcza	ul. Zakopiańska 73, 30-418 Kraków	(12) 261 82 30	biuro@oig.com.pl , kzo@zremb.krakow.pl , marketing@technical.com.pl	www.oig.com.pl	Andrzej Ryba, Prezes	Izba reprezentuje sektor odlewniczy przemysłu przed władzami państwowymi, innymi instytucjami samorządowymi a także przed podobnymi organizacjami zagranicznymi. Izba opiniuje projekty aktów prawnych dotyczących funkcjonowania gospodarki i uczestniczy w procesie legislacyjnym
54.	Ogólnopolska Izba Gospodarcza Drogownictwa OIGD	ul. Mogilska 25, 31-542 Kraków	(12) 413 80 83, (12) 413 72 47, (12) 413 40 76	oigd@oigd.com.pl	www.oigd.com.pl		Izba jest organizacją samorządu gospodarczego reprezentującą interesy zrzeszonych podmiotów wobec organów państwowych, organów samorządu terytorialnego oraz wobec innych instytucji i organizacji
55.	Polsko-Słowacka Izba Przemysłowo-Handlowa	ul. Kazimierza Wielkiego 43/12, 30-074 Kraków, od 2007 r. – ul. Żółkiewskiego	(12) 633 57 67, 0601 469 053	office@prosilovakia.com.pl		Piotr Cebulski, Prezes	Kojarzenie firm i organizacji z Polski z firmami i organizacjami ze Słowacji, uczestnictwo Izby w przedsięwzięciach i pod auspicjami Marszałka Województwa Małopolskiego, udział Izby w inicjatywach wynikających z umów między państwowych, inicjatyw Ambasady i Wydziału Ekonomiczno-Handlowego RP
56.	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Nowej Huty	ul. Ujastek 1, 30-969 Kraków	(12) 685 59 00				

57.	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie	ul. Kanonicza 12, 31-002 Kraków	(12) 422 94 90	biuro@wfos. krakow.pl	www.wfos- krakow.eco.pl		

*Uwaga: **Pogrubioną czcionką** zaznaczono jednostki, które dodano do istniejącego spisu, *pochyłą czcionką* zaznaczono jednostki, które w świetle wąskiej definicji nie zaliczają się do jednostek okołobiznesowych.*

Załącznik 5. Model systemowego aktualizowania informacji na temat przedsiębiorstw

Przystępując do konstrukcji, a następnie weryfikacji i aktualizacji bazy danych dotyczących aktywności podmiotów gospodarczych (metodą przedsiębiorstw) należy rozstrzygnąć trzy podstawowe kwestie:

- a) Jakże przyjąć mierniki obrazujące aktywność firmy?
- b) Skąd pozyskać żądane dane?
- c) Jak często aktualizować bazę danych?

Przyjęta w niniejszym opracowaniu metodyka zakładała w pierwszej kolejności możliwie kompletną identyfikację dużych podmiotów prywatnych działających w Krakowie, a następnie konstrukcję bazy danych, w której każdą firmę charakteryzował zestaw podstawowych mierników jej działalności.

Istnieje wiele mierników, które pozwalają określić aktywność firmy. Do najbardziej podstawowych, a jednocześnie względnie łatwo dostępnych dla dużych i średnich przedsiębiorstw należą: wielkość przychodów i liczba zatrudnionych pracowników. Dobrymi miernikami, chociaż trudniej dostępnymi są wielkość nakładów inwestycyjnych oraz udział eksportu w przychodach firmy. Na podstawie tych mierników można obliczać inne wskaźniki opisujące działalność firmy, jak np. kapitałochłonność czy pracochłonność działalności (wielkość nakładów inwestycyjnych na 1 zatrudnionego). Wielkość wypracowanego zysku/straty jest interesującą wielkością, ale miernik ten nie jest prosty w interpretacji.

Najczęstszym okresem aktualizacji danych jest rok budżetowy w danej firmie, który w większości przypadków pokrywa się z rokiem kalendarzowym.

Chcąc uzyskać w miarę pełny i wiarygodny obraz aktywności firm na danym terenie i w danym czasie, należy dążyć do wykorzystania jak najszerszego zbioru źródeł danych. Podstawową zasadą powinno być dokonanie oceny wiarygodności każdego wykorzystywanego danych oraz porównanie informacji uzyskanych z różnych źródeł, co jest podstawowym sposobem weryfikacji danych; w przypadku rozbieżności wartości poszczególnej cechy z różnych źródeł należy opierać się na źródłach uznanych za najbardziej wiarygodne lub przyjmować ostrożnie niższe wartości.

W tabeli 23 zestawiono główne źródła informacji, które mogą służyć określeniu aktywności dużych i średnich firm na poziomie przedsiębiorstwa.

Tab. 23. Źródła danych na temat firm i ich charakterystyka

Lp.	Źródło	Dostępne cechy (wybrane)	Wiarygodność	Uwagi
1.	Roczne sprawozdania finansowe spółek publikowane w Monitorze Polskim B	Zestawienie aktywów i pasywów firmy (m.in. wartość majątku trwałego, kapitał podstawowy); rachunek wyników (m.in. przychody firmy, zysk (strata); Zestawienie zmian w kapitale, rachunek przepływów środków pieniężnych z działalności operacyjnej i inwestycyjnej	Bardzo duża	Długi czas pomiędzy zamknięciem danego roku sprawozdawczego a opublikowaniem bilansu. Przykładowo na koniec 2006 dostępne są jedynie nieliczne sprawozdania firm odnoszące się do 2005 roku, stąd dla wielu spółek najnowsze dostępne dane dotyczą 2004 roku.
2.	Krajowy rejestr urzędowy podmiotów gospodarki narodowej (REGON)	rodzaj działalności firmy (kod PKD) wielkość zatrudnienia według przedziałów (do 10, 10-49, 50-249, 250 i więcej) forma własności.	Duża, ale odnosząca się do czasu rejestracji a nie np. końca ostatniego roku	Największa baza danych zawierająca informacje na temat liczby firm według miejsca ich rejestracji (siedziby). Aktualność bazy REGON pozostawia niestety wiele do życzenia, gdyż wiele firm nie zgłasza faktu zaprzestania działalności Dane w rejestrze odnoszą się do momentu rejestracji
3.	Raporty roczne firm, prospekty emisyjne	Zestawienie aktywów i pasywów firmy (m.in. wartość majątku trwałego, kapitał podstawowy); rachunek wyników (m.in. przychody firmy, zysk (strata); Zestawienie zmian w kapitale, rachunek przepływów środków pieniężnych z działalności operacyjnej i inwestycyjnej; często inne dane, np. zatrudnienie, wartość eksportu	Bardzo duża	Dotyczą jedynie wąskiej grupy największych przedsiębiorstw i grup kapitałowych i firm notowanych na giełdzie papierów wartościowych; oprócz pozyskania podstawowych mierników bardzo pomocne w określeniu struktury udziałowców/akcjonariuszy, przynależności do grup kapitałowych i zmian w tym względzie, a w wypadku firm wielooddziałowych także do określenia roli danej w strukturze całej firmy.
4.	Baza danych o firmach <i>Business CD</i> HBI Polska	m.in. zatrudnienie, obrót (przychody), typ własności i nazwę udziałowców, kapitał, nieruchomości, PKD, kierunki eksport i import (kraje), spółki zależne, oddziały. dane teleadresowe.	Duża	Baza ta w wersji z 2006 roku obejmuje ponad 68 tys. przedsiębiorstw; jest jednym z podstawowych źródeł określania zatrudnienia w poszczególnych firmach. Aktualizowana co pół roku
5.	Baza danych Dun & Bradstreet	np. forma prawna, rok rejestracji firmy zatrudnienie, struktura udziałowców wielkość sprzedaży aktywa, zysk brutto i netto rodzaj działalności według kodu PKD i SIC. dane teleadresowe.	Duża	Zakresem informacji porównywalna z HBI. Na uwagę zasługuje bardzo rzetelnie prowadzona aktualizacja

Lp.	Źródło	Dostępne cechy (wybrane)	Wiarygodność	Uwagi
6.	Baza danych Centrum Informacji Profesjonalnej TeleAdreson Sp. z o.o.	• dane teleadresowe • zatrudnienie • przychody (należy traktować jako źródło pomocnicze).	Zadowalająca	Największa bezpłatna baza danych o przedsiębiorstwach w Polsce. Zawiera niejednokrotnie informacje co do zatrudnienia w oddziałach i placówkach danego przedsiębiorstwa czego nie oferują HBI i Dun & Bradstreet. Baza zawiera rekord informujący o dacie aktualizacji, niemniej jednak stan zatrudnienia i przychody nie zawsze są aktualne
7.	Publikowane listy największych przedsiębiorstw (np. Lista 500 i 2000 dziennika Rzeczpospolita)	• zatrudnienie, • przychody • wynik operacyjny • eksport • inwestycje • dane teleadresowe.	Duża	
8.	Sprawozdania Zarządów Specjalnych Stref Ekonomicznych	• stan zatrudnienia na koniec roku sprawozdawczego, • ilość utworzonych nowych miejsc pracy na koniec roku sprawozdawczego, • ilość utrzymanych miejsc pracy na koniec roku sprawozdawczego, • docelowa wielkość inwestycji wg biznes planu w tys. zł., • nakłady inwestycyjne poniesione przez inwestorów do końca danego roku sprawozdawczego, • rodzaj działalności według PKD.	Bardzo duża	Dotyczy tylko firm posiadających zezwolenie na prowadzenie działalności na obszarze danej specjalnej strefy ekonomicznej
9.	Lista największych inwestorów zagranicznych Polską Agencję Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PALiIZ)	• nazwa inwestora • kraj rejestracji i pochodzenia kapitału • miejsce inwestycji (firma i często lokalizacja) • wielkość poniesionych nakładów inwestycyjnych (do końca 2004 roku).	Duża	Publikowana corocznie przez PALiIZ. Zawiera informację o inwestorach zagranicznych, którzy ponieśli nakłady w wysokości co najmniej 1 mln zł. Po 2005 roku PALiIZ zrezygnował z publikacji danych o wielkości nakładów inwestycyjnych dla pojedynczych inwestorów
10.	Własne badania ankietowe przedsiębiorstw	• dowolne informacje, które firma zgodzi się udostępnić	Bardzo duża	Podstawowe źródło informacji trudnodostępnych ze źródeł pośrednich. Problemem jest czasochłonność, koszty i zwykle niski (poniżej 30%) odsetek uzyskanych kompletnych odpowiedzi.

Systemowe coroczne aktualizowanie powinno polegać na wdrożeniu modelu korzystania ze źródeł wymienionych w tabeli 23. Zaleca się aby aktualizowanie informacji o dużych firmach i zmianach w sektorze przedsiębiorstw przyjęło postać monitoringu dwóch podstawowych mierników: przychodów i zatrudnienia.

Badania firm najlepiej rozpocząć od kwerendy sprawozdań finansowych opublikowanych w Monitorze Polskim B. Systematycznie aktualizowany cyfrowy wykaz firm, które złożyły sprawozdania finansowe dostępny jest pod adresem: <http://www.cokprm.gov.pl/monitorb.htm>. Dane o wielkości przychodów i zysków pochodzące z Monitora Polskiego B publikuje w swoim serwisie internetowym dziennik Rzeczpospolita (dostęp płatny), natomiast pełne sprawozdania w wersji cyfrowej oferuje komercyjny serwis [ISI Emerging Markets \(www.securities.com\)](http://www.securities.com) prowadzony przez firmę Euromoney Polska S.A.

Innymi źródłami, które należy wykorzystać w identyfikacji dużych przedsiębiorstw na podstawie wielkości przychodów są: bazy danych firm HBI Polska i Dun & Bradstreet oraz *Lista 500 i Lista 2000* dziennika Rzeczpospolita. Informacje na temat wielkości firmy mierzonej liczbą pracowników można pozyskać z Rejestru REGON GUS (dostępne tylko przedziały wielkości zatrudnienia), wspomnianych baz danych HBI i Dun & Bradstreet, a w dalszej kolejności bazy TeleAdreson. O dane dotyczące wielkości zatrudnienia dla firm funkcjonujących na obszarze Specjalnych Stref Ekonomicznych należy zwrócić się do Zarządu danej SSE.

Pomocna zarówno w identyfikacji firm spełniających przyjęte kryteria wielkościowe, jak i w pozyskaniu innych szczegółowych danych o przedsiębiorstwach jest kwerenda prasowa i internetowa.

Kwerenda prasowa to jedno z głównych źródeł pozyskiwania informacji o działalności firm. Cytowane wartości liczbowe należy w miarę możliwości porównać z innymi źródłami. Do najbardziej wartościowych tytułów z punktu widzenia pozyskiwania informacji o aktywności firm należą:

- dzienniki gospodarcze Gazeta Prawna, Puls Biznesu i Parkiet
- dziennik Rzeczpospolita
- prasa regionalna (dla terenu województwa małopolskiego dobrym źródłem jest Dziennik Polski, Gazeta Krakowska oraz krakowski dodatek Gazety Wyborczej)
- pisma branżowe: np. Gazeta Bankowa, Handel, Nowe Życie Gospodarcze, Nowy Przemysł, Wiadomości Handlowe.

Większość wymienionych tytułów posiada internetowe archiwum. Dostęp do nich jest najczęściej płatny, ceny są jednak przystępne.

Dostępne są ponadto już przetworzone serwisy, które na podstawie źródeł urzędowych, prasowych i własnych podają informacje o aktywności poszczególnych firm, w szczególności w zakresie nowych inwestycji. Można również zamówić również specjalistyczne *newsletters* w formie e-mail, np.

- BiznesPolska.pl (www.biznespolska.pl; nieruchomości)
- Computerworld (www.computerworld.pl; sektor IT)
- Eurobuild (www.eurobuild.pl; nieruchomości i większe inwestycje produkcyjne)
- Motogazeta (www.motogazeta.mojeauto.pl, branża motoryzacyjna)
- PAiIZ (www.paiiz.gov.pl; informacje o dużych i średnich inwestycjach zagranicznych)
- Serwis Internetowy Ministerstwa Skarbu Państwa (<http://www.msp.gov.pl>; informacje o prywatyzacjach)

W wypadku znalezienia na jakiejś witrynie internetowej użytecznych danych należy je zarchiwizować z podaniem źródła na własnym nośniku informacji. Wiele bardzo istotnych faktów na temat działalności firm publikowane jest tylko czasowo.

Niektóre firmy oferują dostęp do archiwów kilkudziesięciu a nawet kilkuset tytułów prasowych. Największym takim serwisem w Polsce jest [ISI Emerging Markets](http://www.securities.com) (www.securities.com) prowadzony przez firmę Euromoney Polska S.A. Zarejestrowani użytkownicy posiadają dostęp do pełnych tekstów artykułów prasowych i agencyjnych, sprawozdań finansowych spółek publicznych, raportów branżowych, notowań giełdowych, statystyk i danych makroekonomicznych. Jest to znakomite źródło do poszukiwania informacji i dokonywania kwerend – zawiera m.in. cyfrowe wersje Monitora Polskiego B oraz oferuje dostęp do baz danych HBI i Dun & Bradstreet.